

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΟΙ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ
ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ**

ΓΙΑΜΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

ΛΕΝΑ ΟΥΡΑΝΙΑ

ΣΙΑΡΚΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ

ΓΟΥΛΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ

ΠΑΤΡΑ, 2012

Ευχαριστίες:

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους όσους στήριξαν την προσπάθεια μας να ολοκληρώσουμε την πτυχιακή μας εργασία. Ευχαριστήσουμε, ιδιαίτερα τις οικογένειες μας, για την ψυχολογική και οικονομική στήριξη τους όλα αυτά τα χρόνια των σπουδών μας. Καθώς επίσης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους επιβλέποντες καθηγητές μας κ Ελευθέριο Γούλα και κ Ευάγγελο Παλαιολόγου , για την συνεχή και σαφή καθοδήγηση τους για την εκπόνηση αυτής της εργασίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	7
Εισαγωγή.....	8
Ορισμός.....	9

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ:

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΑΙΤΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

1.1. Θεωρίες Μετανάστευσης	12
1.1.1. Η μαρξιστική-λενινιστική οικονομική προσέγγιση	12
1.1.2. Η νεοκλασική προσέγγιση.....	14
1.2. Αίτια Μετανάστευσης	16
1.3 Κατηγορίες μετανάστευσης	18

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

2. Ιστορική αναδρομή.....	21
---------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

3. Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΕΠΗΡΕΑΣΤΗΚΕ Ο ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ.....	27
3.1 Οι επιπτώσεις της διεύρυνσης στη μετανάστευση.....	27
3.2 Η διεύρυνση ως απειλή.....	29

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

4. Η περίπτωση της Ελλάδας.....	36
4.1 Μετανάστευση και πληθυσμός ξένης υπηκοότητας στην Ελλάδα.....	37
4.2 Η μετανάστευση ως δημογραφική συνιστώσα του πληθυσμού της Ελλάδας.....	39
4.3 Ηλικία, φύλο και υπηκοότητα του αλλοδαπού πληθυσμού στην Ελλάδα.....	40
4.4 Γηγενείς και αλλοδαποί: Εξελίξεις και διαφοροποιήσεις αναφορικά με τον κλάδο απασχολήσεως και επάγγελμα.....	44
4.5 Τόπος εγκατάστασης μεταναστών.....	50
4.6 Το εισόδημα των μεταναστών.....	51
4.7 Συμβολή οικονομικών μεταναστών στο ΑΕΠ.....	54

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ:

ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ
ΟΙ ΜΑΚΡΟΟΙΚΙΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΙΣΤΩΣΕΣ ΤΗΣ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

5. Η οικονομική κατάσταση της Ευρώπης	59
5.1.1. Μέση εισροή μεταναστών	59
5.1.1.1. Η περίπτωση της Γερμανίας	59
5.1.1.2. Η περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου.....	60
5.1.1.3. Η περίπτωση της Δυτικής Ευρώπης.....	61
5.1.1.4. Η περίπτωση της Κεντροανατολικής Ευρώπης.....	61
5.1.2. Μέσο Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ.....	65
5.1.3. Μέση ανεργία.....	66
5.1.4. Μέσος πληθωρισμός.....	68
5.1.5. Συμπερασματικός σχολιασμός έρευνας.....	69
5.2.1. Μέση διαφορά εισοδήματος.....	72
5.2.2. Μέση διαφορά στην ανεργία.....	74
5.2.3. Μέση διαφορά στον πληθωρισμό.....	77
5.2.4. Συμπερασματικός σχολιασμός έρευνας.....	80

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

6. Παραρτήματα.....	84
6.1 Ποσοστιαία μεταβολή εισοδήματος.....	84
6.2 Ποσοστιαία μεταβολή ανεργίας.....	92
Συμπεράσματα.....	102
Βιβλιογραφία.....	107
1. Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία	107
2. Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	110
3. Ιστοσελίδες	111

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην υπόψη εργασία θα μελετήσουμε τους μακροοικονομικούς παράγοντες που επηρεάζουν την μετανάστευση στην Ευρώπη. Στο πρώτο μέρος που είναι και το θεωρητικό κομμάτι θα αναφερθούμε στην ιστορική αναδρομή, όπου ήδη μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο η μετανάστευση από και προς την Ευρώπη γνώρισε εξάρσεις και διαφοροποιήσεις, γι' αυτό και είναι χωρισμένη σε τέσσερις περιόδους. Στη συνέχεια, αναλύουμε τη διεύρυνση της Ε.Ε και κατά πόσο επηρεάστηκε ο ρυθμός της μετανάστευσης, αφού από 5 κράτη-μέλη έγιναν 27 με την πάροδο του χρόνου, καθώς και ότι από ορισμένους θεωρήθηκε ως απειλή και από άλλους ως ευκαιρία. Στο τρίτο κεφάλαιο, παρατίθεται μια εκτενή αναφορά στην περίπτωση της Ελλάδας, όπου σύμφωνα με τα απογραφικά στοιχεία αναλύεται η κατανομή του ξένου πληθυσμού στον ελλαδικό χώρο, τόσο σε γεωγραφικό όσο και σε ποσοτικό επίπεδο. Εν συνεχεία, γίνεται μια αναφορά στους κλάδους απασχόλησης των μεταναστών, αλλά και πως επηρεάζεται η οικονομία από το ξένο εργατικό δυναμικό. Οι λόγοι μετανάστευσης των λαών αναλύονται στο επόμενο κεφάλαιο με τις θεωρίες της μετανάστευσης σύμφωνα με τη μαρξιστική-λενινιστική οικονομική προσέγγιση και τη νεοκλασική οικονομική προσέγγιση. Οι πληθυσμιακές μετακινήσεις προκαλούνται από διάφορες οικονομικές αιτίες από τις οποίες οι κυριότερες είναι η φτώχεια, η παγκοσμιοποίηση, οι πολιτικοί και οι κοινωνικό-οικονομικοί παράγοντες και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να δημιουργούνται οι διάφορες κατηγορίες μεταναστών, ανάλογα με τους λόγους για τους οποίους μεταναστεύουν. Στο δεύτερο μέρος, το οποίο είναι και το εμπειρικό κομμάτι θα μας απασχολήσουν οι μακροοικονομικοί παράγοντες (Εισροές, Κατά Κεφαλήν Α.Ε.Π, Ανεργία και Πληθωρισμός) της μετανάστευσης στην Ευρώπη και κυρίως στις δύο ισχυρότερες χώρες υποδοχής μεταναστών, τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο τις οποίες συγκρίνουμε με τις δύο άλλες μεγάλες κατηγορίες αποστολής μεταναστών, την Κέντρο-ανατολική Ευρώπη και την Υπόλοιπη Ευρώπη.

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία έχει εκπονηθεί από τον Αναστάσιο Γιαμά, την Ουρανία Λένα και την Δήμητρα Σιάρκου, αποτελεί το τελευταίο στάδιο των σπουδών μας στο τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων της σχολής Διοίκησης και Οικονομίας, του Ανώτατου Τεχνολογικού Ιδρύματος Πατρών. Η εργασία αυτή ολοκληρώθηκε υπό την συνεχή και στενή καθοδήγηση των επιβλεπόντων καθηγητών μας, κ Ελευθέριου Γούλα και κ Ευάγγελου Παλαιολόγου.

Η πτυχιακή μας πραγματεύεται το θέμα «Οι μακροοικονομικοί παράγοντες της μετανάστευσης στην Ευρώπη». Με βάση μια βιβλιογραφική προσέγγιση και την μελέτη περιπτώσεων. Η εργασία μας απαρτίζεται από δύο μέρη το θεωρητικό και το εμπειρικό.

Το συγκεκριμένο θέμα θεωρείται ενδιαφέρον, καθώς μελετά την εξέλιξη της μετανάστευσης στην Ευρώπη αλλά και στον Ελλαδικό χώρο, αναλύοντας τα αίτια που την προκάλεσαν οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά κ.α., αλλά κυρίως τις μακροοικονομικές συνιστώσες που οδήγησαν στην μετακίνηση πληθυσμού χωρών τις Ευρώπης προς άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Πιο συγκεκριμένα, η εργασία αυτή μελετά τον συνδυασμό των παραπάνω και την αλληλένδετη σχέση που αναπτύσσουν η μετανάστευση και οι μακροοικονομικοί δείκτες . Η μελέτη αυτής της σχέσης και η εξαγωγή συμπερασμάτων είναι και ο στόχος, ο σκοπός αυτής της εργασίας.

ΟΡΙΣΜΟΣ

Ως μετανάστευση ορίζεται κάθε μετακίνηση ατόμων από μια περιοχή ή χώρα σε κάποια άλλη, ανεξάρτητα από τους λόγους που την προκαλούν. Η μετακίνηση εντός μιας επικρατείας ή εκτός αυτής διακρίνεται σε εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση. Η μετανάστευση εκτός μιας χώρας ή γεωγραφικής περιοχής χαρακτηρίζεται ως αποδημία ή εκροή μεταναστών από τους τόπους προέλευσης ενώ εκείνη προς τους τόπους υποδοχής ως εισροή ή είσοδος μεταναστών. Αναφορικά με τον τόπο προορισμού διακρίνουμε την μετανάστευση σε ευρωπαϊκή ή ένδο-ευρωπαϊκή και σε υπερπόντια ή διηπειρωτική. Τέλος σε σχέση με την νομική της υπόσταση χαρακτηρίζεται νόμιμη και παράνομη. Ανάλογα με την χρονική διάρκεια παραμονής του μετανάστη στη χώρα υποδοχής η μετανάστευση διακρίνεται σε α)βραχυπρόθεσμη μετανάστευση αν πρόκειται για μικρό χρονικό διάστημα λιγότερο από χρόνο και β)μακροπρόθεσμη μετανάστευση αν είναι παραπάνω από 1 χρόνο.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
ΑΙΤΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

1.1 ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Το κύριο χαρακτηριστικό της σύγχρονης μετανάστευσης είναι ότι τα αίτια που την προκαλούν είναι κατά κύριο λόγο οικονομικά και οικονομικές είναι σε μεγάλο βαθμό οι επιπτώσεις της.

Η περιγραφή, η ανάλυση, η ερμηνεία και η πρόβλεψη των μεταναστευτικών φαινομένων, από οικονομικής άποψης, διακρίνεται σε δύο βασικές προσεγγίσεις: την μαρξιστική-λενινιστική και την νεοκλασική.

1.1.1 Η μαρξιστική-λενινιστική οικονομική προσέγγιση

Ο Μαρξ, όπως άλλωστε και οι περισσότεροι μελετητές του 19^{ου} αιώνα, ενδιαφέρεται να προσδιορίσει τα αίτια της τρομακτικής εξαθλίωσης της εργατικής τάξης, να εξηγήσει τα αίτια αυτά και να προτείνει λύσεις για την εξάλειψή τους. Σε όσους, αναζητούν τα αίτια αυτά μέσα από μια οικονομική ανάλυση, η παραπάνω εξαθλίωση αποδίδεται στην έλλειψη αντιστοιχίας μεταξύ του πληθυσμού αυτού.

Κεντρικό σημείο στην ανάλυση του Μαρξ είναι η αναγκαία και η πλεονάζουσα εργασία: «Εάν ο κεφαλαιοκράτης δεν χρειάζεται την εργατική δύναμη, τότε ο εργάτης δεν μπορεί να παράγει την αναγκαία εργασία, δεν μπορεί να παράγει τα αναγκαία για τη ζωή του. Δεν μπορεί τότε να τα αποκτήσει με την ανταλλαγή. Δεδομένου ότι η συνθήκη της παραγωγής που βασίζεται στο κεφάλαιο είναι επιπλέον ότι ο εργάτης παράγει ολοένα περισσότερη αναγκαία εργασία. Αυξάνονται έτσι οι πιθανότητες του για απορία. Στην ανάπτυξη της πλεονάζουσας εργασίας αντιστοιχεί η ανάπτυξη του πλεονάζοντος πληθυσμού. Σε διαφορετικούς τρόπους κοινωνικής υπάρχουν διαφορετικοί νόμοι αύξησης του πληθυσμού και του υπερπληθυσμού» (Marx, 1977:604- σε Τσαούση, 1986:185-6).

Αυτόν τον υπερπληθυσμό, τον πλεονάζοντα πληθυσμό, ο Μαρξ τον ονομάζει βιομηχανικό εφεδρικό στρατό (Marx, 1987:655) και μπορεί να πάρει τρεις μορφές: α) μπορεί να είναι ρευστός- μορφή που οφείλεται στις αυξομειώσεις του εργατικού

δυναμικού το οποίο είναι αναγκαίο για την μεταποίηση. Οι αυξομειώσεις αυτές δημιουργούνται από την μηχανοποίηση και τις βελτιώσεις των μεθόδων παραγωγής χάρη στις οποίες η αναλογία εργαζομένων προς παραγωγή μειώνεται. Ένα μέρος αυτού του υπερπληθυσμού μεταναστεύει, β) ο υπερπληθυσμός μπορεί να είναι λανθάνων- μορφή που οφείλεται στην καπιταλιστική οργάνωση της γεωργίας: όσο αυξάνεται η συσσώρευση κεφαλαίου και η γεωργική παραγωγή μηχανοποιείται τόσο η ζήτηση εργασίας μειώνεται και δημιουργείται ένας πλεονάζων πληθυσμός. Ο υπερπληθυσμός αυτός είναι λανθάνων γιατί φανερώνεται όταν γίνει δυνατή η μετακίνηση από το χωριό και την γεωργία προς την πόλη και το εργοστάσιο, και τέλος, γ) ο υπερπληθυσμός μπορεί να είναι στάσιμος- μορφή που οφείλεται στην αύξηση και την ένταση της συσσώρευσης η οποία δημιουργεί έναν αυξανόμενο αριθμό υπεράριθμο εργατικό δυναμικό. Αυτό το υπεράριθμο εργατικό δυναμικό δεν έχει τη δυνατότητα να παράγει την αναγκαία του εργασία και προσφέρεται για το ανώτατο όριο χρόνου εργασίας με το κατώτερο όριο αποδοχών, ανέχεται ένα επίπεδο ζωής κατώτερο από εκείνο της εργατικής τάξης αποτελώντας αντικείμενο ιδιαίτερης καπιταλιστικής εκμετάλλευσης και έχει αυξημένες πιθανότητες μετακίνησης στον χώρο προκειμένου να εξασφαλίσει την αναγκαία του εργασία.

Και οι τρεις μορφές βιομηχανικού εφεδρικού στρατού προκύπτουν (συχνά ταυτόχρονα) από την κεφαλαιοκρατική συσσώρευση και οδηγούν στην κινητικότητα του πληθυσμού. Η κινητικότητα, με τη σειρά της, διευκολύνει και επιτείνει την κεφαλαιοκρατική συσσώρευση.

Ο Λένιν θα προχωρήσει περισσότερο και θα αναφερθεί πιο συγκεκριμένα στις συνθήκες που διαμορφώνουν νομοτελειακά την σύγχρονη οικονομική διεθνή μετανάστευση. Καθώς, η τεχνολογία αναπτύσσεται με γρήγορους ρυθμούς, εμφανίζονται καινούργιοι κλάδοι παραγωγής που καθίστανται οικονομικά σημαντικότεροι από τους παλαιούς. Οι χώρες που έχουν την δυνατότητα να αναπτύξουν και τη τεχνολογία και τους νέους κλάδους παραγωγής που αυτή δημιουργεί, επιβάλλονται στην διεθνή αγορά και κυριαρχούν βάζοντας στο περιθώριο εκείνες τις χώρες που δεν έχουν τέτοια δυνατότητα. Γίνονται, έτσι, διαφοροποιήσεις του οικονομικού και του πολιτικού συσχετισμού δυνάμεων.

Η μετανάστευση συνδέεται με την σύμπτωση υποπληθυσμού-υπερπληθυσμού που δημιουργεί η ανισομερή οικονομική ανάπτυξη και μελετάται στα πλαίσια του διεθνούς καπιταλιστικού συστήματος: «Την απόφαση του ανθρώπου να μετακινηθεί σε άλλη χώρα για να προσφέρει ή καλύτερα για να πουλήσει σ' αυτή την εργατική του δύναμη, πρέπει να τη δει κανείς σε συνάρτηση με το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα, που δημιουργώντας ανισομερή ανάπτυξη παράγει και ανατροφοδοτεί τις συνθήκες εκείνες που προκαλούν τη μετανάστευση» (Κασιμάτης, 1984:13-14).

1.1.2 Η νεοκλασική προσέγγιση

Βάση της νεοκλασικής προσέγγισης του μεταναστευτικού φαινομένου είναι η θεωρία της προσφοράς και της ζήτησης, άρα η λειτουργία της αγοράς και, πιο συγκεκριμένα, της αγοράς εργασίας. Ο εργαζόμενος που μεταναστεύει θεωρείται ότι επιλέγει στην αγορά εργασίας την θέση που τον συμφέρει περισσότερο.

Σύμφωνα, λοιπόν, με την προσέγγιση αυτή, μια περιοχή όπου η ζήτηση εργασίας είναι μεγαλύτερη από την προσφορά (όπου, δηλαδή, το εργατικό δυναμικό δεν επαρκεί για την κάλυψη των αναγκών της παραγωγής) αντλεί εργατικό δυναμικό από μια ή περισσότερες περιοχές όπου η προσφορά είναι μεγαλύτερη από τη ζήτηση εργασίας (όπου δηλαδή το εργατικό δυναμικό είναι περισσότερο από τις ανάγκες της παραγωγής). Το σκεπτικό αυτό παίρνει σαν δεδομένη την αυξημένη αμοιβή εργασίας στην περιοχή όπου η ζήτηση εργασίας είναι μεγαλύτερη από την προσφορά και την μειωμένη αμοιβή στις περιοχές όπου η προσφορά εργασίας είναι μεγαλύτερη από τη ζήτηση. Παίρνει, επίσης, σαν δεδομένη την, λόγω της μετανάστευσης, επίτευξη ισορροπίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, όπως και μεταξύ αμοιβών. Στο επίπεδο της αγοράς, η ισορροπία αυτή εξαλείφει την μετακίνηση του πληθυσμού, στο επίπεδο του ατόμου, η εξισορρόπηση των αμοιβών (κυρίως, η αύξηση των αμοιβών στην περιοχή αποστολής λόγω μείωσης της προσφοράς) αφαιρεί το ουσιαστικότερο κίνητρο μετανάστευσης.

Έτσι, στην σύγχρονη νεοκλασική θεώρηση του μεταναστευτικού φαινομένου, αυτό συνδέεται με τη μετακίνηση κεφαλαίου στο πλαίσιο του διεθνούς εμπορίου και

αντιμετωπίζεται ως παράγοντας αύξησης της παγκόσμιας παραγωγής (Εμκε-Πουλοπούλου, 1986:240) αλλά και ως παράγοντας βελτίωσης του επιπέδου ζωής τόσο στις χώρες αποστολής όσο και στις χώρες υποδοχής μεταναστών.

Με τις διευκρινήσεις αυτές, μπορούμε να πούμε πως άξονας της νεοκλασικής προσέγγισης είναι το αξίωμα ότι ο νόμος της προσφοράς και της ζήτησης επιτρέπει στους ανθρώπους να βελτιώσουν την οικονομική τους κατάσταση μετακινούμενοι εκεί όπου η ζήτηση εργασίας τους επιτρέπει να έχουν καλύτερες αμοιβές και να εξασφαλίσουν υψηλότερο βιοτικό επίπεδο. Οι νεοκλασικοί πιστεύουν πως η επιθυμία για βελτίωση της οικονομικής τους κατάστασης είναι έμφυτη στους περισσότερους ανθρώπους και πως αυτή, σε συνδυασμό με τον νόμο της προσφοράς και της ζήτησης, εξηγεί την γεωγραφική κινητικότητα. Αλλά η θεωρία της αγοράς εργασίας στηρίζεται στην παραδοχή της ελευθερίας της ατομικής προσφοράς και της ατομικής ζήτησης εργασίας. Παραβλέπει, έτσι, το γεγονός ότι ο εργαζόμενος πιθανόν να μην γνωρίζει τις δυνατότητες της αγοράς εργασίας και πάντως δεν ελέγχει τις διαδικασίες της: άρα τα περιθώρια των επιλογών του είναι περιορισμένα.

Οι περισσότεροι σύγχρονοι νεοκλασικοί μελετητές αντιμετωπίζουν το μεταναστευτικό φαινόμενο στα πλαίσια μιας μικρής και συνοπτικής σειράς μεταβλητών όπως είναι η ανεργία, η υποαπασχόληση, το χαμηλό εισόδημα, το μεταναστευτικό ιστορικό του πληθυσμού και, προκειμένου για την περιοχή υποδοχής, η αυξημένη ζήτηση εργασίας και οι ικανοποιητικοί όροι απασχόλησης.

Αλλά, από την άλλη μεριά, υπάρχουν μεταβλητές οι οποίες επιδρούν τόσο στη ζήτηση όσο και στην προσφορά εργασίας. Τέτοιες μεταβλητές είναι η φυσική κίνηση του πληθυσμού, η διάρκεια της υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης και η όλη εκπαιδευτική πολιτική, η αναλογία των γυναικών στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό, ο βαθμός εκβιομηχάνισης αλλά και της ενγένει ανάπτυξης του τριτογενή τομέα, η πολιτική απασχόλησης και αποζημίωσης της ανεργίας, η μεταναστευτική πολιτική κλπ. Οι μεταβλητές αυτές διαφοροποιούνται σημαντικά ανάλογα με το κατά πόσο αφορούν την περιοχή αποστολής ή την περιοχή υποδοχής.

Μια ιδιαίτερα σημαντική περίπτωση οικονομικής μετανάστευσης είναι η λεγόμενη «μετανάστευση εγκεφάλων», δηλαδή για την μετανάστευση επιστημόνων αλλά και ταλαντούχων δημιουργών σ' άλλους χώρους (τέχνη, μόδα, επιχειρήσεις, αθλητισμό κλπ).

Ένα τελευταίο σημείο που πρέπει να αναφέρουμε είναι ότι η οικονομική ανάπτυξη δημιούργησε ρεύματα γεωγραφικής κινητικότητας που δεν εξαρτώνται κατά κύριο λόγο από την αγορά εργασίας. Τέτοια ρεύματα είναι η παρατηρούμενη (κατά κόρον στην δεκαετία του 1970) φυγή από την πόλη, όπως και η μετακίνηση συνταξιούχων (Jackson, 1986:18).

1.2 ΑΙΤΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Η διεθνής μετανάστευση είναι σήμερα ο κυρίαρχος παράγοντας που καθορίζει το μέγεθος, το ρυθμό της αλλαγής, και τη σύνθεση των περισσότερων ευρωπαϊκών χωρών. Η μετανάστευση είναι η κινητήρια δύναμη αρκετά ταχείας αύξησης του πληθυσμού σε μερικές βόρειο-δυτικές χώρες, με αποτέλεσμα να επιταχύνει την παρακμή στις Κεντροανατολικές χώρες. Παρόλα αυτά, η μετανάστευση είναι δύσκολο να αναλυθεί διότι η διαδικασία της είναι αρκετά περίπλοκη και τα δεδομένα φτωχά. Πολλοί παράγοντες της περιλαμβάνουν απρόβλεπτη αλλαγή πολιτικής, ωστόσο, ορισμένα συμπεράσματα μπορούν να επιτευχθούν. Ενώ η μετανάστευση μειώνει το μέσο όρο ηλικίας των πληθυσμών, δεν μπορεί να «λύσει» τη γήρανση του πληθυσμού, εκτός από πολύ υψηλή αύξηση των εισροών. Ήδη αυτό αλλάζει το πρόσωπο των ευρωπαϊκών χωρών. Σύμφωνα με τις διαθέσιμες προβλέψεις, το ποσοστό του πληθυσμού της αλλοδαπής προέλευσης σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες θα αυξηθεί 5% έως 15% του συνόλου τους σήμερα, στα 15-30% μέχρι τα μέσα του αιώνα. Τέτοιες προβλέψεις εξαρτώνται από τα ακόλουθα αίτια της μετανάστευσης:

- Φτώχεια
- Παγκοσμιοποίηση
- Κοινωνικές συγκρούσεις
- Πολιτική αναταραχή
- Οικονομικές δυσκολίες

Πολλοί διαφορετικοί λόγοι ωθούν τους ανθρώπους να μεταναστεύσουν: οι βίαιες συγκρούσεις και οι πόλεμοι, οι φυσικές καταστροφές, η κοινωνική και πολιτική καταπίεση, η καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η επιθυμία για οικογενειακή επανένωση, η φτώχεια και η αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής για τους ίδιους και τις οικογένειες τους. Η διεθνής μετανάστευση είναι το αποτέλεσμα των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων ανάμεσα σε φτωχές και πλούσιες χώρες. Πολιτικές και οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται από τις δυτικές κοινωνίες, όπως επίσης και η αδράνεια τους, έχουν δημιουργήσει σημαντικά προβλήματα. Η εκμετάλλευση, οι μη δίκαιες εμπορικές σχέσεις και η απουσία επενδύσεων, αποτελούν μερικές από τις γενεσιουργές αιτίες της μετανάστευσης. Επιπλέον, παράγοντες εντός των χωρών, όπως η άνιση κατανομή του εθνικού πλούτου, η διαφθορά στη δημόσια διοίκηση, η ύπαρξη διακρίσεων καθώς και η κατάχρηση της πολιτικής εξουσίας, συχνά καθιστούν τη μετανάστευση αναπόφευκτη.

Από τα μέσα του εικοστού αιώνα, ωστόσο, η φύση της μετανάστευσης έχει επηρεαστεί επίσης σε μεγάλο βαθμό από την παγκοσμιοποίηση. Οι πρόοδοι στην τεχνολογία, τις επικοινωνίες και τις μεταφορές, έχουν οδηγήσει την παγκοσμιοποίηση προς τα εμπρός, που μας επιτρέπει να ζούμε σε έναν κόσμο όπου οι αποστάσεις μεταξύ των χωρών και ο χρόνος ταξιδιού δεν είναι πλέον τόσο σημαντικό εμπόδιο.

Σε αυτή την εποχή της μετανάστευσης και της παγκοσμιοποίησης, οι οικονομίες του κόσμου έχουν γίνει πιο ολοκληρωμένες. Ως εκ τούτου, είναι πλέον σύνηθες για τους μετανάστες να στέλνουν εμβάσματα στην πατρίδα τους και όπως ήταν αναμενόμενο, πολλές αναπτυσσόμενες χώρες εξαρτώνται από αυτά τα κεφάλαια.

1.3 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Υπάρχουν λόγοι που χαρακτηρίζουν το είδος κάθε μετανάστη και μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ανάλογα με την ιδιότητα, τους σκοπούς και τις αιτίες που τους οδήγησαν στην αποχώρηση από την πατρίδα για μια νέα ζωή. Οι κυριότερες από τις οποίες είναι:

Ø Μετανάστες: Υπήκοοι κρατών εκτός ΕΕ που έχουν εισέλθει νόμιμα ή παράνομα στην Ελλάδα ή άλλες χώρες της ΕΕ με σκοπό την εγκατάσταση και την ανεύρεση προσωρινής ή μόνιμης εργασίας. Όσον αφορά την Ελλάδα οι μετανάστες μπορούν να ταξινομηθούν σε 3 κατηγορίες:

1. επαναπατρισμένους έλληνες και έλληνες της διασποράς καθώς και παλιννοστούντες. Ο αριθμός των ποντίων που επαναπατρίστηκαν την δεκαετία 1987-1997 υπολογίζεται στους 80,000 ενώ στις αρχές του 1999 ο αριθμός αυτός έφτασε στις 150,000
2. Μετανάστες με άδεια εργασίας, άτομα δηλαδή από άλλες χώρες που αναγκάζονται λόγω δουλειάς να μεταναστεύσουν στη χώρα μας (πχ στελέχη πολυεθνικών). Ο αριθμός υπολογίζεται στις 25,000-30,000.
3. Παράνομοι μετανάστες κυρίως από βαλκανικές χώρες και την πρώην Σοβιετική Ένωση.

Ø Ξένοι εργαζόμενοι (foreignworkers): αναφερόμαστε σε αυτούς που εργάζονται στον αγροτικό ή τουριστικό τομέα σε εποχιακή βάση με άδεια εργασίας όμως. Ιδιαίτερα τη δεκαετία του 70 η κατηγορία αυτή ήταν ιδιαίτερα πολυπληθής στον βιομηχανικό τομέα με αντίστοιχη όμως μείωση κατά τη δεκαετία του 80.

Ø Μετανάστευση για λόγους εκπαίδευσης: Αυτός ο τύπος συμπεριλαμβάνεται γιατί τελικά το κίνητρό τους καταλήγει να είναι

οικονομικό και περιλαμβάνει τους σπουδαστές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αλλά και αντίστοιχο ακαδημαϊκό προσωπικό που κινούνται προς χώρες με παρόμοια ή ανώτερα επίπεδα εκπαίδευσης σε σχέση με τη χώρα προέλευσής τους.

- Ø **Μετανάστευση για κατάρτιση:** περιλαμβάνει τους επαγγελματίες εκείνους που περνούν ένα σχετικό διάστημα σε κάποια χώρα προκειμένου να εξοικειωθούν με τις σύγχρονες τεχνολογίες ή άλλα ειδικευμένα προϊόντα.
- Ø **Μετανάστευση για επαγγελματικούς λόγους:** εδώ περιλαμβάνονται άτομα που ταξιδεύουν για λόγους απασχόλησης.
- Ø **«Φιλοξενούμενοι εργάτες» (contract migration):** το είδος αυτό μετανάστευσης εμφανίζεται όταν αναγνωρίζεται η ανειδίκευτη ή ημί-ειδικευομένη εργασία για λόγους απασχόλησης σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.
- Ø **Μετανάστευση για μόνιμη τακτοποίηση (settlement migration):** ο τύπος αυτός αναφέρεται στα άτομα που πηγαίνουν σε μία χώρα με σκοπό τη μόνιμη κατοικία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

2.ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η αύξηση των πληθυσμιακών μετακινήσεων που έχει διεθνώς παρατηρηθεί συνοδεύεται από σημαντικές αλλαγές των διεθνών μεταναστευτικών ροών σχετικά με τον αριθμό, τη χώρα προέλευσης και τη χώρα εγκατάστασης των μεταναστών.

Ø Ως προς τον αριθμό: Κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα πολλές ήταν οι Ευρωπαϊκές χώρες αποδημίας και μέχρι τις αρχές του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου μερικές δεκάδες εκατομμύρια άτομα μετανάστευσαν σε αλλά κράτη για μια καλύτερη ζωή. Η ανάπτυξη των χωρών της Β.Δ Ευρώπης, τα μέτρα περιορισμού της μετανάστευσης που έλαβαν οι Η.Π.Α και η μεγάλη κρίση του 1929 περιόρισαν την μετανάστευση Ευρωπαίων. Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ξανάρχισε η αποδημία Ευρωπαίων με μικρότερη ένταση και η Ευρώπη έγινε χώρα υποδοχής μεταναστών. Υπολογίστηκε ότι στις αρχές της νέας χιλιετίας ο αριθμός των μεταναστών θα φτάσει τα 3 εκατ. άτομα το χρόνο από τα οποία το 1.2 εκατ. είναι καλοδεχούμενοι.

Ø Ως προς την κατεύθυνση: Τα μεταναστευτικά ρεύματα άλλαξαν πολλές φορές κατεύθυνση. Μέχρι το Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο κατευθύνονται προς τη Βόρεια και Νότια Αμερική. Στην συνέχεια ο πόλεμος, η Ρώσικη επανάσταση του 1917 και η μεταβολή των συνόρων προκάλεσαν μεγάλες μετακινήσεις πληθυσμών μεταξύ χωρών. Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο το κύμα μετανάστευσης είχε προορισμό τις δυτικοευρωπαϊκές χώρες, τις Η.Π.Α, τον Καναδά και την Αυστραλία, ενώ πολλοί Εβραίοι εγκαταστάθηκαν στο κράτος του Ισραήλ το οποίο ιδρύθηκε το 1947. Στην μεταπολεμική περίοδο οι βασικές ροές κατευθύνονται από το Νότο προς το Βορρά, από τις ανεπτυγμένες χώρες τις Ασίας, της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής προς τις ανεπτυγμένες χώρες της Ευρώπης, της Αμερικής, της Μ. Ανατολής κ.α.

Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η μετανάστευση από και προς την Ευρώπη γνώρισε εξάρσεις και διαφοροποιήσεις. Η Β.Δ Ευρώπη ανασυγκροτείται, ενημερεί και με την βοήθεια των μεταναστών, που ήλθαν από τις χώρες της Νότιας Ευρώπης αναζητώντας καλύτερη ζωή, συνέβαλαν στην ανάπτυξη των χωρών όπου εγκαταστάθηκαν. Εξ αιτίας των περιορισμών που επέβαλαν οι παραδοσιακές χώρες υποδοχής από την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα, αρκετοί μετανάστες

κατευθύνονται και προς τις χώρες της Νότιας Ευρώπης. Διακρίνονται τέσσερις περίοδοι μέχρι το 2006, αυτές είναι:

Η μετανάστευση προς την Ευρώπη αποτελεί κυρίως μεταπολεμικό φαινόμενο. Στην πρώτη μεταπολεμική περίοδο η από-αποικιοποίηση έφερε στην Ευρώπη τα πρώτα σημαντικά μεγέθη μεταναστών ενώ κατά την διάρκεια του '60, η οικονομική ανασυγκρότηση προκάλεσε νέα ρεύματα μεταναστών στο πλαίσιο μιας οργανωμένης πολιτικής προσέλκυσης φθηνού εργατικού δυναμικού. Περίπου 30 εκατομμύρια εργάτες συνδέθηκαν με το μεταναστευτικό ρεύμα προς την Ευρώπη την δεκαετία του '60.

Κατά τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου μετανάστευση που συντελείται εντός των συνόρων της Ευρώπης, η αποκαλούμενη και ενδο-ευρωπαϊκή, δεν πραγματοποιείται για λόγους πολιτικούς (π.χ. ανταλλαγές πληθυσμών και προσφυγικών ρευμάτων) αλλά και για λόγους οικονομικούς (π.χ. για την κάλυψη αναγκών παράγωγης). Η σύγχρονη μετανάστευση συνδέεται απόλυτα με την εκβιομηχάνιση και αποτελεί συνάρτηση της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης καθώς ταυτίζεται με την αλλαγή του τόπου εγκατάστασης του εργατικού δυναμικού (Τσαούσης 1986:42).

Η μετανάστευση που πραγματοποιείται στην Ευρώπη από το Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο διακρίνεται σε τέσσερις φάσεις: την περίοδο της μεταπολεμικής προσαρμογής και ανεξαρτητοποίηση των αποικιών, της εργατικής μετανάστευσης, την περίοδο της περιορισμένης μετανάστευσης και τέλος την περίοδο από την διάλυση του σοσιαλισμού και έπειτα.

Η πρώτη περίοδος της μεταπολεμικής προσαρμογής και της ανεξαρτησίας των αποικιών ξεκινά από το 1945 μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '60. Ο αριθμός των προσφύγων από τον πόλεμο εκτιμάται στα 20 εκατομμύρια περίπου. Η Μεγάλη Βρετανία η Γαλλία το Βέλγιο και η Ολλανδία επηρεάστηκαν από την παλιννόστηση ευρωπαϊών αποικιοκρατών και την εισροή εργατών από αυτές τα αποικίες.

Η δεύτερη περίοδος 1955-1973 παρουσίασε αξιοσημείωτη εργατική μετανάστευση. Ήδη από την δεκαετία του '50 ελλείψεις εργατικού δυναμικού σε κάποιες χώρες προκάλεσαν άνοιγμα για μια εργατική μετανάστευση. Για παράδειγμα στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας έγινε η πιο οργανωμένη προσπάθεια μεταναστών και καθιέρωσε ένα σύστημα επισκεπτών εργατών το λεγόμενο και ως «Φιλοξενούμενων εργατών» μέσω μιας σειράς από συνθήκες στρατολόγησης τόσο από χώρες της Ευρώπης όπως (Ιταλία, Πορτογαλία, Γιουγκοσλαβία και Ελλάδα) όσο και από χώρες που δεν ανήκουν στην Ευρώπη όπως (Τουρκία, Μαρόκο, Τυνησία). Πολλοί μετανάστες προέρχονται από τις χώρες της Νότιας Ευρώπης. Ομοίως οι Ιταλοί του βορρά κυρίως μεταναστεύουν στην Ελβετία και την Γερμανία, οι Ισπανοί και οι Πορτογάλοι μεταναστεύουν κυρίως στη Γαλλία. Σε σύνολο το καθαρό μεταναστευτικό κύμα από τις μεσογειακές χώρες στο βορρά έφτασε περίπου τα 5 εκατομμύρια.

Η Τρίτη περίοδος χαρακτηρίζεται από περιορισμένη μεταναστευτική κίνηση από το 1974-1988 και άρχισε σε όλη τη δυτική Ευρώπη στα τέλη του 1973, όταν η μετανάστευση σταμάτησε απότομα εξαιτίας των αυξημένων κοινωνικών εντάσεων και του φόβου ύφεσης μετά τον κλονισμό της τιμής του πετρελαίου. Παρά την παύση της μετανάστευσης ξένου εργατικού δυναμικού, τα μέλη όμως των οικογενειακών συνέχισαν να μεταναστεύουν και ο ξένος πληθυσμός αυξήθηκε εξαιτίας των υψηλότερων ποσοστών γονιμότητας και της εισδοχής προσφύγων και πολιτικών προσφυγών. Η οικογενειακή και πολιτική μετανάστευση κυριάρχησε στην περίοδο της περιορισμένη μετανάστευσης. Η στάση των ανεπτυγμένων χωρών της Ευρώπης προς τη μετανάστευση αντιστράφηκε: τις προσπάθειες προσέλκυσης μεταναστών διαδέχθηκαν κυβερνητικά μέτρα και κίνητρα που απέβλεπαν στην επιστροφή των μεταναστών στις χώρες του τρίτου κόσμου, όχι μόνο από εκείνες που βρίσκονται σχετικά κοντά, δηλαδή της Βόρειας και της Δυτικής Αφρικής (Αλγερία, Μαρόκο, Τυνησία, κ.α.) αλλά και από μακρινές χώρες της Ασίας και της Αφρικής που δεν είχαν μεταναστευτική παράδοση μεταναστεύουν στην Ευρώπη. Τα μέτρα για τον περιορισμό της μετανάστευσης και την ενθάρρυνση της παλιννόστησης είχαν μικρή αποτελεσματικότητα αφού κατά τη δεκαετία το '80 ο αριθμός των μεταναστών προς την Ευρώπη αυξήθηκε.

Την τελευταία περίοδο μετά την πτώση του σοσιαλισμού και μετά από το 1988, επικρατεί μια ανατολικο-δυτικής μετανάστευσης και μια ισχυρή εισροή πολιτικών και άλλων προσφύγων αυτό οφείλεται σε σημαντικά γεγονότα όπως η πτώση του τοίχους του Βερολίνου (1989), και την κατάρρευση των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης αυξήθηκε η εισροής μεταναστών προς τις χώρες της Β.Δ και Νότιας Ευρώπης. Με τον πόλεμο του Κόλπου (1991) και τον πόλεμο των Η.Π.Α και των συμμάχων τους κατά του Αφγανιστάν (2001), Ιράκ (2002) και τον πόλεμο του Λίβανο (2006) σημειώθηκε μεγάλη αύξηση του αριθμού των προσφύγων και των αιτήσεων ασύλου από την Ασία και ιδιαίτερα από τις χώρες της Μέσης Ανατολή. Σύμφωνα με πρόσφατες εκτιμήσεις της ΎΠΑΤΗΣ ΑΡΡΜΟΣΤΕΙΑΣ για τους προσφυγές του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών ο συνολικός αριθμός των προσφύγων πολιτικών αλλά και μη στην Ευρώπη ήταν μόνο 190.000 το 1987 αλλά το 1992 είχε φτάσει 700.000. Μετά το 2004 η διεύρυνση της Ε.Ε διευκόλυε την ενδοευρωπαϊκή μετανάστευση, π.χ. στη Γερμανία παρατηρήθηκε αύξηση της αποδημίας προς την Πολωνία λόγω υψηλής ανεργίας για αναζήτηση δουλειάς ενώ συγχρόνως παρατηρείται η εισαγωγή ξένων μεταναστών κυρίως ειδικευμένων πάνω στην υψηλή τεχνολογία. Επομένως η Ευρώπη έκανε άλλοτε 'εξαγωγή' και άλλοτε 'εισαγωγή' μεταναστών. Οι περιορισμένες δυνατότητες για νόμιμη μετανάστευση, συμβάλλουν στη συνεχή αύξηση εισροής μεταναστών χωρίς τα απαιτούμενα έγγραφα. Από τις αρχές της δεκαετίας το '90 η αποδημία από την Ευρώπη μειώθηκε δραστικά. Ωστόσο ποτέ μέχρι τότε η μετανάστευση δεν απασχόλησε τόσο πολύ τις πολιτικές των χωρών της Ε.Ε.

Το 'Μεσογειακό Μοντέλο' όπως το έχουν ονομάσει οι επιστήμονες είναι η εισροή μεταναστών στις χώρες της Νότιας Ευρώπης, οι οποίες έχουν διαφορετικές ιστορίες και οικονομίες αλλά και διαφορετικούς τρόπους και ταχύτητες οικονομικής ανάπτυξης. Οι χώρες αυτές από τόποι προσέλκυσης μεταναστών, κλήθηκαν να παίξουν το αντίστροφο ρόλο και έγιναν χώρες υποδοχής. Από το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '70 άρχισε να αυξάνεται η ροή μεταναστών προς τις χώρες της νότιας Ευρώπης. Πρόκειται για χώρες που παρουσιάζουν σημαντικά κοινά χαρακτηριστικά: γρήγορο μετασχηματισμό από αγροτικές και γεωργικές σε βιομηχανικές και αστικές, μεγαλύτερες δυσκολίες σε σύγκριση με τις χώρες της Β.Δ Ευρώπης στον έλεγχο

εισόδου μεταναστών με το θεσμικό πλαίσιο που ισχύει. Παρατηρείται επίσης μια διαφοροποίηση της προέλευσης των μεταναστευτικών ρευμάτων: στις δεκαετίες '70 και '80 οι περισσότεροι προέρχονται από λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες της Αφρικής, Ασίας, Μέσης Ανατολής, ενώ από τη δεκαετία του '90 υπάρχει μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Τα αίτια του μετασχηματισμού σχετίζονται με μια σειρά από οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές και δημογραφικές εξελίξεις στη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών. Η αλληλεπίδραση εσωτερικών ξένου εργατικού δυναμικού στις άλλοτε παραδοσιακές χώρες αποστολής μεταναστών του Ευρωπαϊκού νότου. Οι χώρες που τροφοδοτούσαν τον πλούσιο Βορρά με εργατικό δυναμικό είναι πλέον αρκετά πλούσιες οι ίδιες για να κρατήσουν τους πολίτες τους και να προσελκύσουν ξένους. Στις χώρες της νότιας Ευρώπης συχνά μεταναστεύουν άτομα ή ομάδες που δεν εντάσσονται σε νομοθετικά πλαίσια και η μετακίνησή τους συνεπάγεται πολυποίκιλα προβλήματα και για τις ίδιες μεταναστευτικές ομάδες αλλά και για τις κοινωνίες υποδοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

3. Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΕΠΗΡΕΑΣΤΗΚΕ Ο ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Η πρώτη διεύρυνση της Ε.Ε. χρονολογικά τίθεται το Μάιο του 2004, όπου από 5 κράτη-μέλη η Ε.Ε. διευρύνεται και βρίσκεται σε 25 κράτη-μέλη. Εν συνεχεία την 1-1-2007 έλαβε χώρα η δεύτερη διεύρυνση της Ε.Ε. με αποτέλεσμα ο αριθμός των κρατών να ανέλθει στις 27. Αναμένεται αύξηση της μετακίνησης από τις νέες χώρες προς τις παλαιές. Από μερικές χώρες η διεύρυνση και η αναμενόμενη μετακίνηση πληθυσμού θεωρήθηκε ως ανάγκη και από άλλες ως απειλή. Το 2007 ο πληθυσμός της Ε.Ε.27 υπολογίστηκε σε 487 εκ. άτομα.

3.1 Οι επιπτώσεις της διεύρυνσης στη μετανάστευση

Η διεύρυνση ενισχύει τη φυσική τάση των περισσότερων ατόμων να παραμένουν στις εστίες τους καθώς βελτιώνει την ευημερία στα νέα κράτη μέλη και οι άνθρωποι μπορούν να αναζητήσουν νέες ευκαιρίες στον τόπο τους. Η μαζική μετανάστευση είναι αποτέλεσμα αστάθειας ενώ η διεύρυνση και οι επενδύσεις που θα ακολουθήσουν, αποτελεί παράγοντα αυξημένης σταθερότητας και όχι μόνο δεν θα αυξήσει αλλά θα μειώσει την τάση μιας μεγάλης κλίμακας μετακίνησης πληθυσμών. Επί πλέον μεταξύ του πλέον ευκίνητου τμήματος του πληθυσμού – των ειδικευμένων εργαζόμενων – οι μισθολογικές διαφορές είναι ήδη πολύ μικρότερες π.χ. στην Ουγγαρία το διαθέσιμο εισόδημα των νέων πλησιάζει το αντίστοιχο της Αυστρίας. Η διεύρυνση αυξάνει την έκταση της Ε.Ε. αλλάζει τον έλεγχο των ανατολικών συνόρων όπου εφαρμόζεται η συνθήκη Σέγκεν και επηρεάζει θετικά τον αγώνα κατά της κανονικής μετανάστευσης.

Το περιοδικό Economist αναφέρεται συχνά στο θέμα της διεύρυνσης της Ε.Ε. και της εισροής μεταναστών. Η Ε.Ε. πρέπει να αποδεχθεί όχι μόνο τα προϊόντα αλλά και τους ανθρώπους των 10 νέων χωρών-μελών. Μετά την ένταξη των 10 νέων μελών στην Ε.Ε. η μετανάστευση από τις φτωχές χώρες της Κεντρικής προς τις πλούσιες

χώρες της Δυτικής Ευρώπης θα είναι μάλλον υποτονική και ικανή να τη διαχειριστούν οι Κυβερνήσεις. Μεταγενέστερο (Πουλοπούλου, 2007) άρθρο υπογραμμίζει ότι όταν οι χώρες της Κεντρικής Ευρώπης προσχώρησαν στην Ε.Ε., οι 12 από τις 15 χώρες της Ε.Ε. επέμειναν να ισχύσουν προσωρινοί περιορισμοί στην ελεύθερη διακίνηση εργαζομένων φοβούμενες τον ανταγωνισμό από τα φτηνά εργατικά χέρια των καινούργιων χωρών-μελών. Ωστόσο οι χώρες που άνοιξαν την αγορά εργασίας τους (Βρετανία, Ιρλανδία, Σουηδία) έχουν επωφεληθεί.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2006 θεωρεί θετικές τις επιπτώσεις της διεύρυνσης διότι οι εργαζόμενοι από τις νέες χώρες συνέβαλαν στις καλύτερες οικονομικές επιδόσεις και στη μείωση των ελλείψεων της αγοράς εργασίας στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Ωστόσο Υπογραμμίζει 2 παρενέργειες : μεγαλύτερο ποσοστό αδήλωτης εργασίας ή άτομα που δηλώνουν αυτοαπασχολούμενοι με στόχο να εγκατασταθούν σε ένα από τα παλαιά κράτη-μέλη όπου θα αδήλωτες εργασίες.

Οι οικονομολόγοι εκτιμούν το φαινόμενο της εσωτερικής μετανάστευσης στην Ε.Ε. 27 κρατών-μελών θα μετριαστεί μόνον όταν οι νέες χώρες περιορίσουν το χάσμα που τις χωρίζει από τη Δύση.

Το 2006 εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο η ελεύθερη διακίνηση των υπηρεσιών γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος (υδραυλικός, ηλεκτρολόγος, μηχανικοί, τεχνικοί υπολογιστών, σύμβουλοι κ.α.) στην Ε.Ε.. Η τελική έκθεση αντικαθιστά την αρχή της χώρας καταγωγής που προέβλεπε η αρχική οδηγία -γνωστή ως οδηγία Μπόλκεσταϊν- σύμφωνα με την οποία ευρωπαϊκές εταιρείες ή άτομα θα μπορούσαν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε άλλα κράτη-μέλη με βάση τους κανόνες που ισχύουν στη χώρα της έδρας τους, η οποία προκάλεσε την εξέγερση των συνδικαλιστών στην Ευρώπη υποδοχής.

3.2 Η διεύρυνση ως απειλή

Οι ευρωσκεπτικιστές, τα συνδικάτα και ορισμένες Κυβερνήσεις ανησυχούν και εκφράζουν φόβους ότι η διεύρυνση θα προκαλέσει προβλήματα καθώς πολλοί θα θελήσουν να μεταναστεύσουν αναζητώντας δουλειά και κοινωνική ασφάλιση. Η άποψη αυτή είναι διαδεδομένη στην Αυστρία και Γερμανία, ενώ η Ισπανία, η Ιρλανδία και η Ελλάδα φοβούνται μήπως χάσουν την οικονομική υποστήριξη της Ε.Ε.. Η διεύρυνση σε 25 χώρες έχει προσθέσει 75 εκατ. ανθρώπους των οποίων το μέσο κατά κεφαλή εισόδημα βρισκόταν το 2001 στο 23% του μέσου όρου της Ε.Ε. σε 8 από τις 10 χώρες. Η διεύρυνση θεωρήθηκε από μερικούς λάθος με τα επιχειρήματα ότι δέκα φτωχότερες χώρες εντάχθηκαν σε μια Ευρώπη που δοκιμάζεται από οικονομική στασιμότητα, υψηλή ανεργία και κρίση του κοινωνικού κράτους. Οι χώρες αυτές δεν συμμερίζονται την ίδια πολιτική κουλτούρα ενώ υπάρχουν μεγάλες αποκλίσεις στο εσωτερικό της διευρυμένης Ευρώπης. Οι διαφορές βιοτικού επιπέδου μεταξύ των χωρών της Ευρώπης γεννούν φόβους σε ορισμένα κράτη-μέλη για μεγάλη κλίμακας μετανάστευση από τα νέα κράτη-μέλη με συνακόλουθες ανησυχίες για έλευση εργατικού δυναμικού που θα απειλήσει θέσεις εργασίας ή θα συμπίεσει τους μισθούς, καθώς και μια αυξημένη ζήτηση υγειονομικών υπηρεσιών ή ακόμη και φόβους για ρατσιστικές εντάσεις που μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο την κοινωνική σταθερότητα. Οι ανησυχίες αυτές κρίνονται υπερβολικές.

Οι φόβοι του μεταναστευτικού κύματος από την Κεντρική Ευρώπη μετά τη διεύρυνση έχουν προκαλέσει ρήγμα στην πολιτική των χωρών-μελών της Ε.Ε. η οποία δέχεται ασφυκτικές πιέσεις από τους αιτούντες άσυλο και τους νόμιμους μετανάστες (Πουλοπούλου, 2007). Όλες οι Κυβερνήσεις έχουν τη δυνατότητα να απαγορεύουν την εισροή ξένων εργατών από τις νέες χώρες-μέλη για μια μεταβατική περίοδο που δεν μπορεί ξεπεράσει τα 7 χρόνια μετά την προσχώρηση. Ήδη μερικές από τις 15 χώρες-μέλη αποφάσισαν να κάνουν χρήση αυτού του δικαιώματος. Ωστόσο, το Ηνωμένο Βασίλειο η Ιρλανδία και η Σουηδία από το 2004 και η Ισπανία, Πορτογαλία και Φινλανδία από το 2006 έχουν καταργήσει τους περιορισμούς στην εισροή μεταναστών από τις νέες χώρες-μέλη.

Έλληνες επιστήμονες θεωρούν ότι στο πλαίσιο της Ε.Ε. η πλήρης εφαρμογή της αρχής της ελεύθερης μετακίνησης εργαζομένων μπορεί να οδηγήσει σε είσοδο νέων αυξημένων ρευμάτων στις χώρες της Ε.Ε.25. Οι κοινωνίες των χωρών αυτών δεν είναι έτοιμες να δεχθούν και να ενσωματώσουν αυτά τα νέα ρεύματα μεταναστών ενώ οι κυβερνήσεις τους αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην προσπάθεια τους να διαχειριστούν αποτελεσματικά την κατάσταση. Ένας από τους κυριότερους λόγους που οι χώρες της Ε.Ε. αντιδρούν στην είσοδο της Τουρκίας στην Ε.Ε. είναι η προοπτική της αθρόας εισροής μεταναστών από την χώρα αυτή στην Ε.Ε. 25 κρατών-μελών.

Τα μεταπολεμικά χρόνια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου βρήκαν την Ελλάδα να «αιμορραγεί» από την απώλεια του εργατικού δυναμικού της μιας και μεγάλος αριθμός Ελλήνων εγκατέλειπαν τη χώρα με προορισμό ανεπτυγμένες οικονομίες του Βορρά και υπερπόντιων χωρών προς αναζήτηση καλύτερων συνθηκών απασχόλησης και διαβίωσης. Το ίδιο όμως παρατηρήθηκε και σε άλλες χώρες μιας και η ανοικοδόμηση των μεταπολεμικών χωρών στηρίχθηκε στο μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό.

Κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα η Ελλάδα υπήρξε χώρα αποστολής μεταναστών και εξαγωγής εργατικού δυναμικού. Σε ορισμένες περιόδους παρατηρήθηκε μεγάλη έξαρση της αποδημίας. Αλλεπάλληλα κύματα μεταναστών εγκαταστάθηκαν στις Η.Π.Α και Αυστραλία το 1915-1960. Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο άρχισαν οι μεγάλες ροές αποδημίας από την Ελλάδα προς την Αυστραλία, Η.Π.Α, Καναδά και Δυτική Ευρώπη (Γερμανία, Βέλγιο, Ολλανδία, Σουηδία). Το μεταναστευτικό ρεύμα άρχισε μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου, ενισχύθηκε από το 1955 γνώρισε έξαρση την τριετία 1963-1965 και ύφεση από το 1973. Σύμφωνα με επίσημα στατιστικά στοιχεία από το 1946-1977 μετανάστευσαν μόνιμα από την Ελλάδα 1.304.783 άτομα, 507.465 άτομα σε υπερπόντιες χώρες (187.067 στις Η.Π.Α και 339.398 σε άλλες χώρες) και 758.351 στις ευρωπαϊκές χώρες από τα οποία 638.141 στη Δυτική Γερμανία. Την περίοδο 1955-1977 αποδήμησαν 1.236.200 άτομα, οι περισσότεροι για την Γερμανία, Αυστραλία, Η.Π.Α, Καναδά. Στις χώρες υποδοχής οι μετανάστες Έλληνες και Ελληνίδες συχνά με τις οικογένειές τους,

πήγαιναν σε ξένες χώρες να βρουν δουλειά και απασχολήθηκαν σε θέσεις εργασίας χαμηλής ειδίκευσης αλλά και σε επιστημονικές θέσεις. Από την δεκαετία του '90 ενώ έχει περιοριστεί σε σημαντικό βαθμό η αποδημία, Έλληνες μετανάστες ακόμη και σήμερα, για λόγους οικονομικούς και άλλους.

Τον 20^ο αιώνα παρατηρήθηκε σε ορισμένες περιόδους έξαρση της εισροής ατόμων ελληνικής καταγωγής: στην περίοδο των Βαλκανικών πολέμων και του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί προσφυγικό πρόβλημα στην Ελλάδα πριν από την Μικρασιατική Καταστροφή. Μετά το 1922 ο επαναπατρισμός 1,2-1,5 εκατ. προσφύγων που προέρχονταν οι περισσότεροι από την Τουρκία αποτέλεσε την πιο σημαντική επάνοδο από αριθμητική και ποιοτική άποψη. Οι πρόσφυγες όχι μόνο δεν πήραν τις δουλείες των γηγενών, αλλά δημιούργησαν νέες δουλείες ενώ στη Μακεδονία και τη Θράκη ομογενοποίησαν τον πληθυσμό. Στις μεταπολεμικές δεκαετίες επέστρεψαν 400.000 άτομα που προέρχονταν από Τουρκία, Αίγυπτο, Συρία, Σουδάν, Κονγκό, Κύπρο, Ρουμανία και πρώην Ε.Σ.Σ.Δ.

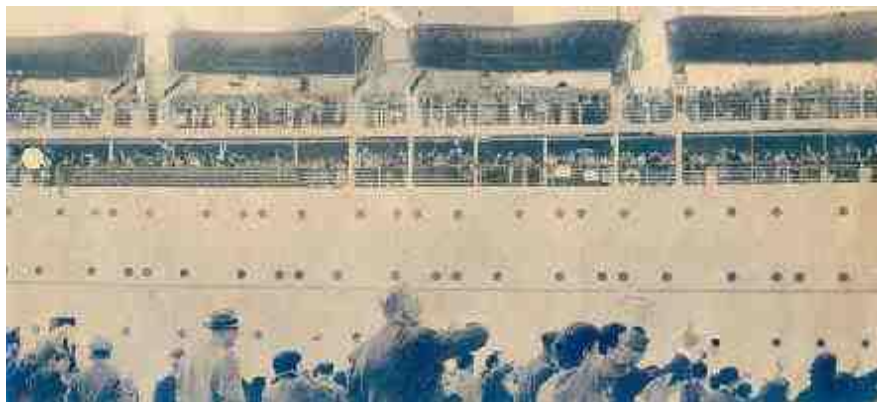
Η αποδημία από την Ελλάδα προς τη Δυτική Γερμανία στη μεταπολεμική περίοδο δεν ήταν μόνιμη. Οι περισσότεροι επέστρεψαν προοδευτικά στη Ελλάδα. Λίγο μετά τις αρχές της δεκαετίας του '70 το μεταναστευτικό ρεύμα μεταστράφηκε και πολλοί που εργάζονταν στη Γερμανία και σε άλλες χώρες επιστρέφουν στην Ελλάδα: η πετρελαϊκή κρίση του 1973, οι περιοριστικές πολιτικές των χωρών υποδοχής και η πτώση της χούντας του 1974 συνέβαλαν στην απότομη αύξηση της παλιννόστησης στην Ελλάδα. Το 1974 για πρώτη φορά η παλιννόστηση ήταν υψηλότερη από την μετανάστευση. Τότε η Γερμανική κυβέρνηση απαγόρευσε την είσοδο περισσότερων μεταναστών. Στην περίοδο 1974-1977 η αποδημία ήταν 81.662 και η παλιννόστηση 103.329, επομένως υπήρξε καθαρή είσοδος 21.667 ατόμων.

Ο πίνακας που ακολουθεί περιγράφει συνοπτικά τα μεταναστευτικά ρεύματα που χαρακτήρισαν την ελληνική ιστορία:

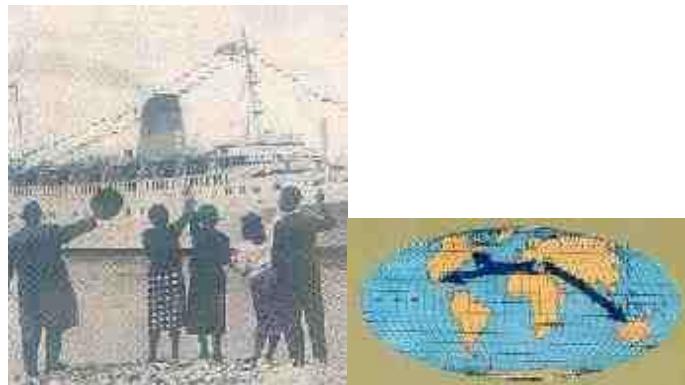
Πίνακας 3.1. Μεταναστευτικά Ρεύματα και ελληνική κοινωνία

1900-1920	Έντονο μεταναστευτικό ρεύμα προς Η.Π.Α, Καναδά
1920-1955	Φυσιολογική μεταναστευτική κίνηση των Ελλήνων
1955-1959	Νέο μεταναστευτικό ρεύμα Ελλήνων προς άλλες χώρες
1960-1974	Εκρηκτικό ρεύμα των Ελλήνων προς Γερμανία, Αυστραλία και Η.Π.Α (κυρίως)
1974-1980	Αρχίζει το μεταναστευτικό ρεύμα προς την Ελλάδα
1981-1988	Παρατηρείται έντονο μεταναστευτικό ρεύμα με τη μορφή της παράνομης απασχόλησης
1988-1991	Υπερβολική αύξηση των ξένων παράνομα απασχολούμενων που υπολογίζονται πλέον σε 300.000

Πηγή: Σούλης Σ, (1993), σελ 443

Σε λίγο το πλοίο θα σφυριξεί αναχώρηση !!! Τα μαντήλια δίνουν και παίρνουν...δάκρυα στα μάτια όλων.... "Ποιος ξέρει αν θα ξαναϊδωθούμε" .....(1960)

Το .....καταραμένο πλοίο σάλπαρε!!! Και παίρνει μακριά τους αγαπημένους, σε ανατολή και δύση, ενώ εκείνοι βλέπουν την πατρίδα να ξεμακραίνει πίσω τους.....

Πριν από την ίδρυση του ελληνικού κράτους οι κατακτήσεις (φράγκικη, οθωμανική, βενετική) στον ελλαδικό χώρο είχαν ως χαρακτηριστικό την μετακίνηση

πληθυσμών που εγκαθίστανται στους τόπους που κυριεύουν, την εγκατάλειψη του κατακτημένου χώρου και την εγκατάσταση σε άλλους που συνεχίζουν να ανήκουν στην επικράτεια. Η αλβανική μετανάστευση είναι μαζική από το 14^ο αιώνα με εγκατάσταση σε ορεινές και πεδινές περιοχές και με αποτέλεσμα όχι μόνο την πλήρη ενσωμάτωση του πληθυσμού αυτού στον ελληνικό ιστό που διαμορφώθηκε μερικούς αιώνες αργότερα αλλά και στην ανάδειξή του σε ένα από τα κατ' εξοχήν ομοιογενοποιητικά στοιχεία. Εισροή μεταναστών από την Αλβανία παρατηρήθηκε και κατά το 19^ο αιώνα. Άλλη σημαντική εισροή μεταναστών ήταν η εβραϊκή αποτέλεσμα του διωγμού των εβραίων της Ισπανίας.

Η ροή των μεταναστευτικών ρευμάτων έχει αλλάξει ριζικά από το τελευταίο τέταρτο του 20^ο αιώνα. Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '70 χιλιάδες Έλληνες εγκατέλειπαν τη χώρα τους και αναζητούσαν αλλού τη τύχη τους, ενώ μετά τη πτώση της δικτατορίας (1974) και μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '80 με αργούς ρυθμούς και από τότε μέχρι τις αρχές της χιλιετίας με αυξημένους ρυθμούς, παρατηρήθηκε εισροή μεταναστών νόμιμων αλλά και παράνομων. Στη δεκαετία του '70 η Ελλάδα δεχόταν εργαζομένους από την Ασία και την Αφρική. Από τη δεκαετία του '80 κατέφθαναν στην Ελλάδα μετανάστες και μετανάστριες από τις Φιλιππίνες, το Πακιστάν, την Πολωνία, την Αίγυπτο, το Ιράκ, τη Τουρκία (κυρίως κούρδοι πρόσφυγες). Ωστόσο μέχρι τη δεκαετία του '90 η χώρα δε γνώριζε σημαντικά επίπεδα ξένου πληθυσμού. Στην περίοδο 1991-2001 ο πληθυσμός ξένης υπηκοότητας σημείωσε ραγδαία αύξηση η οποία φάνηκε και στην απογραφή. Χαρακτηριστικό αυτό των ρευμάτων αποτελεί το γεγονός ότι οι περισσότεροι είναι μη κανονικοί μετανάστες. Αυτό οφείλεται γιατί η γεωγραφική θέση της Ελλάδος διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ως προς την επιλογή της είτε ως χώρα τελικού προορισμού, είτε ως προς ενδιάμεσο προορισμό 'διαβατική' χώρα από τους μετανάστες. Η μορφολογία των ελληνικών συνόρων και η δύσκολη φύλαξή τους διευκολύνει την είσοδο αλλοδαπών.

Η μεγάλη έκρηξη παρουσιάστηκε όταν μετά τις εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια παρατηρήθηκε ένα τεράστιο για τα ελληνικά δεδομένα

κύμα μετανάστευσης. Από τότε η εισροή μεταναστών προς την Ελλάδα αυξάνεται. Η σχετική πρόσφατη κατάρρευση των σοσιαλιστικών καθεστώτων των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης και ειδικότερα της Βαλκανικής Χερσονήσου προκάλεσε μαζικό μεταναστευτικό ρεύμα προς την Ελλάδα από τα Βόρεια σύνορα της. Οι μετακινούμενοι πληθυσμοί περιλαμβάνουν αλλογενείς ή ομογενείς, παλινοστούντων ή επαναπατριζόμενους αλλά και πρόσωπα που κατείχαν ή κατέχουν ακόμη την ελληνική ιθαγένεια. Προέρχονται κυρίως από την πρώην Ε.Σ.Σ.Δ και τις λοιπές ανατολικές χώρες και τα Βαλκάνια ενώ το άνοιγμα των συνόρων Ελλάδα-Αλβανία στις αρχές της δεκαετίας του '90 προκάλεσε ένα τεράστιο κύμα μεταναστών. Η Αλβανία του 20^{ου} αιώνα ήταν 45 χρόνια απομονωμένη από τον υπόλοιπο κόσμο και υπήρξε η πιο καθυστερημένη χώρα της Ευρώπης. Η δεκαετία του '90 σημαδεύτηκε από κατάρρευση του πολιτικού και οικονομικού συστήματος και την παύση του καθεστώτος πλήρους αποκλεισμού με συνέπεια τη μεγάλη αποδημία Αλβανών.

Η μετανάστευση από και προς την Ε.Ε. των 27 χωρών θα εξακολουθήσει να αποτελεί παράγοντα δημογραφικών εξελίξεων των διαφόρων χωρών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

4. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Στην πλειοψηφία οι οικονομικοί μετανάστες εγκαταλείπουν τις πατρίδες τους με αποκλειστικό σκοπό την εργασία σε αντίθεση με τους πρόσφυγες οι οποίοι αναγκάζονται να ξενιτευτούν και για διαφορετικούς λόγους. Η εργασία είναι το μοναδικό κίνητρο και η φτώχεια η βασική αιτία της μετακίνησης των μεταναστών προς τη χώρα μας. Η κοινωνικοοικονομική εξαθλίωση, είναι ο πιο σημαντικός λόγος μετανάστευσης, σε συνδυασμό με τη μεγάλη ανεργία στις χώρες προέλευσης.

Όσο στο σύγχρονο κόσμο μεγαλώνουν οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες μεταξύ των χωρών, εντείνονται οι δημογραφικές πιέσεις και οι πολιτικοί θεσμοί γίνονται ασταθείς και καταπιεστικοί και όσο εξαπολύονται πόλεμοι και υπάρχουν συγκρούσεις, τόσο οι πληττόμενοι πληθυσμοί τους θα επιδιώκουν καλύτερο μέλλον σε άλλη χώρα, προσδοκώντας την εύρεση εργασίας και τη βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου αν όχι την επιβίωσή τους.

Οι μετανάστες προσφέρουν χαμηλά αμειβόμενη ανειδίκευτη εργασία, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα σε μικρομεσαίες κυρίως επιχειρήσεις να αντιμετωπίσουν τον αυξανόμενο ανταγωνισμό συμπίεζοντας το κόστος τους. Η αποδυνάμωση της κοινωνικής προστασίας, η ανάγκη για ευελιξία στις εργασιακές σχέσεις και η αναδιάρθρωση της οικονομίας, συμβάλλουν στην ένταση του φαινομένου της απασχόλησης μεταναστών. Παράλληλα παρατηρείται μια στροφή στον επαγγελματικό προσανατολισμό των Ελλήνων με την αναζήτηση θέσεων εργασίας υψηλότερης ποιότητας λόγω της ανάπτυξης του τομέα των υπηρεσιών και της ανόδου του βιοτικού επιπέδου του Ελληνικού λαού. Τα παραπάνω έχουν ως συνέπεια επαγγέλματα που δεν πληρούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις, καθώς και όσα είναι εποχιακής φύσεως (γεωργία, τουρισμός, κατασκευές), να καταλαμβάνονται συχνά από μετανάστες οι οποίοι λόγω της οικονομικής τους δυσπραγίας, καθίστανται ευέλικτο εργατικό δυναμικό.

Στην αγορά εργασίας σε «πρωτεύοντα» ρόλο, κυριαρχεί η ειδίκευση, η σταθερή απασχόληση και η υψηλή αμοιβή και σε «δευτερεύοντα» ρόλο, οδηγεί στην επίπτωση του φαινομένου της παραοικονομίας, που αποτελεί έναν ιδιαίτερο πόλο έλξης

μεταναστών, κυρίως ανειδίκευτων και πρόθυμων να εργαστούν κάτω από εξαντλητικές συνθήκες, χωρίς ασφαλιστική κάλυψη και οπωσδήποτε με χαμηλότερους μισθούς. Επιπλέον, η εποχικότητα στους βασικούς κλάδους της οικονομίας της Ελλάδας, όπως η γεωργία, ο τουρισμός και η αλιεία που είναι κλάδοι κυρίως εντάσεως εργασίας, έχουν τη δυνατότητα απορρόφησης ανθρώπινου δυναμικού σε ανειδίκευτους αλλά και «ευέλικτους» εργαζόμενους, οι οποίοι αναζητούνται ανάμεσα στους μετανάστες.

Το παράνομο καθεστώς αποκλείει τις ομάδες των μεταναστών από θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ παράλληλα τους καθιστά ευάλωτους στην εκμετάλλευση. Παράλληλα, η παράνομη απασχόληση που βεβαίως γίνεται με μικρότερες των αμοιβών, στερεί θέσεις εργασίας από ντόπιους εργαζόμενους σε ορισμένους κλάδους, όπως ο κατασκευαστικός, όπου κυριαρχεί προσφορά εγχώριου εργατικού δυναμικού. Ως προς τους εργοδότες, το φθηνό εργατικό δυναμικό συγκρατεί μεν το κόστος, πλην όμως ευνοεί τη λογική της εύκολης λύσης και του γρήγορου κέρδους.

4.1 Μετανάστευση και πληθυσμός ξένης υπηκοότητας στην Ελλάδα

Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της απογραφής του 2001, ο αριθμός των ατόμων ξένης υπηκοότητας σημείωσε ραγδαία αύξηση την περίοδο 1991-2001 (Πίνακας 4.2). Πιο συγκεκριμένα, ενώ το 1991 ο αριθμός των αλλοδαπών που διέμεναν στην Ελλάδα ήταν γύρω στις 167.000 χιλιάδες, δέκα χρόνια αργότερα ο αριθμός αυτός είχε σχεδόν πενταπλασιαστεί φτάνοντας τις 800.000 χιλιάδες άτομα. Η ιδιαιτερότητα αυτής της περιόδου καθίστανται ακόμη πιο εμφανής εάν, μέσω των αποτελεσμάτων των διαδοχικών απογραφών, εξετάσουμε τις διαχρονικές μεταβολές

του αριθμού των αλλοδαπών στη μεταπολεμική περίοδο. Παρατηρούμε αρχικά ότι ο αριθμός των αλλοδαπών αυξήθηκε μεταπολεμικά έως το 1981 ενώ τη δεκαετία 1981-1991 σημείωσε ελαφρά κάμψη.

Παρ' όλα αυτά η αύξηση που παρατηρήθηκε πριν το 1981 είναι πολύ ασθενής σε σχέση με την αντίστοιχη της δεκαετίας 1991-2001, δεκαετία κατά την οποία η σχετική μεταβολή του αριθμού των αλλοδαπών ήταν μεταξύ 4.5-5.5 φορές υψηλότερη από αυτή των τριών πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών. Έτσι λοιπόν, οι παραπάνω εξελίξεις και κυρίως αυτές της τελευταίας δεκαετίας, οδήγησαν στη διερεύνηση του ποσοστού του πληθυσμού ξένης υπηκοότητας στο συνολικό πληθυσμό. Ουσιαστικά, μετά την πάροδο των πρώτων 40 ετών και παρά τη διαχρονική αύξηση του ποσοστού αυτού, στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ο αριθμός των αλλοδαπών αποτελούσε λιγότερο από το 2% του συνολικού πληθυσμού. Αντίθετα την τελευταία δεκαετία το ποσοστό αυτό σχεδόν πενταπλασιάστηκε με αποτέλεσμα το 2001 περίπου 7 στα 100 άτομα του συνολικού πληθυσμού να είναι άτομα ξένης υπηκοότητας.

Πίνακας 4.2. Πραγματικός πληθυσμός της Ελλάδας κατά υπηκοότητα στα έτη των απογραφών κατά τη μεταπολεμική περίοδο

Έτος	Έλληνες υπήκοοι (στην Ελλάδα)	Έλληνες υπήκοοι (Προσωρινά στο εξωτερικό)	Ξένοι υπήκοοι στην Ελλάδα	Συνολικός πληθυσμός
1951	7.602.230	37.413	30.571	7.632.801
1961	8.333.817	71.925	54.736	8.388.553
1971	8.676.073	218.908	92.568	8.768.641
1981	9.568.993	98.343	171.424	9.740.417
1991	10.092.624	41.910	167.276	10.259.900
2001	10.167.307	39.608	796.713	10.964.020

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Αποτελέσματα Απογραφών

4.2 Η μετανάστευση ως δημογραφική συνιστώσα του πληθυσμού της Ελλάδας

Τα αποτελέσματα των διαδοχικών απογραφών επιτρέπουν την εξέταση της συμβολής της μετανάστευσης της μεταβολές του συνολικού πληθυσμού. Της προκύπτει από τον Πίνακα 4.3, της δυο πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες η μετανάστευση επέδρασε αρνητικά την αύξηση του πληθυσμού. Είναι η περίοδος της σημαντικής μεταναστευτικής εκροής των Ελλήνων της το εξωτερικό. Αντίθετα της επόμενες 3 δεκαετίες η καθαρή μετανάστευση επιδρά θετικά στην αύξηση του πληθυσμού. Βέβαια το αξιοσημείωτο είναι ότι την εικοσαετία 1970-1990 η θετική συνεισφορά των μεταναστευτικών ροών στην αύξηση του πληθυσμού οφείλεται κυρίως στην παλιννόστηση αυτών που είχαν μεταναστεύσει της το εξωτερικό της προηγούμενες δεκαετίες, ενώ τη δεκαετία του 1990 οφείλεται στην εισροή αλλοδαπών (περίπου το 92% της συνολικής καθαρής μετανάστευσης). Μάλιστα τη δεκαετία αυτή όχι μόνο η καθαρή μετανάστευση αλλά και η συνολική αύξηση του πληθυσμού οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στην καθαρή εισροή ξένων υπηκόων (περίπου κατά 90%) αφού η φυσική αύξηση του πληθυσμού είναι σχεδόν μηδενική (γύρω στο 3% της συνολικής αύξησης, ενώ το υπόλοιπο 7% οφείλεται στην καθαρή μετανάστευση Ελλήνων υπηκόων).

Πίνακας 4.3. Οι συνιστώσες της μεταβολής του πληθυσμού της Ελλάδας της χρονικής περιόδου μεταξύ των απογραφών

Χρονική περίοδος	Γεννήσεις	Θάνατοι	Φυσική αύξηση	Καθαρή μετανάστευση			Συνολική αύξηση
				Ελλήνων υπηκόων	Ξένων υπηκόων	Συνολική	
1951-1960	1.533.249	577.212	956.037	-224.450	24.165	-200.285	755.752
1961-1970	1.532.475	693.050	839.425	-497.169	37.832	-459.337	380.088
1971-1980	1.438.877	801.509	637.368	255.552	78.856	334.408	971.776
1981-1990	1.183.634	911.193	272.441	251.190	-4.148	247.042	519.483
1991-2001	1.021.381	999.764	21.617	53.066	629.437	682.503	704.120

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της Ε.Σ.Υ.Ε., Αποτελέσματα Απογραφών και Στοιχεία της Φυσικής Κίνησης του Πληθυσμού

4.3 Ηλικία, φύλο και υπηκοότητα του αλλοδαπού πληθυσμού στην Ελλάδα

Σε ότι αφορά τη σχέση μεταξύ εισροής μεταναστών και κατά ηλικία δομής του πληθυσμού, η σύγκριση μεταξύ αλλοδαπού και γηγενούς πληθυσμού φανερώνει ότι η κατά ηλικία δομή του αλλοδαπού πληθυσμού είναι ιδιαίτερα νεανική σε σχέση με αυτή του γηγενούς πληθυσμού (Πίνακας 4.4). Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2001, σε 100 αλλοδαπούς οι 17 ήταν ηλικίας 0-14 ετών, οι 80 μεταξύ 15-64 ετών και μόνον οι 3 ήταν 65 ετών και άνω, ενώ οι αντίστοιχοι αριθμοί είναι 15,67 και 18 για το γηγενή πληθυσμό. Η υπερεκπροσώπηση των μεταναστών σε συγκεκριμένες ηλικίες συμβαδίζει με την υπεροχή των ανδρών έναντι των γυναικών στον αλλοδαπό πληθυσμό. Η υπεροχή αυτή οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στις ηλικίες μεταξύ 15-34 ετών, όπου ο αριθμός των ανδρών είναι μεταξύ 30% και 50% υψηλότερος από αυτόν των γυναικών.

Πίνακας 4.4. Η κατά ηλικία και υπηκοότητα σύνθεση του πληθυσμού της Ελλάδας, 2001

Ομάδες ηλικιών	Σύνολο			Έλληνες			Αλλοδαποί		
	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
0-14	7.9%	7.3%	15.2%	7.8%	7.3%	15.1%	8.7%	7.9%	16.7%
15-24	7.5%	6.8%	14.3%	7.1%	6.7%	13.8%	11.8%	8.2%	20.1%
25-34	8.0%	7.7%	15.7%	7.5%	7.4%	14.9%	15.5%	11.4%	26.9%
35-44	7.1%	7.2%	14.3%	6.9%	7.1%	14.0%	9.9%	8.8%	18.7%
45-54	6.3%	6.5%	12.8%	6.4%	6.6%	13.0%	4.9%	5.1%	10.0%
55-64	5.2%	5.8%	11.0%	5.5%	6.1%	11.5%	2.0%	2.1%	4.1%
65+	7.5%	9.2%	16.7%	7.9%	9.8%	17.7%	1.6%	1.9%	3.5%
Σύνολο	49.5%	50.5%	100%	49.1%	50.9%	100%	54.5%	45.5%	100%

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Επεξεργασία Αποτελεσμάτων Απογραφής 2001

Οι διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται στην κατά ηλικία δομή του πληθυσμού αλλοδαπών και γηγενών δίνουν συχνά την εντύπωση ότι η παρουσία ξένων μεταναστών συμβάλλει αποφασιστικά στη συρρίκνωση της δημογραφικής γήρανσης του συνολικού πληθυσμού. Η σύγκριση όμως της κατά ηλικία δομής του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας πριν και μετά την παρουσία των φανερώνει ότι η επίπτωση υπάρχει μεν αλλά είναι οριακή. Είναι χαρακτηριστικό ότι λόγω των μεταναστευτικών ροών, το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω στο συνολικό πληθυσμό ήταν 16.7%, ενώ εν απουσία μετανάστευσης το ποσοστό αυτό θα ήταν 17.7%.

Με άλλα λόγια, παρά το γεγονός ότι οι μεταναστευτικές ροές προς την Ελλάδα αυξήθηκαν σημαντικά τη δεκαετία του 1990 σε σημείο ώστε το 2001 το ποσοστό των αλλοδαπών στο συνολικό πληθυσμό να είναι γύρω στο 7%, η επίπτωση στη δημογραφική γήρανση ήταν οριακή αφού το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω στο συνολικό πληθυσμό ήταν μικρότερο μόνο κατά μία εκατοστιαία

μονάδα σε σχέση με αυτό που θα προέκυπτε εν απουσία μετανάστευσης. Και αυτό γιατί ακόμη και στις ηλικιακές ομάδες όπου υπάρχει υπερεκπροσώπηση των μεταναστών (15-44ετών), δηλαδή το ποσοστό τους στο συνολικό μέγεθος της ηλικιακής ομάδας (10.3%) είναι υψηλότερο από το ποσοστό τους στο συνολικό πληθυσμό, αυτή η υπερεκπροσώπηση δεν επηρεάζει παρά οριακά την κατά ηλικία δομή του συνολικού πληθυσμού.

Η κατά υπηκοότητα σύνθεση του αλλοδαπού πληθυσμού στην Ελλάδα φανερώνει την ιδιαίτερη σημασία των αλλοδαπών που κατάγονται από την Αλβανία. Είναι χαρακτηριστικό ότι ενώ το 1991 ο αριθμός των Αλβανών μόλις που ξεπερνούσε τις 20.000, δέκα χρόνια αργότερα το αντίστοιχο μέγεθος ξεπερνούσε τις 440.000 (Πίνακας 4.5). Η αύξηση του αλλοδαπού πληθυσμού την περίοδο 1991-2001 ήταν ιδιαίτερα έντονη και για άλλες υπηκοότητες από την Ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια και ιδιαίτερα τη Γεωργία, τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και την Ουκρανία. Σε ό,τι αφορά τα σχετικά μεγέθη, το 2001, ο αριθμός των αλλοδαπών που προέρχονται από την Αλβανία αποτελούσε το 55.7% του συνολικού των αλλοδαπών, ενώ η δεύτερη σημαντικότερη υπηκοότητα (βουλγαρική) αποτελούσε μόλις το 4.7% του συνόλου.

Πίνακας 4.5. Πραγματικός Πληθυσμός κατά Υπηκοότητα στην Ελλάδα (1991,2001)

1991		2001
Σύνολο Ελληνικής Υπηκοότητας	10.092.624	10.166.929
Αλβανία	20.556	443.550
Βουλγαρία	24.1340	37.230
Γεωργία	80	23.159
Ρουμανία	1.923	23.066
Κύπρος	14.651	19.084
Ρώσικη Ομοσπονδία	12.581	18.219
Ηνωμένο Βασίλειο	10.998	15.308
Γερμανία	8.525	15.303
Ουκρανία	163	14.149
Πολωνία	9.624	13.378
Τουρκία	11.088	8.297
Άλλη ευρωπαϊκή	19.600	51.583
ΣΥΝΟΛΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑΣ εκ των οποίων	112.203	682.326
α. Ευρωπαϊκή Ένωση (15)	35.304	57.977
β. Νέα μέλη της Ε.Ε (10)	25.398	35.137
γ. Πρώην Ανατολικές χώρες (μη μέλη της Ε.Ε (25))	39.123	587.863
δ. Άλλη (πλην των παραπάνω 3 κατηγοριών)	12.378	10.349

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της Ε.Σ.Υ.Ε., Αποτελέσματα Απογραφών

Γενικά η αύξηση των μεταναστευτικών ρευμάτων της δεκαετίας 1990 συνδέεται σχεδόν αποκλειστικά με τους μετανάστες από τις χώρες του πρώην Ανατολικού μπλοκ. Είναι χαρακτηριστικό ότι εξαιρώντας τους αλλοδαπούς που προέρχονται από τις 10 νέες χώρες της Ε.Ε, προκύπτει ότι ο αριθμός των αλλοδαπών από τις χώρες του

πρώην ανατολικού μπλοκ το 2001 ήταν γύρω στις 580.00, δηλαδή γύρω στο 72.6% του συνόλου των αλλοδαπών.

4.4 Γηγενείς και αλλοδαποί: Εξελίξεις και διαφοροποιήσεις αναφορικά με τον κλάδο απασχολήσεις και επάγγελμα

Η μεγαλύτερη συγκέντρωση των μεταναστών σε συγκεκριμένους κλάδους απασχόλησης και ως ένα βαθμό σε συγκεκριμένα επαγγέλματα, αποτελεί ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της παρουσίας των μεταναστών στην αγορά εργασίας των χωρών υποδοχής και των διαφοροποιήσεων που υπάρχουν με το γηγενή πληθυσμό. Το γεγονός ότι, για μια σειρά από λόγους, η πρόσβαση των αλλοδαπών σε συγκεκριμένους κλάδους απασχόλησης δεν είναι εφικτή, δυσχεραίνει τον ακριβή προσδιορισμό των διαφορών που παρατηρούνται με το γηγενή πληθυσμό. Για το λόγο αυτό, στην παρούσα ανάλυση δίνεται έμφαση στους βασικούς κλάδους στους οποίους απασχολούνται οι αλλοδαποί, με τρόπο ώστε η σύγκριση με τους γηγενείς αναφορικά με τη κλαδική διάσταση της απασχόλησης και των επαγγελμάτων να είναι όσο το δυνατό πιο αξιόπιστη.

Πίνακας 4.6. Ποσοστιαία κατανομή (%) της απασχόλησης κατά κλάδο και εθνικότητα στην Ελλάδα για τα έτη 1998 και 2006 (φθίνουσα σειρά με βάση την απασχόληση των αλλοδαπών το 2006)

ΚΛΑΔΟΣ	Έλληνες		Αλλοδαποί	
	1998	2006	1998	2006
Κατασκευές	6.6	6.4	26.8	31.4
Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό	0.6	0.5	20.2	17.7
Μεταποιητικές βιομηχανίες	14.4	12.5	18.5	14.5
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	6.3	6.5	9.2	10.5
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή οχημάτων και οικιακών συσκευών	17.0	18.4	10.8	8.2
Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία	18.1	12.1	3.2	7.1
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και επιχειρηματικές δραστηριότητες	4.9	6.6	2.6	3.4
Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	6.2	6.6	1.9	1.8
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	3.4	3.5	2.6	1.7
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	4.7	5.4	1.3	1.6
Εκπαίδευση	6.2	7.9	1.7	0.9
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	7.2	9.1	0.4	0.4
Ορυχεία και λατομεία	0.5	0.4	0.1	0.3
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	2.4	2.8	0.0	0.2
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού	0.9	1.0	0.2	0.2
Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα	0.0	0.0	0.3	0.1
Αλιεία	0.3	0.3	0.3	0.0
Σύνολο	100	100	100	100

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίζονται στα στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε

Στην περίπτωση της Ελλάδας η υπέρ-συγκέντρωση των αλλοδαπών σε συγκεκριμένους κλάδους απασχόλησης, αποτυπώνεται στο γεγονός ότι η απασχόλησή τους επικεντρώνεται σε 6 από τους 17 κλάδους της οικονομίας (Πίνακας

4.6). Πιο συγκεκριμένα το 2006 περίπου οι 9 από τους 10 απασχολούμενους αλλοδαπούς εργάζονται σε έναν από τους παρακάτω κλάδους: κατασκευές (26.8%), ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό (20.2%), μεταποιητικές βιομηχανίες (18.5%), χονδρικό και λιανικό εμπόριο-επισκευές (10.8%), ξενοδοχεία και εστιατόρια (9.2%) και η γεωργία-κτηνοτροφία (3.2%). Η διαφορά με τους γηγενείς είναι ιδιαίτερα σημαντική αφού το αντίστοιχο μέγεθος είναι λιγότερο από 6 στους 10. Μάλιστα η διαφορά διευρύνεται ακόμη περισσότερο, εάν λάβουμε υπόψη μας μόνο τους 4 πρώτους από τους 6 προαναφερόμενους κλάδους, οι οποίοι στην περίπτωση των αλλοδαπών καλύπτουν το 74% της συνολικής απασχόλησής τους, ενώ στην περίπτωση των γηγενών μόλις το 26% (δηλαδή μια σχέση 3 προς 1). Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι, ενώ ο κλάδος των ιδιωτικών νοικοκυριών που απασχολούν οικιακό προσωπικό βρίσκεται στη δεύτερη θέση, με κριτήριο το ποσοστό των αλλοδαπών που απασχολούνται σε αυτό (επί του συνόλου των απασχολούμενων αλλοδαπών), ο συγκεκριμένος κλάδος είναι μόλις στην 14^η θέση της αντίστοιχης κατάταξης για τους γηγενείς αφού μόλις το 0.5% απασχολείται σε αυτόν.

Σε ότι αφορά τα επαγγέλματα, η αναμενόμενη υπέρ-συγκέντρωση των αλλοδαπών αποτυπώνεται στο γεγονός ότι 3 από τις 9 κατηγορίες επαγγελμάτων καλύπτουν, το 2006, ποσοστό 83% του συνόλου των απασχολούμενων αλλοδαπών (Πίνακας 4.7), ένα μέγεθος που είναι σχεδόν 3 φορές υψηλότερο από αυτό που συναντάται για τους γηγενείς (32%). Τα τρία αυτά επαγγέλματα είναι: ειδικευμένοι τεχνίτες (35%), ανειδίκευτοι εργάτες-χειρώνακτες (34%) και απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών (14%). Είναι χαρακτηριστικό ότι στην κατάταξη για τους γηγενείς, οι τρεις προαναφερόμενες κατηγορίες βρίσκονται στην 3^η, την 9^η (τελευταία) και την 2^η σειρά αντίστοιχα.

Πίνακας 4.7. Ποσοστιαία κατανομή (%) της απασχόλησης κατά κατηγορίες επαγγελμάτων και εθνικότητα στην Ελλάδα για τα έτη 1998 και 2006 (φθίνουσα σειρά με βάση την απασχόληση των αλλοδαπών το 2006)

Κλάδος	Έλληνες	Αλλοδαποί
--------	---------	-----------

	1998	2006	1998	2006
Ειδικευμένοι τεχνίτες	15.2	13.2	37.2	35.3
Ανειδίκευτοι εργάτες-χειρώνακτες	4.8	4.7	34.7	34.0
Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών	12.2	13.5	10.8	13.8
Χειριστές σταθερών βιομηχανικών μηχανημάτων	8.1	7.8	5.9	5.1
Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, αλιείς	17.9	12.2	1.8	3.6
Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά και καλλιτεχνικά επαγγέλματα	12.4	15.1	3.7	2.3
Τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί	7.1	8.9	1.2	2.2
Μέλη των βουλευμένων σωμάτων	11.4	10.9	2.7	1.8
Υπάλληλοι γραφείου	9.7	12.4	1.7	1.8
Άλλοι	1.2	1.3	0.2	0.0
Σύνολο	100	100	100	100

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίζονται στα στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε.

Ένα επιπλέον σημείο που πρέπει να αναλυθεί είναι η τάση για μια σχετική διεύρυνση της υπέρ-συγκέντρωσης των αλλοδαπών τόσο στους κλάδους απασχόλησης όσο και στα επαγγέλματα, η οποία μάλιστα έρχεται σε αντίθεση με τη συρρίκνωση της συγκεκριμένης, αναφορικά με την κλαδική απασχόληση και το επάγγελμα, η οποία διαφαίνεται για τους γηγενείς. Πιο συγκεκριμένα, μεταξύ 1998-2006, το ποσοστό της απασχόλησης των αλλοδαπών στους 6 προαναφερόμενους κλάδους αυξήθηκε σχεδόν κατά 1 εκατοστιαία μονάδα (από 88.6% σε 89.4%), ενώ μειώθηκε κατά 7 περίπου μονάδες για τους γηγενείς (από 63.1% σε 56.4%). Επιπλέον, ενώ το ποσοστό των αλλοδαπών που ασκούσαν κάποιο από 3 προαναφερόμενα επαγγέλματα σημείωσε ασθενή αύξηση μεταξύ 1998 και 2006 (από 82.8% σε 83.2%), το αντίστοιχο μέγεθος για τους γηγενείς μειώθηκε από 32.2% σε 30.6%.

Η μελέτη της υπέρ-συγκέντρωσης των απασχολούμενων αλλοδαπών ανά κλάδο και επάγγελμα οδηγεί σε ορισμένες ενδιαφέρουσες διαπιστώσεις. Εάν λάβουμε υπόψη τα τρία προαναφερόμενα επαγγέλματα στους 6 κλάδους στους οποίους παρατηρείται η μεγαλύτερη συγκέντρωση των μεταναστών το 2006, οι διαφορές που αναδεικνύονται σε σχέση με τους γηγενείς είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Από τον Πίνακα 4.8 προκύπτει ότι, το πρώτο σε σημαντικότητα επάγγελμα για τους αλλοδαπούς (ειδικευμένοι τεχνίτες) εξασκείται κυρίως στο τομέα των κατασκευαστών (80%) και στις μεταποιητικές βιομηχανίες (62%). Για το ίδιο επάγγελμα και στους ίδιους κλάδους, τα μεγέθη που συναντώνται για τους γηγενείς είναι 75% και 41% αντίστοιχα. Στην περίπτωση των ανειδίκευτων εργατών και των χειρωνακτών οι διαφορές είναι ακόμη πιο έντονες αφού, τα ποσοστά που καταγράφηκαν για τους αλλοδαπούς ήταν 18%, 87%, 23% και 54% στους τομείς των κατασκευών, των ιδιωτικών νοικοκυριών που απασχολούν οικιακό προσωπικό, των ξενοδοχείων-εστιατορίων και της γεωργίας-κτηνοτροφίας, ενώ τα ποσοστά για τους γηγενείς είναι αισθητά χαμηλότερα (5%, 67%, 8% και 2% αντίστοιχα). Σε ότι αφορά τους απασχολούμενους στην παροχή υπηρεσιών, τα μεγέθη που συναντώνται για τους αλλοδαπούς είναι 11%, 47% και 65% για τους τομείς των ιδιωτικών νοικοκυριών που απασχολούν οικιακό προσωπικό, του χονδρικού και λιανικού εμπορίου-επισκευών και των ξενοδοχείων-εστιατορίων αντίστοιχα, ενώ τα ποσοστά των γηγενών είναι 28%, 34% και 44%.

Πίνακας 4.8. Ποσοστιαία κατανομή (%) της απασχόλησης κατά κλάδο, κατηγορίες επαγγελμάτων και εθνικότητα στην Ελλάδα το 2006 (με βάση τους 6 βασικότερους κλάδους και τις 3 βασικότερες κατηγορίες επαγγελμάτων των αλλοδαπών)

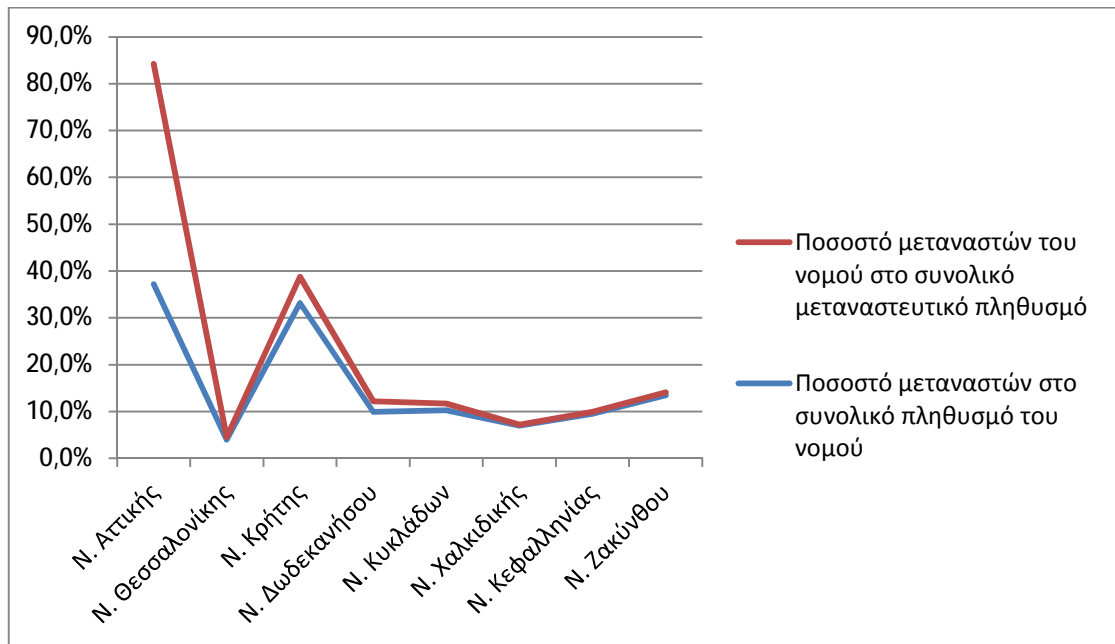
	Κατασκευές	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό	Μεταποιητικές βιομηχανίες	Ξενοδοχεία και εστιατόρια	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή οχημάτων και οικιακών συσκευών	Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία
Έλληνες						
Ειδικευμένοι τεχνίτες	74.8	1.3	41.0	9.5	1.3	0.1
Ανειδίκευτοι εργάτες-χειρωνακτες	5.0	66.7	4.9	2.2	8.0	1.7
Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών	0.0	28.4	3.4	34.1	44.5	0.1
Σύνολο	79.8	96.5	49.3	45.9	53.8	1.9
Αλλοδαποί						
Ειδικευμένοι τεχνίτες	78.9	0.9	62.3	8.8	2.4	0.0
Ανειδίκευτοι εργάτες-χειρωνακτες	18.0	87.4	9.6	16.0	22.8	53.6
Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών	0.0	10.6	1.4	47.4	65.1	0.0
Σύνολο	96.9	99.0	73.7	72.2	90.3	53.6

Πηγή: υπολογισμοί που βασίζονται στα στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε.

4.5 Τόπος εγκατάστασης μεταναστών

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Γενικής Απογραφής το 2001, το μεγαλύτερο ποσοστό μεταναστευτικού πληθυσμού είναι συγκεντρωμένο στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα (Διάγραμμα 4.1). Συγκεκριμένα, στην Αττική κατοικεί το 47% του μεταναστευτικού πληθυσμού και στο Νομό Θεσσαλονίκης διαμένει το 8.6%, ενώ σημαντικός αριθμός μεταναστών συγκεντρώνει σε τουριστικές περιοχές, όπως η Κρήτη (5.7%) και τα Δωδεκάνησα (2.3%), αλλά και σε αγροτικές περιοχές της Θεσσαλίας (4.5%). Συγκρίνοντας το μέγεθος του μεταναστευτικού πληθυσμού με το σύνολο του πληθυσμού σε κάθε Νομό, παρατηρούμε πως, εκτός του λεκανοπεδίου της Αττικής, στις περισσότερες τουριστικές περιοχές, όπως η Κρήτη (9.9%), οι Κυκλάδες (10.3%), η Χαλκιδική (8.4%), η Κεφαλονιά (9.5%) και η Ζάκυνθος (13.5%) το ποσοστό των μεταναστών επί του πληθυσμού της περιοχής είναι μεγαλύτερο του αντίστοιχου ποσοστού για το συνολικό πληθυσμό της χώρας (7%). Αυτό εξηγείται από την κατάσταση στην αγορά εργασίας και κατ'έκταση από το αναπτυξιακό δυναμικό της περιοχής. Προφανώς ο αγροτικός. Ο κατασκευαστικός/οικοδομικός και ο τουριστικός τομέας οικονομικής δραστηριότητας προσφέρουν θέσεις απασχόλησης που καταλαμβάνονται από το αλλοδαπό εργατικό δυναμικό.

Διάγραμμα 4.1. Η κατανομή των μεταναστών ανά Νομό

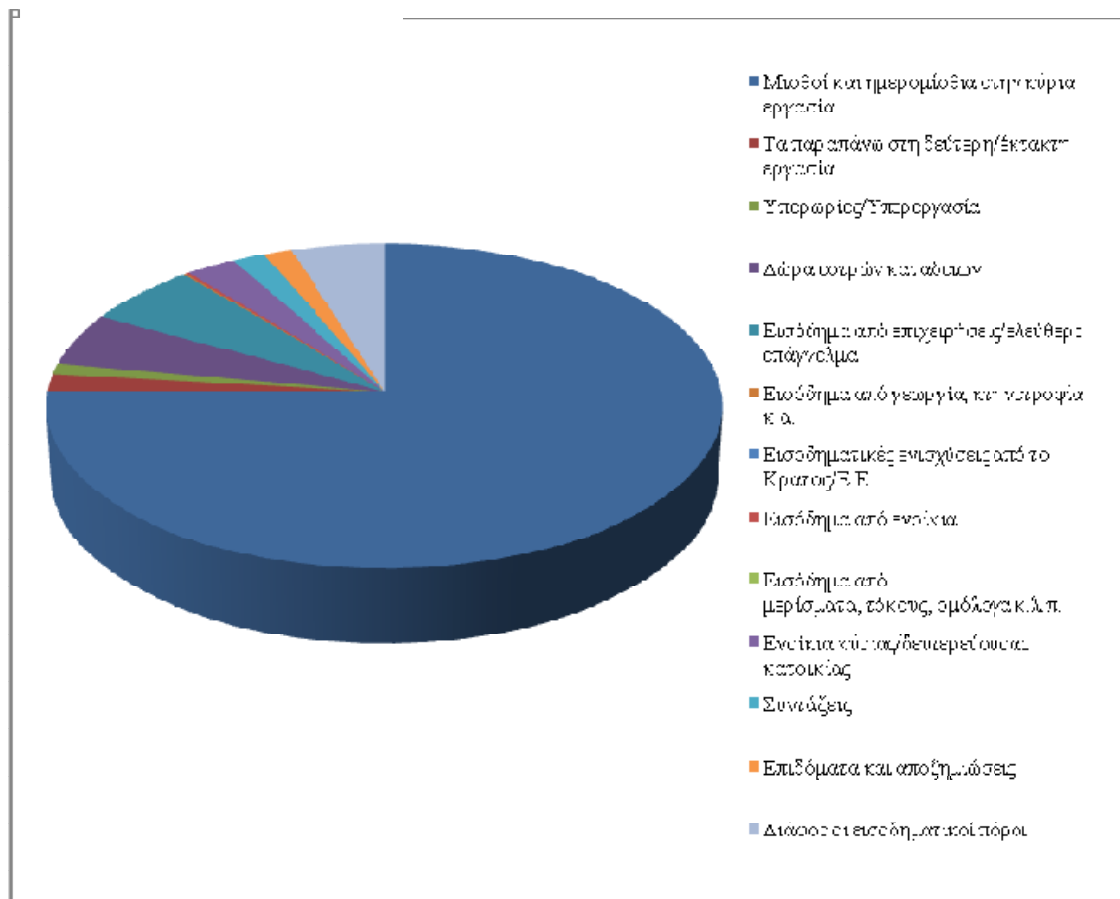

Πηγή: Απογραφή 2001. Επεξεργασία από την ερευνητική ομάδα

4.6 Το εισόδημα των μεταναστών

Με βάση τα στοιχεία της Έρευνας των Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2004/05 το μέσο εισόδημα των νοικοκυριών των μεταναστών ανέρχεται στα 1538 ευρώ και είναι κατά 28% χαμηλότερο του αντίστοιχου των ελληνικών νοικοκυριών (2134 ευρώ). Τα $\frac{3}{4}$ του εισοδήματος των νοικοκυριών των μεταναστών αποτελούνται από τους μισθούς και τα ημερομίσθια από την κύρια εργασία και σε ποσοστό 5.2% συμπληρώνονται από τα δώρα εορτών και αδειών της κύριας εργασίας (Σχήμα 4.1). Σημαντικό μερίδιο καταλαμβάνουν τα έσοδα από επιχειρήσεις και από ελεύθερο επάγγελμα (6.1%), ενώ χαμηλή είναι η συμμετοχή στο συνολικό εισόδημα των εσόδων από συντάξεις (1.6%), από δεύτερη ή έκτακτη εργασία (1.6%) και από επιδόματα και αποζημιώσεις (1.5%).

Σχήμα 4.1. Οι εισοδηματικοί πόροι των νοικοκυριών των μεταναστών

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2004/05

Συγκρίνοντας το μέσο εισόδημα των νοικοκυριών των μεταναστών (1538ευρώ) και των Ελλήνων (2134ευρώ) διαπιστώνουμε πως υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση όσον αφορά τις πηγές του εισοδήματος (Πίνακας 4.9). Το μεταναστευτικό εισόδημα αποτελείται σε σημαντικό βαθμό από τα έσοδα του μισθού από την κύρια εργασία (75%), ενώ η συγκεκριμένη κατηγορία συμμετέχει μόνο κατά 30% στο μέσο εισόδημα των ελληνικών νοικοκυριών. Η απόκλιση αυτή εν μέρει είναι αναμενόμενη, διότι ο κυριότερος εισοδηματικός πόρος του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού είναι η μισθωτή εργασία.

Πίνακας 4.9. Ο μέσος όρος των μηνιαίων εσόδων των νοικοκυριών (2004/05)

Κατηγορία εισοδηματικού πόρου	Ε.Ο.Π. 2004/05			
	Νοικοκυριά μεταναστών		Ελληνικά νοικοκυριά	
	Αξία εισοδήματος (ευρώ)	Ποσοστό στο σύνολο (%)	Αξία εισοδήματος (ευρώ)	Ποσοστό στο σύνολο (%)
Μισθοί και ημερομίσθια στην κύρια εργασία	1154.06	75.02	633.85	29.69
Τα παραπάνω στη δεύτερη/έκτακτη εργασία	24.92	1.62	13.50	0.63
Υπερωρίες και υπερεργασία	15.16	0.99	18.98	0.89
Δώρα εορτών και αδειών	80.24	5.22	64.58	3.02
Εισόδημα από επιχείρηση/ελεύθερο επάγγελμα	93.99	6.11	297.88	13.95
Εισόδημα από γεωργία/κτηνοτροφία	1.45	0.09	71.79	3.36
Εισοδηματικές ενισχύσεις από Κράτος/Ε.Ε	0.00	0.00	23.32	1.09
Εισόδημα από ενοίκια	3.29	0.21	70.95	3.32
Εισόδημα από μερίσματα, τόκους, ομόλογα κ.λ.π.	0.00	0.00	4.74	0.22
Τεκμαρτό ενοίκιο κύριας/δεύτερης κατοικίας	40.18	2.61	317.78	14.88
Συντάξεις	25.79	1.68	416.05	19.49
Επιδόματα και αποζημιώσεις	23.29	1.51	39.10	1.83
Διάφοροι εισοδηματικοί πόροι	76.02	4.94	162.41	7.61
Σύνολο	1538.39	100.00	2134.92	100.00

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2004/05

Αντίθετα προς τα νοικοκυριά των μεταναστών, το ελληνικό νοικοκυριό διαθέτει εισοδηματικούς πόρους, όπου τα ποσοστά των μεταναστών είναι ιδιαίτερος χαμηλά, όπως τα έσοδα από επιχειρήσεις και ελεύθερα επαγγέλματα (13.9%), από τη γεωργία και την κτηνοτροφία (3.3%), έσοδα από ενοίκια (3.3%), από μερίσματα κ.α.

(0.2%). Μεγάλο είναι το μερίδιο των συντάξεων στο μέσο εισόδημα των ελληνικών νοικοκυριών (19.5%), ενώ το αντίστοιχο μερίδιο των μεταναστών είναι 1.6%. Αυτή η

απόκλιση στα έσοδα από συντάξεις είναι φυσιολογική εάν συνυπολογίσουμε το μεγάλο ποσοστό των ηλικιωμένων (21.5%) στο ελληνικό συνολικό πληθυσμό έναντι του κατά πολύ χαμηλότερου αντίστοιχου της κοινότητας των μεταναστών.

4.7 Συμβολή οικονομικών μεταναστών στο ΑΕΠ

Με βάση το εναρμονισμένο σύστημα Εθνικών Λογαριασμών ESA95 που ακολουθεί και η χώρα μας, η εκτίμηση του ΑΕΠ εμφανίζεται με τρεις εναλλακτικές προσεγγίσεις. Την προσέγγιση της δαπάνης, την προσέγγιση της δημιουργίας του εισοδήματος και την προσέγγιση της παραγωγής. Ανάλογες δυνατότητες υπολογισμού του ΑΕΠ παρέχονται και από τον ολοκληρωμένο πίνακα κοινωνικής λογιστικής της παρούσας μελέτης. Οι εκτιμήσεις αυτές για την ομάδα των οικονομικών μεταναστών παρουσιάζονται αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα.

Ωστόσο μια σημαντική παρατήρηση πρέπει να γίνει πριν από την παρουσίαση αυτών των αποτελεσμάτων. Οι εκτιμήσεις αυτές αναφέρονται στην άμεση και μόνο συμβολή των οικονομικών μεταναστών στα διάφορα μακροοικονομικά μεγέθη. Υπάρχουν κάποιες δευτερογενείς επιδράσεις, όπως για παράδειγμα είναι, η τυχόν εκτόπιση ημεδαπών συντελεστών παραγωγής από την αγορά εργασίας, οι μεταβολές στο καταναλωτικό πρότυπο των ελληνικών νοικοκυριών, οι μεταβολές στις τιμές και η υποκατάσταση μεταξύ των προϊόντων και των συντελεστών παραγωγής κ.α. Μόνο με την κατασκευή και την αξιοποίηση ενός υποδείγματος γενικής ισορροπίας το οποίο θα μπορεί να αποτυπώνει και να αναπαραγάγει στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, μπορούμε να έχουμε πλήρεις εκτιμήσεις των άμεσων και έμμεσων επιδράσεων της μετανάστευσης στο οικονομικό σύστημα της χώρας μας. Η κατασκευή ενός τέτοιου υποδείγματος το οποίο επιπλέον, θα δώσει τη δυνατότητα εκτίμησης των πραγματικών επιπτώσεων εναλλακτικών σεναρίων οικονομικής ή μεταναστευτικής πολιτικής.

Πίνακας 4.10. Συμμετοχή μεταναστών στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (σε εκατ. ευρώ)

A) Από την πλευρά του λογαριασμού της δαπάνης(άμεση εκτίμηση)	
-Κατανάλωση νοικοκυριού μεταναστών	3,351
-Επενδύσεις σε κατοικίες νοικοκυριού μεταναστών	565
Σύνολο	3,916
Ως ποσοστό του ΑΕΠ (2004: 167,169εκατ. ευρώ)	2.3%
Το 2.3% εμφανίζεται χαμηλότερο έναντι το (B) εφ' όσον τα εισοδήματά τους οι μετανάστες δεν τα δαπανούν εξολοκλήρου, αλλά ένα μέρος αυτών με μορφή εμβασμάτων το μεταβιβάζουν στο εξωτερικό	

B) Από την πλευρά της δημιουργίας του εισοδήματος (άμεση εκτίμηση)	
- Εισόδημα από εργασία εργαζομένων μεταναστών	4,381
- Εισόδημα από διανομή του ακαθάριστου λειτουργικού πλεονάσματος	364
Σύνολο	4,745
Ως ποσοστό στο ΑΕΠ (2004:167,169 εκατ. ευρώ)	2,8%

Γ) Από την πλευρά της απασχόλησης εργαζομένων (μισθωτοί) (άμεση εκτίμηση)	
-Ακαθάριστοι μισθοί στο σύνολο της οικονομίας ως % στο ΑΕΠ	34.5%
-Συμμετοχή μεταναστών στην απασχόληση	10.2%
-Σχέση των μέσων αποδοχών ελλήνων και μεταναστών	0.72%
Σύνολο (ως % στο ΑΕΠ)	2.5%

Από τα αποτελέσματα του Πίνακα 4.10 προκύπτει ότι από την πλευρά της δαπάνης τα νοικοκυριά των οικονομικών μεταναστών καταναλώνουν το 3.1% της

συνολικής αξίας των αγαθών και υπηρεσιών που καταναλώνονται στη χώρα και επενδύουν το 6.5% των συνολικών επενδύσεων της χώρας. Η τελευταία εκτίμηση προέκυψε από την επεξεργασία των στοιχείων της έρευνας δανεισμού των

νοικοκυριών που έγινε για λογαριασμό της Τράπεζας της Ελλάδος και στην οποία το 4.92% των νοικοκυριών με αρχηγό μετανάστη εμφανίζεται να έχει λάβει δάνειο για αγορά ή ανέγερση κατοικίας, ενώ ένα επιπλέον 0.4% και 0.5% των μεταναστών έχει λάβει τραπεζικό δάνειο για επισκευή της κατοικίας του ή αγορά οικοπέδου. Έτσι, η καταναλωτική και επενδυτική δαπάνη των μεταναστών συμβάλει από μόνη της στο 2.3% του ΑΕΠ της χώρας. Το τελευταίο ποσοστό φαίνεται να είναι υποεκτιμημένο καθώς δεν συμπεριλαμβάνει και τις μεταβιβάσεις εμβασμάτων των μεταναστών προς το εξωτερικό. Οι εν λόγω μεταβιβάσεις εκτιμήθηκαν για το 2004 από την μελέτη σε 454.3 εκατ. ευρώ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΟΙ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΙΣΤΩΣΕΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

Η ερευνά που ολοκληρώσαμε στην παρούσα ενότητα προέκυψε από στατιστικά στοιχεία της Eurostat, ενός διαστήματος ετών από το 1994 μέχρι το 2006. Αυτή η επιλογή των ετών έγινε, διότι οι 29 Ευρωπαϊκές χώρες που μελετήσαμε, δεν είχαν όλες τους τα απαιτούμενα στατιστικά στοιχεία συμπληρωμένα για τα επόμενα χρόνια και αυτό θα είχε σαν αποτέλεσμα την μη αντιπροσωπευτική προσέγγιση της εργασίας μας. Λόγω αυτού επιλέξαμε και αυτό το χρονικό διάστημα ετών.

5. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

5.1.1. Μέση Εισροή Μεταναστών

5.1.1.1. Η περίπτωση της Γερμανίας

Η μετανάστευση αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα στη δημογραφική εξέλιξη της Γερμανίας μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Την περίοδο 1945-1949 περίπου 15 εκατομμύρια μετανάστες γερμανικής καταγωγής, οι οποίοι πριν τη λήξη του πολέμου ζούσαν είτε σε ανατολικά γερμανικά εδάφη¹ είτε σε χώρες της νοτιοανατολικής και ανατολικής Ευρώπης (Τσεχοσλοβακία, Ουγγαρία, Ρουμανία, Γιουγκοσλαβία) εγκατέλειψαν οικειοθελώς ή απελάθηκαν από το τόπο διαμονής τους και επέστρεψαν στη Γερμανία. Για να εκτιμηθεί το μέγεθος της μετανάστευσης στη Γερμανία, έχει υπολογιστεί ότι κατά την περίοδο '68-'69 η αύξηση του πληθυσμού λόγω καθαρής μετανάστευσης ήταν ίσο με 0,9%, ίσο με αυτό των Η.Π.Α.

Σήμερα, και σύμφωνα με την απογραφή του πληθυσμού της Γερμανίας οι αλλοδαποί είναι 7.335.000 και αντιστοιχούν στο 8,9% του συνολικού πληθυσμού της χώρας και από αυτούς το 1,5 εκατομμύρια έχουν γεννηθεί στη Γερμανία. Οι κύριες χώρες προέλευσης μεταναστών στη Γερμανία είναι η Τουρκία, η Πολωνία, η Κροατία, η Γιουγκοσλαβία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Ρωσία και η Ουκρανία. Ο αριθμός των αλλοδαπών περιλαμβάνει τόσο τους αλλοδαπούς όσο και τα παιδιά τους που έχουν γεννηθεί στη Γερμανία και δεν έχουν γερμανική υπηκοότητα.

Οι διατάξεις για την πολιτογράφηση των αλλοδαπών μέχρι και το 1999 καθιστούσαν δύσκολη την απόκτηση γερμανικής υπηκοότητας από αλλοδαπούς και έτσι μεγάλο μέρος των αλλοδαπών παρά την μακρά παραμονή τους στη χώρα δεν έχουν αποκτήσει γερμανικό διαβατήριο σε αντίθεση με τους μετανάστες γερμανικής καταγωγής οι οποίοι αποκτούν την γερμανική υπηκοότητα αυτόματα.

---

¹ Πρόκειται για γερμανικά εδάφη που μετά τον πόλεμο πέρασαν στην κυριαρχία της Σοβιετικής Ένωσης και της Πολωνίας. Οι γερμανικοί πληθυσμοί εκδιώχθηκαν από τις χώρες στις οποίες ζούσαν σύμφωνα με απόφαση των Συμμαχικών Δυνάμεων στις Διασκέψεις της Γιάλτας και Πότσδαμ (1945)

Χαρακτηριστικό της χώρας της Γερμανίας είναι ότι ποτέ δε θεώρησε ότι είναι χώρα μετανάστευσης παρ' ότι τα ποσοστά μετανάστευσης που παρουσίαζε ήταν ανάλογα με εκείνα των κλασικών χωρών υποδοχής μεταναστών, των Η.Π.Α και του Καναδά. Μόλις το 2005 τέθηκε σε ισχύ σαφής νόμο στη Γερμανία για τη χορήγηση δικαιωμάτων στους μετανάστες και την ένταξή τους στη γερμανική κοινωνία με πολύ αυστηρές προϋποθέσεις.

5.1.1.2. Η περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου

Το Ηνωμένο Βασίλειο έχει μακρόχρονη εμπειρία ως χώρα υποδοχής μεταναστών. Όμως δεν ακολούθησε το πρότυπο των παραπάνω ευρωπαϊκών χωρών, δηλαδή της προσωρινής φιλοξενίας εργατικού δυναμικού από άλλες χώρες, αλλά αντίθετα οι μετανάστες που εισέρχονταν στη χώρα αποκτούσαν το δικαίωμα της μόνιμης παραμονής και την απόκτηση της βρετανικής ιθαγένειας.

Όπως συνέβη και στη Γαλλία, η μετανάστευση άρχισε να αντιμετωπίζεται ως πρόβλημα μετά το 1958, εξ' αιτίας της αύξησης της ανεργίας, του υπερπληθυσμού και των φυλετικών εξεγέρσεων σε κάποιες πόλεις της Αγγλίας και άρχισε η λήψη μέτρων για περιορισμό της έλευσης μεταναστών από τις πρώην αποικίες και μέχρι τη δεκαετία του 1980 οι μεταναστευτικές εισροές είχαν μειωθεί και γίνονταν κυρίως μόνο στα πλαίσια της οικογενειακής επανένωσης και της χορήγησης ασύλου. Κατά τη δεκαετία του 1990, οι μεταναστευτικές εισροές προς το Ηνωμένο Βασίλειο αυξήθηκαν σημαντικά. Υπολογίζεται ότι από το 1984 μέχρι το 2003 έχουν εισέλθει στη χώρα 1,32 εκατομμύρια μετανάστες. Στην αύξηση αυτή συνέβαλαν η μεγέθυνση της βρετανικής οικονομίας, τα υψηλά ποσοστά αιτήσεων ασύλου, ο μεγάλος αριθμός αλλοδαπών φοιτητών στα βρετανικά πανεπιστήμια και οι υψηλοί ρυθμοί οικογενειακής συνένωσης.

Οι νόμοι που ισχύουν στο Ηνωμένο Βασίλειο σχετικά με τη μετανάστευση έχουν σαν σκοπό τον περιορισμό των μεταναστευτικών ρευμάτων μέσω της κατάργησης της μορφής της ανειδίκευτης μετανάστευσης και εισαγωγής στην αγορά εργασίας μόνο ειδικευμένων επιστημόνων.

5.1.1.3. Η περίπτωση της Δυτικής Ευρώπης

Η μετανάστευση της Δυτικής Ευρώπης είναι μια μετανάστευση απόλυτα ελεγχόμενη από την πολιτική των χωρών υποδοχής. Η πολιτική αυτή διαμορφώθηκε κάτω από την πίεση των κοινωνικό-πολιτικών δομών των Δυτικοευρωπαϊκών χωρών και ερμηνεύεται σε αναφορά προς τις δομές αυτές- πιο συγκεκριμένα, προς συνδυασμό καλύτερης εκπαίδευσης, ευνοϊκών οικονομικό-εργασιακών συνθηκών υψηλότερων προσδοκιών και σε μια αναλλοίωτη κοινωνική δομή εργασίας καπιταλιστικού τύπου. Σαν αποτέλεσμα των δομών αυτών δημιουργούνται θέσεις εργασίας για τις οποίες δεν υπάρχει επαρκής προσφορά.

Η πολιτική λοιπόν των Ευρωπαϊκών χωρών υποδοχής αποβλέπει στην κάλυψη αυτών των κενών θέσεων κατά τρόπο που να ελαχιστοποιεί τα κοινωνικά προβλήματα που θα μπορούσε να δημιουργήσει η είσοδος ξένων πληθυσμών στη χώρα. Πρόκειται, έτσι για πολιτική που έχει ως άξονα την προσωρινότητα της παραμονής του αλλοδαπού και την αντιμετώπιση του αλλοδαπού αυτού ως εργάτη και όχι ως πολίτη. Γύρω από τον άξονα αυτόν διαμορφώνεται ένα φάσμα που εκτείνεται από το να δοθεί στον μετανάστη η ευκαιρία να αποφασίσει μόνος του πόσο θα παραμείνει στην χώρα και κατά πόσον θα εγκατασταθεί σ' αυτήν ή όχι, έως το να πεισθεί ή να εξαναγκασθεί να επιστρέψει στην χώρα του προκειμένου να αντικατασταθεί από κάποιον άλλον. Καμιά φορά το συνεχές αυτό υφίσταται στα πλαίσια ενός και του ίδιου κράτους αφορώντας μετανάστες διαφόρων εθνοτήτων. Εν πάση περιπτώσει, μια πολιτική που να αποβλέπει στην προσέλκυση μεταναστών για μόνιμη εγκατάσταση είναι έξω από τα πλαίσια του φάσματος αυτού.

5.1.1.4. Η περίπτωση της Κέντρο-ανατολικής Ευρώπης

Σε αντίθεση με τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, οι χώρες της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης είναι χώρες με έντονο μεταναστευτικό δυναμικό. Υπήρχαν 68.000 νέες αφίξεις από τα νέα κράτη της Κέντρο-ανατολικής Ευρώπης, σε σύγκριση με 100.000 το έτος μέχρι τον Ιούνιο του 2008. Συνολικά, τα στοιχεία δείχνουν ότι περισσότεροι άνθρωποι εισέρχονται στο Ηνωμένο Βασίλειο κάθε χρόνο από ό, τι

έχουν φεύγει. Αξιωματούχοι είπαν ότι λίγο πάνω από μισό εκατομμύριο άνθρωποι ήρθαν στο Ηνωμένο Βασίλειο κατά το έτος μέχρι τον Ιούνιο του 2009 - και περίπου 370.000, που σημαίνει καθαρή αύξηση του πληθυσμού των περίπου 147.000. Οι στατιστικές δείχνουν επίσης ότι ο αριθμός των αιτούντων άσυλο μειώθηκε σημαντικά κατά το δεύτερο τρίμηνο. Στους τρεις μήνες μέχρι το τέλος του 2009, υπήρχαν 4.765 αιτήσεις ασύλου, σε σύγκριση με 30% την ίδια περίοδο του 2008. Ο αριθμός των μεταναστών χωρίς άδεια που ήταν είτε απελάθηκαν είτε εθελοντικά εγκατέλειψαν το Ηνωμένο Βασίλειο το 2009 ήταν 64.750 - περίπου 3.000 λιγότερα από ό, τι κατά το προηγούμενο έτος .

Από κάποιες άλλες εκτιμήσεις για την περίπτωση εισροής μεταναστών στην Γερμανία από τα σημερινά κράτη μέλη της Ε.Ε. είχε ως αποτέλεσμα μια ετήσια αύξηση μετακίνησης του ξένου πληθυσμού από τις χώρες τις Κέντρο-ανατολικής Ευρώπης, περίπου 335.000 άτομα και ένα μακροπρόθεσμο απόθεμα των μεταναστών κατά 3,9 εκατομμύρια κατοίκους (3,9 τοις εκατό του πληθυσμού των χωρών τις Κέντρο-ανατολικής Ευρώπης). Παρά το γεγονός ότι ένας μεγάλος αριθμός από μελέτες επιβεβαιώνουν τα αποτελέσματα αυτά, έχουν υπάρξει επίσης εκτιμήσεις όπου επιβεβαιώνουν είτε πολύ μεγαλύτερη ή πολύ χαμηλότερο μεταναστευτικό δυναμικό.

Παρόλα αυτά ορισμένες μικρές αλλαγές έχουν σημειωθεί στις οικονομικές συνθήκες που επηρεάζουν τη μετανάστευση στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Γερμανία. Κατ 'αρχάς, το εισοδηματικό χάσμα μεταξύ της σημερινής Ε.Ε. και της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης έχει μειωθεί ελαφρώς ανάλογα με την ισοτιμία αγοραστικής δύναμης εκτιμήσεις της Eurostar. Οι ρυθμοί ανάπτυξης του ΑΕΠ και η τάση της σύγκλισης του ΑΕΠ στα δυτικοευρωπαϊκά επίπεδα έχει επίσης σταθεροποιηθεί στις περισσότερες χώρες τις Κέντρο-ανατολικής Ευρώπης. Δεύτερον, σε ορισμένες από αυτές τις Κέντρο-ανατολικής Ευρώπης, τα ποσοστά ανεργίας έχουν μειωθεί σημαντικά, ενώ σε άλλες, η ανεργία παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα ή μάλιστα αυξήθηκαν. Τρίτον, οι οικονομικές συνθήκες στις κύριες χώρες υποδοχής για τη μετάβαση από τις χώρες τις Κέντρο-Ανατολικής Ευρώπης σε Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, έχουν επιδεινωθεί τα τελευταία δύο χρόνια. Παρ 'όλα αυτά, το

εισοδηματικό χάσμα μεταξύ τους εξακολουθεί να είναι εξαιρετικά υψηλό, άρα τα μεγάλα οικονομικά κίνητρα για τη μετεγκατάσταση επιμένουν.

Πίνακας 5.11. Μέση Εισροή Ευρωπαϊκών Χωρών (Ποσοστά % ,1994-2006).

ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ			
ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ		ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΕΥΡΩΠΗ	
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0,55	ΑΥΣΤΡΙΑ	0,02
ΕΣΤΟΝΙΑ	0,02	ΒΕΛΓΙΟ	0,02
ΚΡΟΑΤΙΑ	0,23	ΓΑΛΛΙΑ	0,19
ΚΥΠΡΟΣ	0,28	ΔΑΝΙΑ	0,03
ΛΕΤΟΝΙΑ	0,02	ΕΛΛΑΔΑ	0,06
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	0,09	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	0,04
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	0,18	ΙΣΠΑΝΙΑ	0,08
ΠΟΛΩΝΙΑ	0,79	ΙΤΑΛΙΑ	0,14
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0,40	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	0,00
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	0,13	ΝΟΡΒΗΓΙΑ	0,01
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	0,00	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	0,08
ΤΟΥΡΚΙΑ	3,78	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	0,30
ΤΣΕΧΙΑ	0,17	ΣΟΥΗΔΙΑ	0,05
		ΦΙΛΑΝΔΙΑ	0,01
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	0,51	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΥΠΟΛΟΙΠΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	0,07

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίζονται στα στοιχεία της Eurostat

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ		ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΕΥΡΩΠΗ	
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	1,44	ΑΥΣΤΡΙΑ	1,68
ΕΣΤΟΝΙΑ	0,14	ΒΕΛΓΙΟ	0,38
ΚΡΟΑΤΙΑ	1,82	ΓΑΛΛΙΑ	2,22
ΚΥΠΡΟΣ	0,00	ΔΑΝΙΑ	0,40
ΛΕΤΟΝΙΑ	0,34	ΕΛΛΑΔΑ	2,31
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	0,53	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	0,39
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	2,52	ΙΣΠΑΝΙΑ	1,27
ΠΟΛΩΝΙΑ	14,50	ΙΤΑΛΙΑ	4,73
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	3,42	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	0,16
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	1,47	ΝΟΡΒΗΓΙΑ	0,19
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	0,29	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	1,32
ΤΟΥΡΚΙΑ	7,89	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	4,73
ΤΣΕΧΙΑ	1,43	ΣΟΥΗΔΙΑ	0,50
		ΦΙΛΑΝΔΙΑ	0,39
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	2,75	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΥΠΟΛΟΙΠΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	1,48

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίζονται στα στοιχεία της Eurostat

Το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γερμανία δέχονται εισροές μεταναστών από όλη την Ευρώπη τόσο από ανεπτυγμένα κράτη που βρίσκονται κυρίως στην δυτική Ευρώπη (Γαλλία, Λουξεμβούργο κτλ.) όσο και από λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη κυρίως στην Κεντροανατολική Ευρώπη (Σλοβενία ,Λιθουανία κτλ.)

Η εισροή μεταναστών που δεν δέχεται το Ηνωμένο Βασίλειο τόσο από την Κεντροανατολική Ευρώπη όσο και από την Υπόλοιπη Ευρώπη είναι αρκετά μεγάλη, συγκεκριμένα από την κεντροανατολική Ευρώπη πρώτη έρχεται η Τουρκία με 3.78% και ακολουθεί η Πολωνία με κατά πολύ μικρότερο ποσοστό 0,79%. Οι χώρες της Κεντροανατολικής Ευρώπης όπου έχουν σχεδόν μηδενική εισροή μεταναστών, είναι το Βέλγιο και η Λετονία με 0.02 και η Σλοβενία που δεν υπάρχει σχεδόν καθόλου κύμα μεταναστών προς την Αγγλία. Η εισροή μεταναστών από την κεντροανατολική Ευρώπη που δεν δέχεται η Αγγλία ανέρχεται σε ποσοστό 6,66%.

Από την Υπόλοιπη Ευρώπη παρατηρείται ότι το κύμα μεταναστών που δέχεται η Αγγλία ανέρχεται στο 0,3% από την Πορτογαλία και ακολουθεί σε πολύ μικρό ποσοστό ή Φιλανδία με 0,01% και το Λουξεμβούργο. Το συνολικό ποσοστό εισροής μεταναστών από την Υπόλοιπη Ευρώπη ανέρχεται στο 1,01%. Από τα παραπάνω παρατηρείται ότι η εισροή μεταναστών στην Αγγλία από όλη την Ευρώπη φτάνει το 7,67%. Η εισροή μεταναστών είναι πολύ μεγαλύτερη σε σχέση με αυτή που

δέχεται η Αγγλία. Το ποσοστό μετανάστευσης που ανέρχεται στην Γερμανία από τις χώρες της κεντροανατολικής Ευρώπης είναι 36,16%. Η Πολωνία και η Τουρκία αποτελούν την κυρία πηγή μεταναστών προς την Γερμανία σε ποσοστό που φτάνει το 22,39% πιο συγκεκριμένα πρώτη έρχεται η Πολωνία με 14,50% και ακολουθεί η Τουρκία με 7,89% στο υπόλοιπο 13,7% μοιράζεται στις υπόλοιπες χώρες της Κεντροανατολικής Ευρώπης, μια μικρή προέλευση μεταναστών δέχεται από την Σλοβενία με 0,29% και σχεδόν καθόλου κύμα μεταναστών δέχεται από Κύπρο.

Τέλος η Γερμανία δέχεται από την Υπόλοιπη Ευρώπη ένα ποσοστό μεταναστών που φτάνει το 17,85% , σχεδόν το μισό από τις χώρες της κεντροανατολικής Ευρώπης. Το μεγαλύτερο ποσοστό παρατηρείται από την Ιταλία με 4,73% και το μικρότερο από το Λουξεμβούργο με 0,16% . Το γενικό σύνολο εισροής μεταναστών στην Γερμανία (από την Κεντροανατολική όσο και από την Υπόλοιπη Ευρώπη) ανέρχεται στο 54,01%.

5.1.2 Μέσο Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ

Από τον πίνακα 5.12 παρατίθενται το Μέσο Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ της Γερμανίας και του Ηνωμένου βασιλείου σε σχέση με την Κεντροανατολική Ευρώπη και την Υπόλοιπη Ευρώπη. Από τις χώρες που ανήκουν στην Κεντροανατολική Ευρώπη το μικρότερο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π το παρουσιάζει η Βουλγαρία με 1727,10 ευρώ το οποίο είναι το μικρότερο από όλες τις χώρες της Ευρώπης και αμέσως μετά ακολουθεί αυτό της Ρουμανίας με 1748,56 ευρώ. Οι υπόλοιπες χώρες της Κεντροανατολικής Ευρώπης έχουν κατά μέσο όρο Α.Ε.Π που κυμαίνεται γύρω στις 5160 ευρώ. Η μόνη χώρα της Κεντροανατολικής Ευρώπης που πλησιάζει λίγο το Α.Ε.Π των χωρών της «Υπόλοιπης Ευρώπης» είναι η Κύπρος με Α.Ε.Π 13392,34 ευρώ. Εκτός από τρεις (Ελλάδα , Αυστρία, Πορτογαλία) όλες οι άλλες χώρες τις «Υπόλοιπης Ευρώπης» έχουν Α.Ε.Π που ξεπερνά τις 15.000 ευρώ και το μεγαλύτερο τα συναντάμε στην Νορβηγία με 40095,17 και στο Λουξεμβούργο με 45620,46 που είναι και το μεγαλύτερο όλης της Ευρώπης. Το γενικό σύνολο του μέσου κατά κεφαλήν Α.Ε.Π της Κεντροανατολικής Ευρώπης ανέρχεται στις 5268,04 ενώ το αντίστοιχο της «Υπόλοιπης Ευρώπης» είναι 23855,43 δηλαδή 4,5 φορές μεγαλύτερο

και αυτό οφείλεται στο ότι στην «Υπόλοιπη Ευρώπη» υπάρχουν χώρες πολύ πιο ανεπτυγμένες οικονομικά και παραγωγικά από τις αντίστοιχες της Κεντροανατολικής Ευρώπης.

Πίνακας 5.12 Μέσο Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ Ευρωπαϊκών Χωρών (Ποσοστά %, 1994-2006)

ΓΕΡΜΑΝΙΑ-ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ			
ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ		ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΕΥΡΩΠΗ	
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	1727,10	ΑΥΣΤΡΙΑ	4740,76
ΕΣΤΟΝΙΑ	4740,76	ΒΕΛΓΙΟ	23748,91
ΚΡΟΑΤΙΑ	5048,32	ΓΑΛΛΙΑ	23202,22
ΚΥΠΡΟΣ	13392,34	ΔΑΝΙΑ	31757,81
ΛΕΤΟΝΙΑ	3850,30	ΕΛΛΑΔΑ	12094,05
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	3634,34	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	25140,19
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	4771,22	ΙΣΠΑΝΙΑ	15300,56
ΠΟΛΩΝΙΑ	4451,48	ΙΤΑΛΙΑ	20439,48
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	1748,56	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	45620,46
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	4270,07	ΝΟΡΒΗΓΙΑ	40095,17
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	10726,58	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	25305,00
ΤΟΥΡΚΙΑ	4344,77	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	11969,05
ΤΣΕΧΙΑ	5778,63	ΣΟΥΗΔΙΑ	29698,30
		ΦΙΛΑΝΔΙΑ	24864,06
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	5268,04	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΥΠΟΛΟΙΠΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	23855,43

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίζονται στα στοιχεία της Eurostat

5.1.3 Μέση Ανεργία

Με βάση τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα 5.13 παρατηρούμε τη Μέση Ανεργία στην Κεντροανατολική Ευρώπη και την Υπόλοιπη Ευρώπη. Αρχικά τα υψηλότερα επίπεδα ανεργίας παρατηρούνται στην ομάδα των χωρών της Κεντροανατολικής Ευρώπης, με την Σλοβακία στην κορυφή 16,81% ποσοστό μέσης ανεργίας, ακολουθεί η Πολωνία με 15,95%, η Βουλγαρία με 14,14%, η Κροατία με 13,32%, η Λιθουανία με 12,34% και η Λετονία με 11,52%. Οι υπόλοιπες χώρες της Κεντροανατολικής Ευρώπης κυμαίνονται στο 10% και κάτω με τα μικρότερα ποσοστά να φτάνουν το 6,65% στην Σλοβενία και το 4,43% στην Κύπρο. Ομοίως στην «Υπόλοιπη Ευρώπη» παρατηρούμε υψηλά ποσοστά ανεργίας αλλά όχι εξίσου

υψηλά με τις χώρες της Κεντροανατολικής Ευρώπης. Για παράδειγμα τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας κατέχουν, η Ισπανία με 13,22%, ακολουθεί κάτι αρκετά «παράξενο» η Φιλανδία με 10,98%. Όπου το χαρακτηρίζουμε «παράξενο» γιατί η Φιλανδία είναι μια χώρα με υψηλό δείκτη κατά κεφαλήν ΑΕΠ, χαμηλό πληθωρισμό και ποσοστό εισροής σε Ηνωμένο Βασίλειο και Γερμανία. Συνεχίζουμε με την Ελλάδα με 10,44%. Οι υπόλοιπες χώρες αυτής της ομάδας έχουν ποσοστά μέσης ανεργίας κάτω του 10% με τα μικρότερα να φτάνουν στο Λουξεμβούργο το 3,14%, την Νορβηγία με 3,98% και την Αυστρία με 4,26% λίγο πιο κάτω από τα χαμηλότερα ποσοστά της Κεντροανατολικής Ευρώπης. Το γενικό σύνολο της μέσης Ανεργίας των Κεντροανατολικών χωρών ανέρχεται στο 10,79% αντιστοίχως το γενικό σύνολο για την «Υπόλοιπη Ευρώπη» είναι 7,79% δηλαδή 3 μονάδες πιο χαμηλά.

Πίνακας 5.13 Μέση Ανεργία ευρωπαϊκών χωρών (Ποσοστά %, 1994-2006)

ΓΕΡΜΑΝΙΑ-ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ			
ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ		ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΕΥΡΩΠΗ	
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	14,14	ΑΥΣΤΡΙΑ	4,26
ΕΣΤΟΝΙΑ	10,00	ΒΕΛΓΙΟ	8,49
ΚΡΟΑΤΙΑ	13,32	ΓΑΛΛΙΑ	9,98
ΚΥΠΡΟΣ	4,43	ΔΑΝΙΑ	5,31
ΛΕΤΟΝΙΑ	11,52	ΕΛΛΑΔΑ	10,44
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	12,34	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	7,07
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	10,96	ΙΣΠΑΝΙΑ	13,22
ΠΟΛΩΝΙΑ	15,93	ΙΤΑΛΙΑ	9,63
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	7,43	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	3,19
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	16,81	ΝΟΡΒΗΓΙΑ	3,98
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	6,65	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	4,67
ΤΟΥΡΚΙΑ	8,95	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	6,09
ΤΣΕΧΙΑ	7,80	ΣΟΥΗΔΙΑ	7,60
		ΦΙΛΑΝΔΙΑ	10,98
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	10,79	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΥΠΟΛΟΙΠΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	7,49

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίζονται στα στοιχεία της Eurostat

5.1.4 Μέσος Πληθωρισμός

Στον πίνακα 5.14 παρουσιάζεται ο μέσος πληθωρισμός στην Κεντροανατολική Ευρώπη και την Υπόλοιπη Ευρώπη κατά τα έτη 1994 έως 2006. Η πρώτη εικόνα που σχηματίζουμε από τον πίνακα είναι αναγνωριστική της κατάστασης που βρίσκεται ο πληθωρισμός σε αυτές τις χώρες. Αρχικά στην Κεντροανατολική Ευρώπη πληθωρισμός μπορούμε να πούμε ότι ακουμπά τα ύψη με αριθμούς όπως 107,97% στην Βουλγαρία, ένα ποσοστό που υποδηλώνει την όχι υγιή οικονομία της χώρας. Ακολουθούν η Τουρκία και η Ρουμανία με ποσοστά πληθωρισμού να έχουν μειωθεί αισθητά κατά το ήμισυ (σε σχέση με την Βουλγαρία), στο 55% και με 47% αντίστοιχα η κάθε χώρα. Οι υπόλοιπες Κεντροανατολικές χώρες κυμαίνονται στο 10% για να κλείσουμε με τα μικρότερα ποσοστά στην Κύπρο 2,95% και στην Λιθουανία με 1,63%. Αντιθέτως στις Υπόλοιπες χώρες ξεκινάμε με μικρότερα ποσοστά συγκριτικά με την Κεντροανατολική Ευρώπη. Αρχικά η Ελλάδα κατατάσσεται πρώτη με πληθωρισμό 4,93%, ακολουθεί η Ισπανία με 3,24% και η Πορτογαλία με 3,16% (τα ποσά αυτά δικαιολογούν απόλυτη την τωρινή κατάσταση των παραπάνω χωρών και τα πρόθυρα χρεοκοπίας που βρίσκονται) στην συνέχεια ο πληθωρισμός των χωρών φτάνει κοντά στο 2 % και κλείνουμε με τα μικρότερα ποσοστά που κατέχουν η Φιλανδία με 1,32% και την Σουηδία με 1,24%. Ο μέσος όρος του μέσου πληθωρισμού των χωρών της Κεντροανατολικής Ευρώπης ανέρχεται στο 21,85% αντιστοίχως ο μέσος όρος για τις χώρες τις «Υπόλοιπη Ευρώπη» στο 2,41%. Συμπερασματικά, διαπιστώνεται μια διαφορά που φτάνει τις 20 μονάδες

Πίνακας 5.14 Μέσος Πληθωρισμός Ευρωπαϊκών Χωρών (Ποσοστά %, 1994-2006)

ΓΕΡΜΑΝΙΑ-ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ			
ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ		ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΕΥΡΩΠΗ	
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	107,97	ΑΥΣΤΡΙΑ	1,84
ΕΣΤΟΝΙΑ	11,37	ΒΕΛΓΙΟ	1,89
ΚΡΟΑΤΙΑ	11,58	ΓΑΛΛΙΑ	1,59
ΚΥΠΡΟΣ	2,94	ΔΑΝΙΑ	2,11
ΛΕΤΟΝΙΑ	4,05	ΕΛΛΑΔΑ	4,95
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	1,65	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	3,01
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	12,03	ΙΣΠΑΝΙΑ	3,24
ΠΟΛΩΝΙΑ	10,79	ΙΤΑΛΙΑ	2,74
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	47,15	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	2,01
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	7,57	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	2,24
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	8,12	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	3,16
ΤΟΥΡΚΙΑ	55,44	ΣΟΥΗΔΙΑ	1,21
ΤΣΕΧΙΑ	3,43	ΦΙΛΑΝΔΙΑ	1,34
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	21,85	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΥΠΟΛΟΙΠΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	2,41

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίζονται στα στοιχεία της Eurostat

5.1.5 Συμπερασματικός σχολιασμός της έρευνας

Μελετήσαμε το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, τον πληθωρισμό, την ανεργία και την εισροή μεταναστών σε 29 Ευρωπαϊκές χώρες σε σχέση με δυο ανεπτυγμένες στη βιομηχανία και στην οικονομία χώρες, το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γερμανία. Χωρίσαμε τις 27 χώρες σε δυο κατηγορίες, για να διευκολυνθεί η έρευνα μας, την «Κεντροανατολική Ευρώπη» και την «Υπόλοιπη Ευρώπη». Από την έρευνα προέκυψαν κάποια πολύ σημαντικά στοιχεία, που θα μας εξηγήσουν για ποιο λόγο σχετίζονται οι μακροοικονομικοί παράγοντες με την μετανάστευση.

Αρχικά παρατηρούμε ότι χώρες όπως η Βουλγαρία, η Πολωνία, η Ρουμανία, η Τουρκία και η Σλοβακία, που ανήκουν στην κατηγορία της «Κεντροανατολικής

Ευρώπης», είναι οι χώρες με τα μικρότερα κατά κεφαλήν ΑΕΠ, με μεγάλα ποσοστά ανεργίας και πληθωρισμού. Πρώτη συναντάμε τη Βουλγαρία, με μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ 1727,10 € ποσοστό ανεργίας 14,14% και πληθωρισμό στο 107,97%. Ένα μεγάλο θετικό ποσοστό πληθωρισμού που σίγουρα εκπλήσσει, αυξάνει την αβεβαιότητα και τους κινδύνους και εμποδίζει την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Ακολουθούν οι υπόλοιπες χώρες, τις οποίες αναφέραμε πιο πάνω, με παρόμοια ποσά μακροοικονομικών δεικτών. Δηλαδή χώρες εξαθλιωμένες οικονομικά, με χαμηλούς μισθούς και υψηλές τιμές προϊόντων, τα οποία οδηγούν στην απώλεια της αγοραστικής δύναμης των πολιτών τους. Επίσης, αυτό οδηγεί τους κατοίκους αυτών των χωρών στη φτώχεια σε συνδυασμό με την έλλειψη θέσεων εργασίας και επαγγελματικής αποκατάστασης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, να δυσκολεύει τις συνθήκες της διαβίωσης και την παραμονή των πολιτών αυτών στην χώρα τους και να τους εξωθεί στην μετανάστευση. Οι μετανάστες αυτοί, αναζητούν μια καλύτερη ζωή σε χώρες που παρέχουν εργασία, καλές οικονομικές απολαβές και καλύτερη ποιότητα ζωής. Αυτό δικαιολογείται άμεσα με τα ποσοστά εισροής μεταναστών που καταγράψαμε για την Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, τα οποία είναι 1,44% και 0,55% αντίστοιχα, σε σχέση με τη Βουλγαρία και την Τουρκία με 7,89% και 3,78% αντίστοιχα.

Στη συνέχεια, θα σχολιάσουμε μερικές από τις χώρες τις «Υπόλοιπης Ευρώπης», οι οποίες παρουσιάζουν αθέμιτους μακροοικονομικούς δείκτες. Ωστόσο, οι χώρες αυτές δεν έχουν τους χειρότερους δείκτες της έρευνας μας, είναι όμως οι χειρότερες στην κατηγορία τους και διαπιστώνεται σημαντική εκροή μεταναστών από αυτές. Χαρακτηριστικό το παράδειγμα της Ελλάδας με θετικό πληθωρισμό στο 3,16%, ανεργία 10,44% και κατά κεφαλήν ΑΕΠ 12,094 €. Επίσης, παρόμοια οικονομική κατάσταση δεικτών έχουν η Πορτογαλία και η Ισπανία, διότι δεν είναι τυχαίο που σήμερα αυτές οι τρεις χώρες είναι οικονομικά υποβασταζόμενες και χρηματοδοτούμενες από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Εφόσον είχαν μία οικονομία ανασφαλή, με χαμηλούς μισθούς άρα και μικρή αγοραστική δύναμη, τότε σε συνδυασμό με τον υψηλό πληθωρισμό κατέληξαν σε μια οικονομική ύφεση. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, να εξωθηθούν οι εταιρίες, των χωρών αυτών, ώστε να αποφεύγουν την ανάληψη κινδύνου και να είναι λιγότερο πρόθυμες για να προβούν

σε μακροπρόθεσμές επενδύσεις. Επομένως, από την κατηγορία των χωρών της «Υπόλοιπης Ευρώπης» παρατηρείται μια σημαντική μείωση των θέσεων εργασίας και ένα ποσοστό μεγαλύτερης κινητικότητας πληθυσμού προς το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γερμανία.

Επίσης, άξιο αναφοράς είναι ότι και στις δύο κατηγορίες χωρών υπάρχουν χώρες με αρκετά ικανοποιητικούς μακροοικονομικούς δείκτες. Συγκεκριμένα, από την Κεντροανατολική Ευρώπη, η Κύπρος και η Σλοβενία, σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της κατηγορίας τους, είχαν το μεγαλύτερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ, τη μικρότερη ανεργία και πληθωρισμό και τη μικρότερη εισροή μεταναστών στο Ηνωμένο βασίλειο και τη Γερμανία, σχεδόν μηδενική. Όμως, στην κατηγορία των χωρών της «Υπόλοιπης Ευρώπης», θα τις κατατάσσαμε στις χώρες με τους αθέμιτους μακροοικονομικούς δείκτες. Αυτό έρχεται σε σύγκρουση με τις χώρες της «Υπόλοιπης Ευρώπης», όπως το Λουξεμβούργο, τη Νορβηγία και τη Φιλανδία που κάνουν την διάφορα. Για παράδειγμα, το Λουξεμβούργο με 45.620€ μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ (από το 1994 έως το 2006), μέση ανεργία στο 3,19% και πληθωρισμό στο 2% μπορεί να χαρακτηριστεί μια χώρα με υγιή οικονομία, που απασχολεί το μεγαλύτερο αριθμό των πολιτών της. Επίσης, έχει ιδιαίτερα ανοικτή οικονομία και σημειώνει σταθερή ανάπτυξη, εξασφαλίζοντας υψηλό βιοτικό επίπεδο στους πολίτες του και όχι ένα αβέβαιο μέλλον. Ανάλογα μακροοικονομικά στοιχεία παρουσιάζουν και η Νορβηγία με τη Φιλανδία όπου διαπιστώνονται υγιής οικονομίες, που κρατούν το πληθυσμό τους εντός των συνόρων τους, με εισροή μεταναστών στο Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γερμανία κοντά στο 0,01%.

Στην επόμενη ενότητα ακολουθεί η Μέση διαφορά των μακροοικονομικών δεικτών (Εισόδημα, Ανεργία, Πληθωρισμός) της Γερμανίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, σε σχέση με τις δύο κατηγορίες χωρών που μελετήσαμε, τη Κεντροανατολική Ευρώπη και την Υπόλοιπη Ευρώπη. Η οποία θα εξηγήσει το κατά πόσο ελκυστικοί είναι αυτή η διαφορά μακροοικονομικών δεικτών και αν μπορεί να κριθεί ως παράγοντας μετανάστευσης για τους πολίτες της Κεντροανατολικής Ευρώπης και της Υπόλοιπης Ευρώπης, προς την Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

5.2.1 Μέση Διαφορά Εισοδήματος

Στο παρακάτω πίνακα παρατίθενται τα στοιχεία της μέσης διαφοράς εισοδήματος της Γερμανίας με την Κεντροανατολικής Ευρώπης και της «Υπόλοιπης Ευρώπης». Συμπερασματικά από τον πίνακα 5.15 (α) παρατηρούμε ότι όλες οι χώρες τις Κεντροανατολικής Ευρώπης έχουν αρκετά μικρότερο μέσο εισόδημα από αυτό της Γερμανίας. Την μεγαλύτερη αρνητική μέση διάφορα εισοδήματος την έχει η Βουλγαρία με -22.821,29 ευρώ και αμέσως μετά ακολουθεί η Ρουμάνια με -22.799,83 ευρώ. Ενώ από τις χώρες τις Κεντροανατολικής Ευρώπης η Κύπρος έχει την μικρότερη αρνητική διάφορα εισοδήματος με αυτήν της Γερμανίας που φτάνει τις -11.156,05 ευρώ. Από την «Υπόλοιπη Ευρώπη» οι μισές χώρες παρουσιάζουν μεγαλύτερη μέση διάφορα εισοδήματος από την Γερμανία λόγω του ότι είναι πιο ανεπτυγμένες οικονομικά από αυτήν και για αυτό το λόγο η μισθοί είναι ποιο υψηλή. Από τις χώρες αυτές μονό η Αυστρία με -19.807,63 ευρώ έχει τιμή που πλησιάζει τις αντίστοιχες τιμές των χωρών που ανήκουν στην Κεντροανατολική Ευρώπη. Την μεγαλύτερη θετική διάφορα εισοδήματος την έχει το Λουξεμβούργο με 21.072,07 ευρώ και αμέσως μετά ακολουθεί η Νορβηγία με 15.546,78 ευρώ που αποτελούν και τα μεγαλύτερα εισοδήματα της Ευρώπης. Το γενικό σύνολο του μέσου εισοδήματος της Γερμανίας σε σχέση με τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες είναι μεγαλύτερο κατά -19.985,31ευρω.

Πίνακας 5.15 (α) Μέση Διαφορά Εισοδήματος Γερμανίας (Ποσοστά %, 1994-2006)

ΓΕΡΜΑΝΙΑ			
ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ		ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΕΥΡΩΠΗ	
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	-22821,29	ΑΥΣΤΡΙΑ	-19807,63
ΕΣΤΟΝΙΑ	-19807,63	ΒΕΛΓΙΟ	-799,48
ΚΡΟΑΤΙΑ	-19500,07	ΓΑΛΛΙΑ	-1346,17
ΚΥΠΡΟΣ	-11156,05	ΔΑΝΙΑ	7209,42
ΛΕΤΟΝΙΑ	-20698,09	ΕΛΛΑΔΑ	-12454,34
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	-20914,05	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	591,80
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	-19777,17	ΙΣΠΑΝΙΑ	-9247,83
ΠΟΛΩΝΙΑ	-20096,91	ΙΤΑΛΙΑ	-4108,91
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	-22799,83	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	21072,07
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	-20278,32	ΝΟΡΒΗΓΙΑ	15546,78
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	-13821,81	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	756,61
ΤΟΥΡΚΙΑ	-20203,62	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	-12747,34
ΤΣΕΧΙΑ	-18769,76	ΣΟΥΗΔΙΑ	5149,91
		ΦΙΛΑΝΔΙΑ	315,67
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	-19280,35	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΥΠΟΛΟΙΠΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	-704,96

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίζονται στα στοιχεία της Eurostat

Από την άλλη πλευρά και βλέποντας τον πίνακα 5.15 (β) παρατηρούμε ότι οι χώρες της Κεντροανατολικής Ευρώπης έχουν πολύ κατώτατα εισοδήματα από τα αντίστοιχα του Ηνωμένου Βασιλείου. Την μεγαλύτερη αρνητική διάφορα όπως και στην Γερμανία την συναντάμε στην Βουλγαρία με -25.172,95 ευρώ και ακολουθεί με ελάχιστη διάφορα η Ρουμανία με -25.151,49 ευρώ. Η Κύπρος πάλι έχει την μικρότερη εισοδηματική διάφορα από όλες τις χώρες της Κεντροανατολικής με -13.507,70 ευρώ αλλά παρατηρούμε ότι είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο που παρουσιάζει η Κύπρος στην Γερμανία κατά περίπου 2000 ευρώ. Από τις άλλες χώρες της «Υπόλοιπης Ευρώπης» μονό τέσσερις έχουν μεγαλύτερη εισοδηματική διάφορα με την μεγαλύτερη διάφορα να την συναντάμε στο Λουξεμβούργο με 18.720,41 ευρώ. Το γενικό σύνολο του μέσου εισοδήματος όλων των χωρών της Ευρώπης σε σχέση με αυτό του Ηνωμένου Βασιλείου είναι -24.701,50 ευρώ περίπου 4716 ευρώ περισσότερο από το αντίστοιχο της Γερμανίας. Άρα συμπεράνουμε ότι η

εισοδηματική πολιτική της Βρετανίας στους πολίτες της είναι καλύτερη από αυτήν της Γερμανίας.

Πίνακας 5.15 (β) Μέση Διαφορά Εισοδήματος Ηνωμένου Βασιλείου (Ποσοστά %, 1994-2006)

ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ			
ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ		ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΕΥΡΩΠΗ	
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	-25172,95	ΑΥΣΤΡΙΑ	-22159,29
ΕΣΤΟΝΙΑ	-22159,29	ΒΕΛΓΙΟ	-3151,14
ΚΡΟΑΤΙΑ	-21851,73	ΓΑΛΛΙΑ	-3697,82
ΚΥΠΡΟΣ	-13507,70	ΔΑΝΙΑ	4857,76
ΛΕΤΟΝΙΑ	-23049,75	ΕΛΛΑΔΑ	-14806,00
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	-23265,71	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	-1759,86
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	-22128,83	ΙΣΠΑΝΙΑ	-11599,49
ΠΟΛΩΝΙΑ	-22448,57	ΙΤΑΛΙΑ	-6460,56
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	-25151,49	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	18720,41
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	-22629,98	ΝΟΡΒΗΓΙΑ	13195,12
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	-16173,47	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	-1595,04
ΤΟΥΡΚΙΑ	-22555,28	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	-15279,14
ΤΣΕΧΙΑ	-21121,42	ΣΟΥΗΔΙΑ	2798,25
		ΦΙΛΑΝΔΙΑ	-2035,99
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	-21632,01	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΥΠΟΛΟΙΠΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	-3069,49

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίζονται στα στοιχεία της Eurostat

5.2.2 Μέση Διαφορά στην Ανεργία

Συμφώνα με τον παρακάτω πίνακα βλέπουμε την Μέση διαφορά ανεργία μεταξύ των χωρών της Ευρώπης σε σύγκριση με αυτήν της Γερμανίας. Από τις χώρες της Κεντροανατολικής Ευρώπης η μεγαλύτερη ανεργία υπάρχει στην Πολωνία με 6,95% , στην Σλοβενία με 6,29% και στην Βουλγαρία με 5,13% οι οποίες συγχρόνως

αποτελούν και τις χώρες με τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργία σε όλη την Ευρώπη. Στις περισσότερες χώρες της Κεντροανατολικής Ευρώπης η ανεργία κυμαίνεται από 2% έως 4% σε σχέση πάντα με την Γερμανία. Στην Κεντροανατολική Ευρώπη μικρότερα ποσοστά ανεργία σε σύγκριση με αυτά της Γερμανίας παρουσιάζονται στην Σλοβενία με -2,3% και στην Κύπρο με -4,59% που είναι και από τα μικρότερα ποσοστά της Ευρώπης. Από τις χώρες της «Υπόλοιπης Ευρώπης» που χαρακτηρίζονται και ως πιο ανεπτυγμένα κράτη την μικρότερη ανεργία την έχει το Λουξεμβούργο με 5,63% και ακολουθεί η Νορβηγία με 4,85%. Οι άλλες χώρες της «Υπόλοιπης Ευρώπης» έχουν σχεδόν τα ίδια ποσοστά ανεργίας με αυτά της Γερμανίας και η διάφορα τους κυμαίνεται γύρω στο 1% με 2% και τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργία από τις χώρες αυτές τα έχει η Ισπανία με ποσοστό 4,39%. Το γενικό μέσο ποσοστό ανεργίας όλων των χωρών της Ευρώπης σε σχέση με αυτό της Γερμανίας είναι μικρότερο κατά 0,07% και αυτό οφείλεται στο ότι πολλές χώρες της «Υπόλοιπης Ευρώπης» παρουσιάζουν μικρότερα ποσοστά ανεργίας.

Πίνακας 5.16 (α) Μέση Διαφορά Ανεργίας της Γερμανίας (Ποσοστά %, 1994-2006)

ΓΕΡΜΑΝΙΑ			
ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ		ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΕΥΡΩΠΗ	
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	5,13	ΑΥΣΤΡΙΑ	-4,56
ΕΣΤΟΝΙΑ	0,99	ΒΕΛΓΙΟ	-0,33
ΚΡΟΑΤΙΑ	3,72	ΓΑΛΛΙΑ	1,15
ΚΥΠΡΟΣ	-4,59	ΔΑΝΙΑ	-3,52
ΛΕΤΟΝΙΑ	2,59	ΕΛΛΑΔΑ	1,51
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	3,41	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	-1,75
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	-1,82	ΙΣΠΑΝΙΑ	4,39
ΠΟΛΩΝΙΑ	6,95	ΙΤΑΛΙΑ	0,81
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	-1,49	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	-5,63
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	6,29	ΝΟΡΒΗΓΙΑ	-4,85
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	-2,30	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	-4,15
ΤΟΥΡΚΙΑ	-1,30	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	-2,73
ΤΣΕΧΙΑ	-1,13	ΣΟΥΗΔΙΑ	-1,22
		ΦΙΛΑΝΔΙΑ	2,16
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	1,27	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΥΠΟΛΟΙΠΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	-1,34

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίζονται στα στοιχεία της Eurostat

Με βάση τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα παρατηρούμε την διαφορά μέσης ανεργίας στο Ηνωμένο Βασίλειο σε σύγκριση με την Κεντροευρωπαϊκή Ευρώπη και την Υπόλοιπη Ευρώπη.

Στην Κεντροανατολική Ευρώπη τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας σε σχέση με το Ηνωμένο Βασίλειο τα βλέπουμε στην Πολωνία με 10,51% ακολουθεί η Σλοβακία με 9,54% και η Βουλγαρία με 9,09% και αποτελούν το 29,14% του μεταναστευτικού ρεύματος προς το Ηνωμένο βασίλειο. Οι υπόλοιπες χώρες έχουν ποσοστό ανεργίας που κυμαίνεται κατά μέσο όρο περίπου στο 4% υψηλότερα από αυτό της Αγγλίας ενώ το μικρότερο το συναντάμε στην Κύπρο με -0,63% και το οποίο σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία που έχουμε στην διάθεση μας είναι το μικρότερο από τις χώρες της Κεντροανατολικής Ευρώπης. Από τις χώρες τώρα που ανήκουν στην «Υπόλοιπη Ευρώπη» η Ισπανία παρουσιάζει τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργία που φτάνουν το 7,07% και ακολουθεί με μεγάλη διάφορα η Φινλανδία με 4,85%. Από τις άλλες χώρες η Πορτογαλία έχει τα ίδια ποσοστά ανεργίας με αυτά της Αγγλίας. Ενώ το Λουξεμβούργο έχει τα μικρότερα ποσοστά με -2,95%. Το γενικό σύνολο ανεργίας όλων των χωρών της Ευρώπης σε σχέση με αυτό του Ηνωμένου Βασιλείου είναι 6,51% από το οποίο το 5,1% ανήκει στις χώρες της κεντροανατολικής Ευρώπης και το υπόλοιπο 1,41% στις «Υπόλοιπη Ευρώπη». Εδώ παρατηρούμε ότι το συνολικό ποσοστό ανεργίας των χωρών της Ευρώπης έχει μεγαλύτερη ανεργία από την Αγγλία πράγμα αντίθετο με αυτό που συνέβη στην Γερμανία.

Πίνακας 5.16 (β) Μέση Διαφορά Ανεργίας του Ηνωμένου Βασιλείου (Ποσοστά %, 1994-2006)

ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ			
ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ		ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΕΥΡΩΠΗ	
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	9,09	ΑΥΣΤΡΙΑ	-1,88
ΕΣΤΟΝΙΑ	4,94	ΒΕΛΓΙΟ	2,35
ΚΡΟΑΤΙΑ	8,32	ΓΑΛΛΙΑ	3,83
ΚΥΠΡΟΣ	-0,63	ΔΑΝΙΑ	-0,84
ΛΕΤΟΝΙΑ	6,26	ΕΛΛΑΔΑ	5,18
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	7,08	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	0,92
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	1,49	ΙΣΠΑΝΙΑ	7,07
ΠΟΛΩΝΙΑ	10,51	ΙΤΑΛΙΑ	3,48
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	2,26	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	-2,95
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	9,54	ΝΟΡΒΗΓΙΑ	-2,17
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	1,01	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	-1,48
ΤΟΥΡΚΙΑ	3,85	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	-0,05
ΤΣΕΧΙΑ	2,53	ΣΟΥΗΔΙΑ	1,45
		ΦΙΛΑΝΔΙΑ	4,84
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	5,10	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΥΠΟΛΟΙΠΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	1,41

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίζονται στα στοιχεία της Eurostat

5.2.3 Μέση Διαφορά στον Πληθωρισμό

Από τις χώρες της Κεντροανατολικής Ευρώπης την μεγαλύτερη μέση διάφορα πληθωρισμού σε σχέση με την όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε και από τον πίνακα 5.17 (α) την κατέχει η Βουλγαρία με 106,43% η οποία είναι και η μεγαλύτερη σε όλη την Ευρώπη και ακολουθεί με μεγάλη διάφορα η Τουρκία με 53,91% και η Ρουμάνια με 45,61%. Στις υπόλοιπες χώρες της Κεντροανατολικής Ευρώπης υπάρχει μια διάφορα στον πληθωρισμό που κυμαίνεται από 6 μέχρι 9% περισσότερο από τον αντίστοιχο της Γερμανίας και μόνο η Κύπρος πλησιάζει με 1,4%. Επειδή οι χώρες της Υπόλοιπης Ευρώπης είναι πιο ανεπτυγμένες από αυτές της κεντροανατολικής ο μέσος

πληθωρισμός τους βρίσκεται στα ίδια επίπεδα περίπου με αυτόν της Γερμανίας. Την μεγαλύτερη διάφορα την συναντάμε στην Ελλάδα με 3,41% και την μικρότερη στην Γαλλία με 0,05% που σχεδόν ταυτίζεται με αυτή της Γερμανίας. Οι χώρες που έχουν καλύτερο πληθωρισμό είναι η Σουηδία με διάφορα που φτάνει στο -0,33% και η Φιλανδία με -0,20%. Το γενικό σύνολο πληθωρισμού όλων των χωρών της Ευρώπης είναι 22,56% από τις οποίες οι 21,69% ανήκουν στην Κεντροανατολική Ευρώπη ενώ οι 0,87% στην «Υπόλοιπη Ευρώπη» και αυτό μας δείχνει ότι οι Γερμανία έχει καλύτερο μέσο πληθωρισμό από την Ευρώπη κατά 22,56%.

Πίνακας 5.17 (α) Μέση Διαφορά στον Πληθωρισμό της Γερμανίας (Ποσοστά %, 1994-2006)

ΓΕΡΜΑΝΙΑ			
ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ		ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΕΥΡΩΠΗ	
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	106,43	ΑΥΣΤΡΙΑ	0,30
ΕΣΤΟΝΙΑ	9,83	ΒΕΛΓΙΟ	0,35
ΚΡΟΑΤΙΑ	10,04	ΓΑΛΛΙΑ	0,05
ΚΥΠΡΟΣ	1,40	ΔΑΝΙΑ	0,57
ΛΕΤΟΝΙΑ	7,96	ΕΛΛΑΔΑ	3,41
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	10,78	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	1,48
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	10,49	ΙΣΠΑΝΙΑ	1,70
ΠΟΛΩΝΙΑ	9,25	ΙΤΑΛΙΑ	1,20
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	45,61	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	0,48
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	6,04	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	0,70
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	6,58	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	1,62
ΤΟΥΡΚΙΑ	53,91	ΣΟΥΗΔΙΑ	-0,33
ΤΣΕΧΙΑ	3,61	ΦΙΛΑΝΔΙΑ	-0,20
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	21,69	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΥΠΟΛΟΙΠΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	0,87

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίζονται στα στοιχεία της Eurostat

Στον πίνακα 5.17 (β) παρατάσσουμε την μέση διαφορά πληθωρισμού του Ηνωμένου βασιλείου σε σύγκρισή με τον μέσο πληθωρισμό τις κεντροανατολικής Ευρώπης και της Υπόλοιπης Ευρώπης. Όπου παρατηρείται ότι από την άλλη πλευρά την μεγαλύτερη μέση διάφορα πληθωρισμού σε σχέση με το Ηνωμένο Βασίλειο την κατέχει πάλι η Βουλγαρία με 1053% όπως ακριβώς παρατηρήθηκε και στην περίπτωση της Γερμανίας. Οι υπόλοιπες χώρες στην Κεντροανατολική Ευρώπη έχουν γύρω στις 8 μονάδες πιο υψηλό πληθωρισμό δηλαδή στα ίδια επίπεδα με τα αντίστοιχα της Γερμανίας. Και μονό η Κύπρος με 0,26% έχει σχεδόν τον ίδιο πληθωρισμό με αυτόν του Ηνωμένου Βασιλείου. Αντίθετα τα κράτη που ανήκουν στην «Υπόλοιπη Ευρώπη» έχουν οριακά τον ίδιο πληθωρισμό με αυτόν της Αγγλίας και πολλά από αυτά να έχουν μικρότερο πληθωρισμό με την Σουηδία να έχει 1,46% και να ακολουθεί η Φιλανδία με 1,33%

Πίνακας 5.17 (β) Μέση Διαφορά στον Πληθωρισμό του Ηνωμένου Βασιλείου (Ποσοστά %, 1994-2006)

ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ			
ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ		ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΕΥΡΩΠΗ	
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	105,30	ΑΥΣΤΡΙΑ	-0,83
ΕΣΤΟΝΙΑ	8,70	ΒΕΛΓΙΟ	-0,78
ΚΡΟΑΤΙΑ	8,91	ΓΑΛΛΙΑ	-1,08
ΚΥΠΡΟΣ	0,26	ΔΑΝΙΑ	-0,56
ΛΕΤΟΝΙΑ	6,82	ΕΛΛΑΔΑ	2,28
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	9,65	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	0,34
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	9,36	ΙΣΠΑΝΙΑ	0,57
ΠΟΛΩΝΙΑ	8,12	ΙΤΑΛΙΑ	0,07
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	44,47	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	-0,66
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	4,90	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	-0,44
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	5,45	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	0,49
ΤΟΥΡΚΙΑ	52,77	ΣΟΥΗΔΙΑ	-1,46
ΤΣΕΧΙΑ	2,48	ΦΙΛΑΝΔΙΑ	-1,33
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	20,55	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΥΠΟΛΟΙΠΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	-0,26

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίζονται στα στοιχεία της Eurostat

5.2.4. Συμπερασματικός σχολιασμός έρευνας

Μελετήσαμε τα στατιστικά στοιχεία των πινάκων της Eurostat, ώστε να υπολογίσουμε την Μέση Διαφορά των μακροοικονομικών δεικτών(Εισόδημα, Ανεργία, Πληθωρισμός) της Γερμανίας και του Ηνωμένου Βασιλείου σε σχέση με τις χώρες της Κεντροανατολικής Ευρώπης και της Υπόλοιπης Ευρώπης. Με αυτό τον τρόπο θα διεξάγουμε κάποια συμπεράσματα, για το αν η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο βρίσκονται σε καλύτερη οικονομική κατάσταση και αν η διαφορά των μακροοικονομικών δεικτών μπορεί να χαρακτηριστεί παράγοντας μετανάστευσης για τις χώρες της Κεντροανατολικής Ευρώπης και της Υπόλοιπης Ευρώπης.

Πιο αναλυτικά διαπιστώνουμε ότι η μέση διαφορά εισοδήματος σε όλες τις χώρες της κεντροανατολικής Ευρώπης είναι μικρότερη από αυτή της Γερμανίας. Με την μεγαλύτερη να την συναντάμε στην Βουλγαρία με διάφορα (-22.821,29 ευρώ). Στις χώρες της «Υπόλοιπης Ευρώπης» ελάχιστες έχουν μικρότερα εισοδήματα από αυτά της Γερμανίας ενώ οι περισσότερες παρουσιάζουν μεγαλύτερα και την υψηλότερη θετική διάφορα την συναντάμε στο Λουξεμβούργο με 21.072 ευρώ. Ομοίως το μέσο εισόδημα του Ηνωμένου Βασιλείου υπερτερεί όλων των χωρών της κεντροανατολικής Ευρώπης και φτάνει μέχρι τα (-25.172,95ευρώ) στην Βουλγαρία. Αντίθετα με την Γερμανία το Ηνωμένο Βασίλειο στην «Υπόλοιπη Ευρώπη» έχει μονό τέσσερις χώρες που έχουν καλύτερο μέσο εισόδημα και την μεγαλύτερη θετική διάφορα να την συναντάμε στο Λουξεμβούργο με 18.720,41 ευρώ.

Επίσης η μέση διάφορα ανεργία σε πολλές χώρες της Ευρώπης είναι μεγαλύτερη από αυτή που παρουσιάζεται στην Γερμανία. Την μεγαλύτερη θετική διάφορα την συναντάμε στην Πολωνία με το ποσοστό να είναι 6,95% ενώ την μεγαλύτερη αρνητική διάφορα την βλέπουμε στο Λουξεμβούργο με -5,63% (δηλαδή η Γερμανία έχει μεγαλύτερη ανεργία). Από εδώ μπορούμε να δούμε ότι οι χώρες του Βορρά έχουν μικρότερα ποσοστά ανεργία από την Γερμανία και η μόνη χώρα πολύ λιγότερη ανεργία είναι η Κύπρος με 4,59%. Ομοίως η μέση ανεργία του Ηνωμένου

Βασιλείου είναι χαμηλότερη από σχεδόν όλες τις χώρες της Ευρώπης και μόνο οι χώρες του Βορρά παρουσιάζουν λιγότερα ποσοστά ανεργία.

Τέλος, παρατηρούμε ότι τόσο η Γερμανία όσο και το Ηνωμένο Βασίλειο έχουν πολύ χαμηλότερα ποσοστά πληθωρισμού από όλες τις χώρες της κεντροανατολικής Ευρώπης. Το μεγαλύτερο και για τις δυο αυτές χώρες το συναντάμε στην Βουλγαρία με το εξωφρενικό ποσοστό του 106% περίπου και αμέσως μετά ακολουθεί η Τουρκία με το μισό περίπου γύρο στο 53%. Από την άλλη πλευρά οι χώρες της «Υπόλοιπης Ευρώπης» έχουν μηδενικό πληθωρισμό δηλαδή είναι σταθερός και ταυτίζεται με αυτούς της Γερμανίας και του Ηνωμένου Βασιλείου. Οι χώρες που έχουν μικρότερο πληθωρισμό και από τις δυο χώρες που συγκρίνουμε είναι η Σουηδία με -0,33% και η Φιλανδία με -0,20%. Συν της άλλης όσο αφορά το Ηνωμένο Βασίλειο υπάρχουν και άλλες πέντε χώρες που έχουν μικρότερο πληθωρισμό από αυτό άρα και πιο σταθερό επίπεδο τιμών.

Τα παραπάνω στοιχεία μας βοηθούν να καταλήξουμε στο συμπέρασμα, ότι η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, σαφώς και μπορούν να είναι χώρες υποδοχής μεταναστών για την Κεντροανατολική Ευρώπη, εφόσον οι μακροοικονομικοί παράγοντες, όπως η ανεργία είναι μικρότερη σε αυτές τις χώρες, το εισόδημα μεγαλύτερο άρα και οι μισθοί. Επίσης ο πληθωρισμός κατά πολύ μικρότερος, άρα και το επίπεδο τιμών πιο σταθερό και μεγαλύτερη αγοραστική δύναμη μπορούμε να προσθέσουμε ότι θα έχουν από ότι είχαν στις χώρες τους. Άρα σίγουρα περιγράφουμε ένα πιο υγιές οικονομικό περιβάλλον, που μπορεί να πλήρη τις προϋποθέσεις για ένα καλύτερο περιβάλλον διαβίωσης. Ενώ παρατηρούμε ότι οι χώρες του Βορρά δηλαδή Σουηδία, Φιλανδία, Ολλανδία και Λουξεμβούργο έχουν καλύτερα οικονομικά στοιχεία από την Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, άρα καλύτερη οικονομία, αίσθημα ασφάλειας και ποιότητα ζωής για τους κατοίκους των χωρών αυτών.

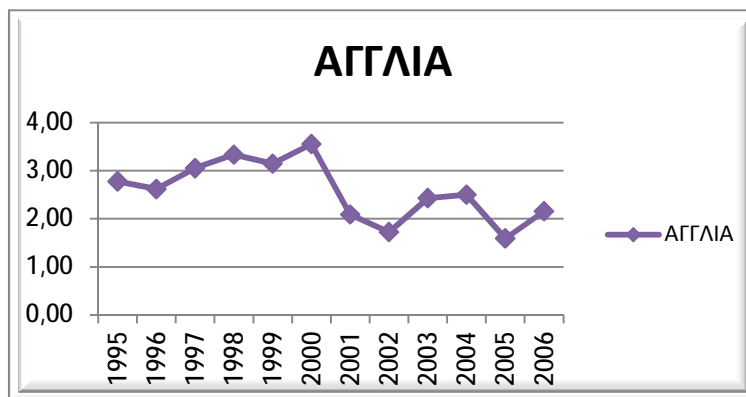
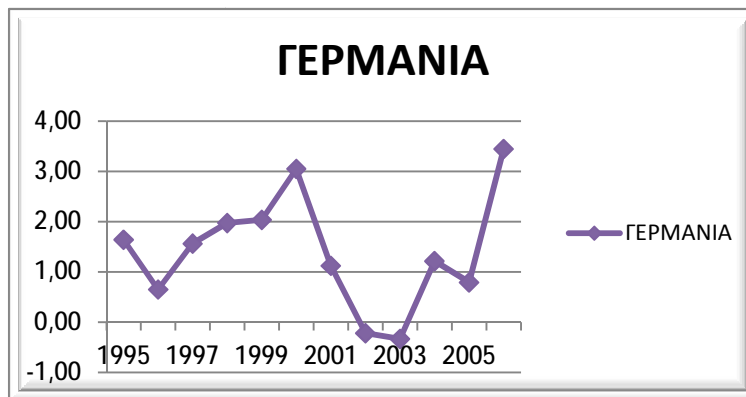

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

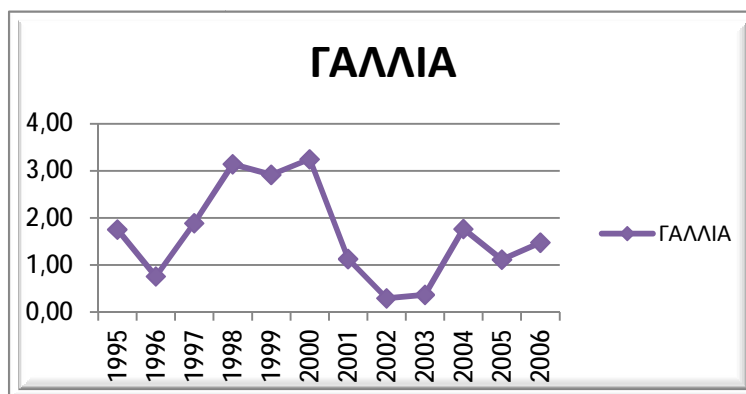
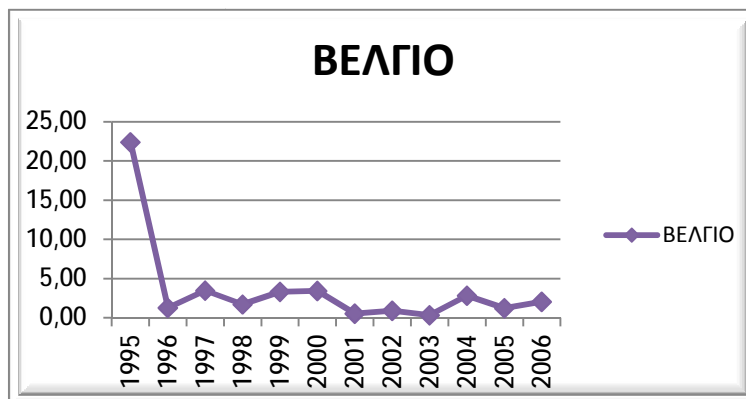
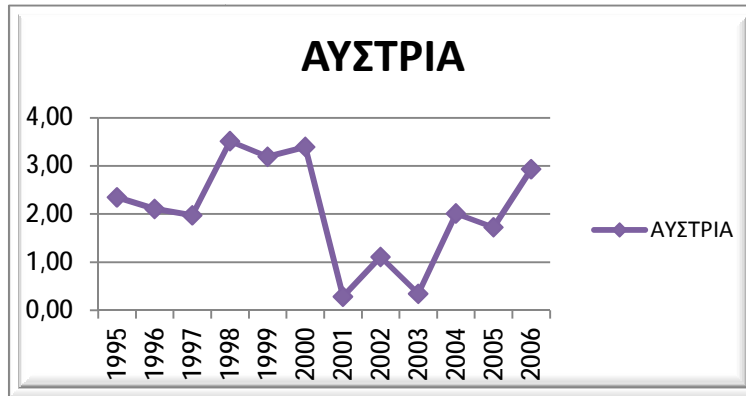
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

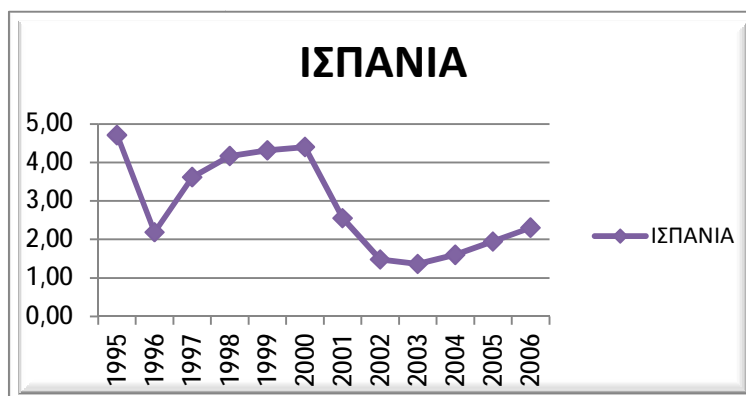
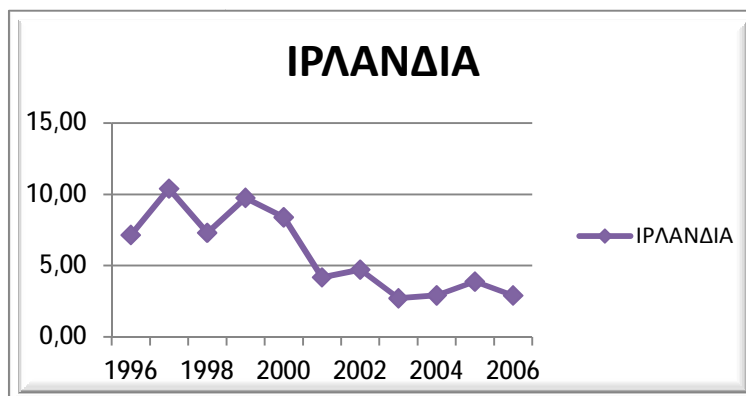
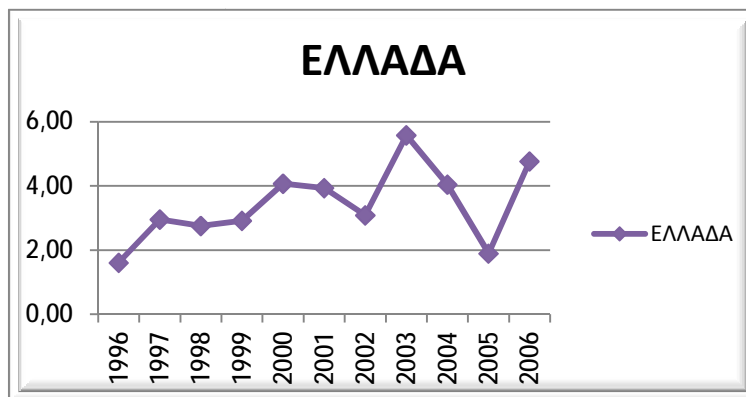
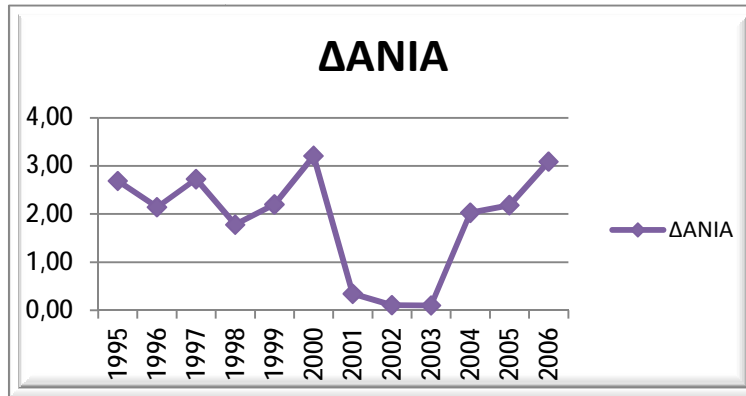
6. ΠΑΡΑΤΗΜΑΤΑ

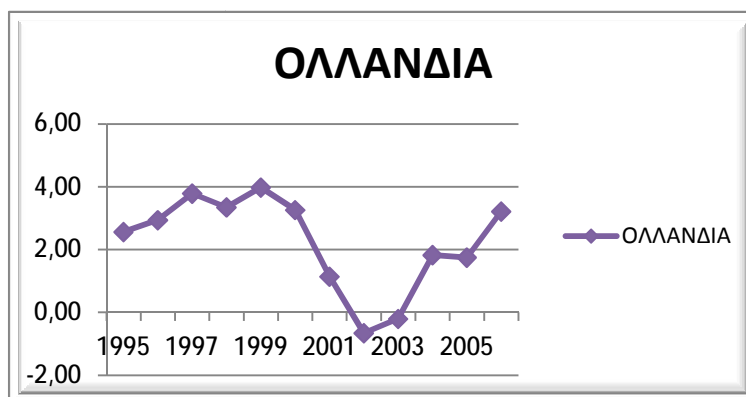
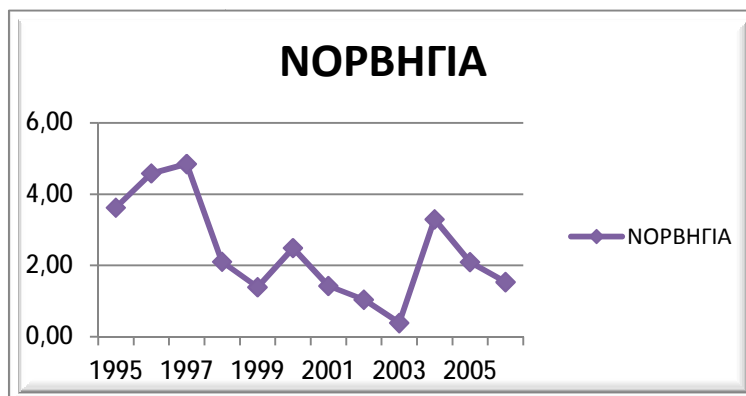
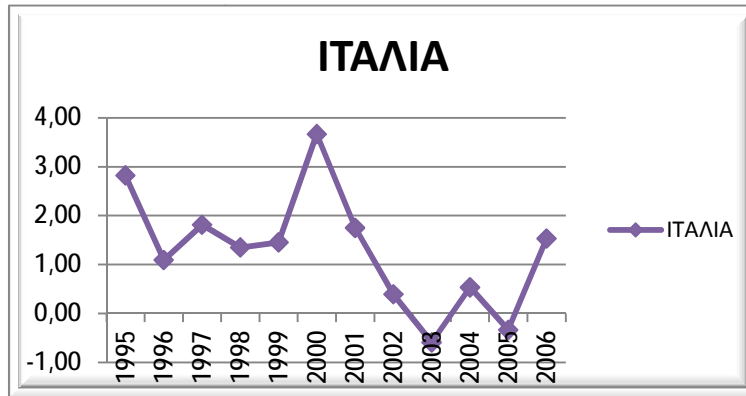
6.1 Ποσοστιαία μεταβολή εισοδήματος

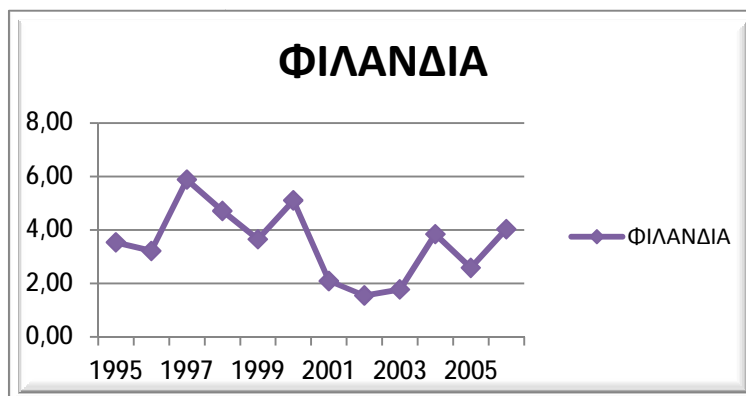

Υπόλοιπη Ευρώπη

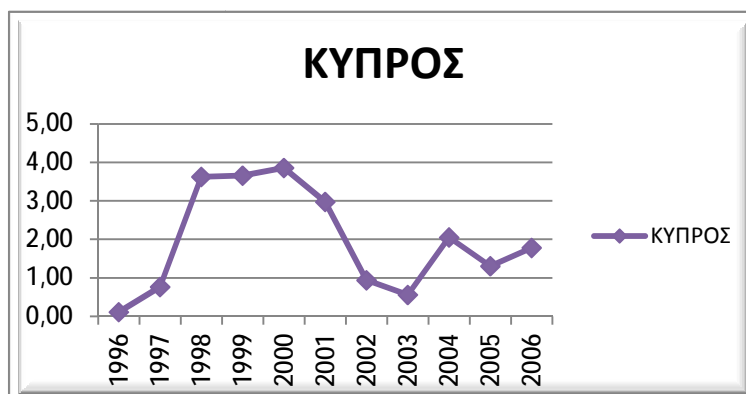
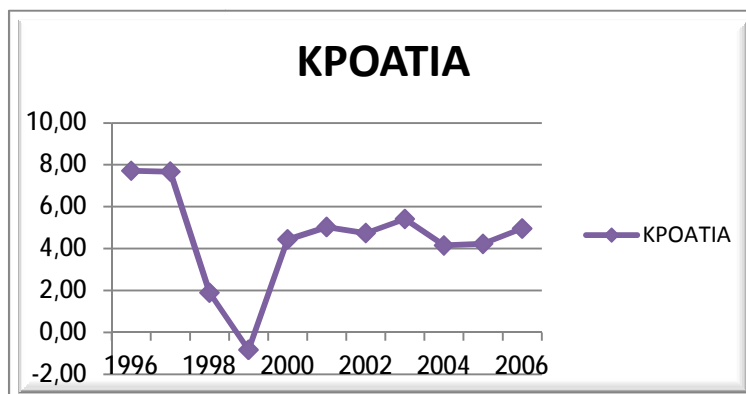
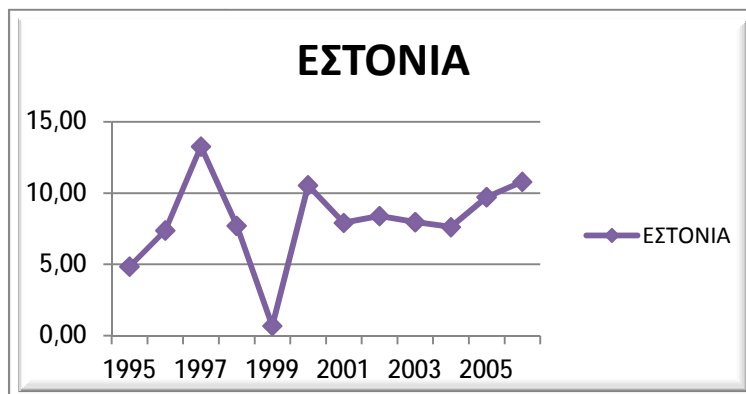
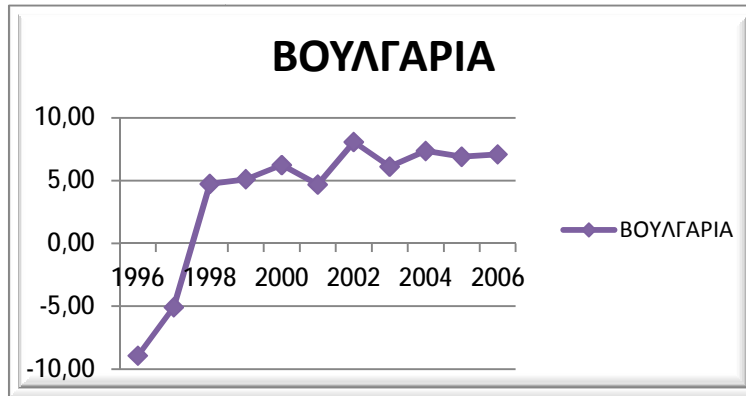

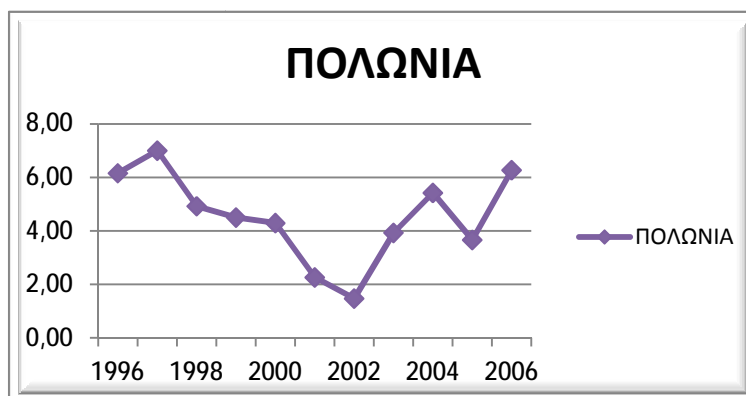
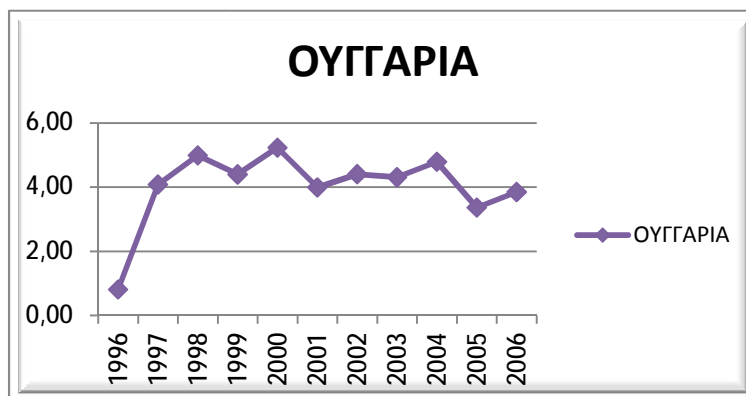
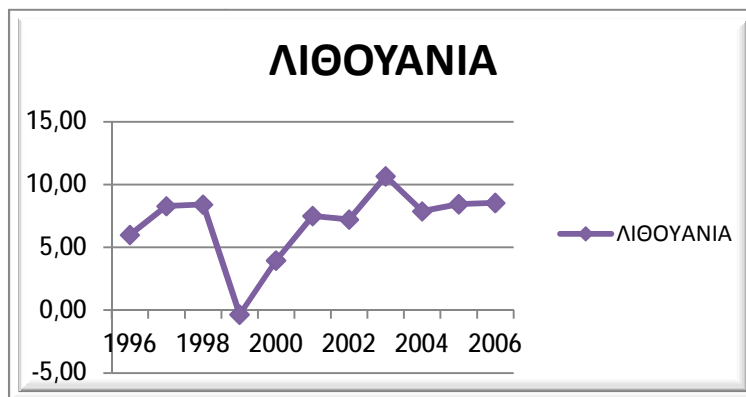
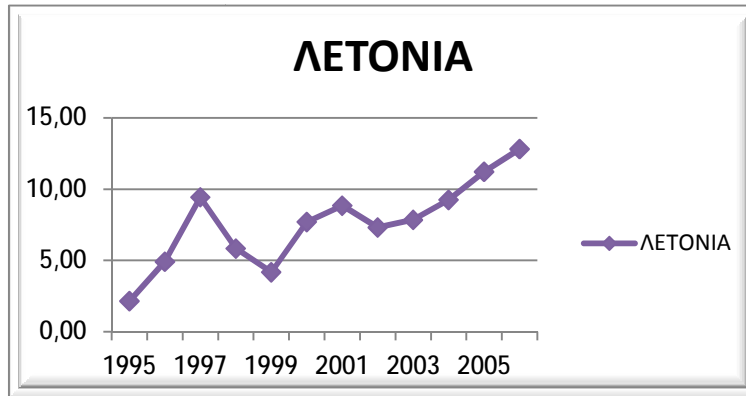

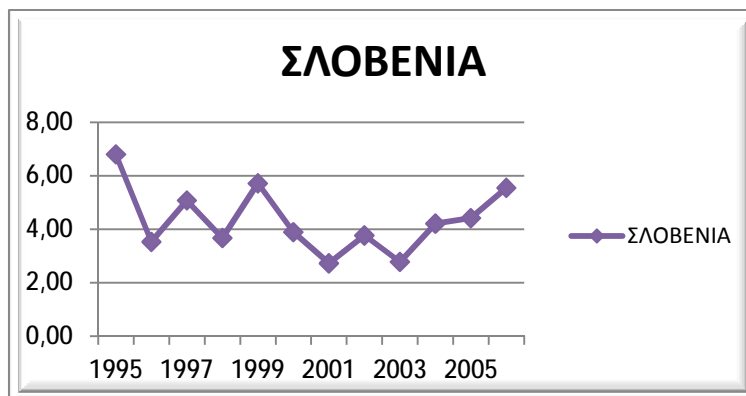
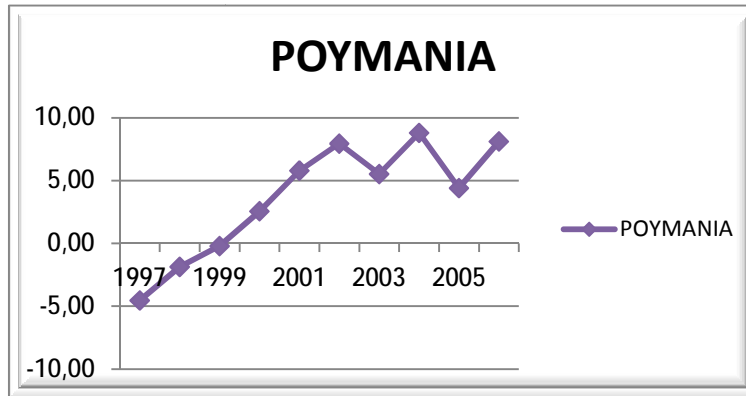

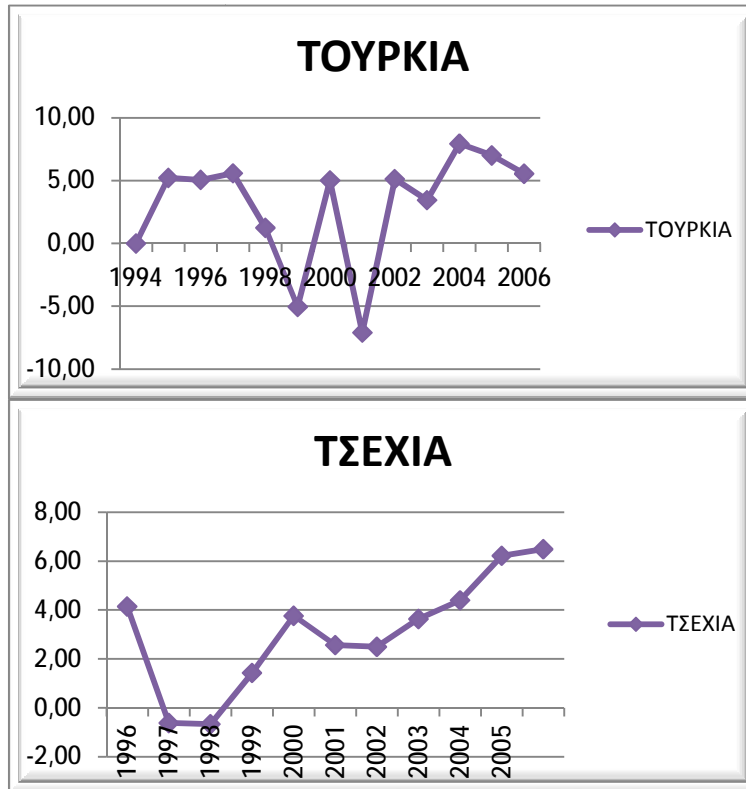
Κεντροανατολική Ευρώπη

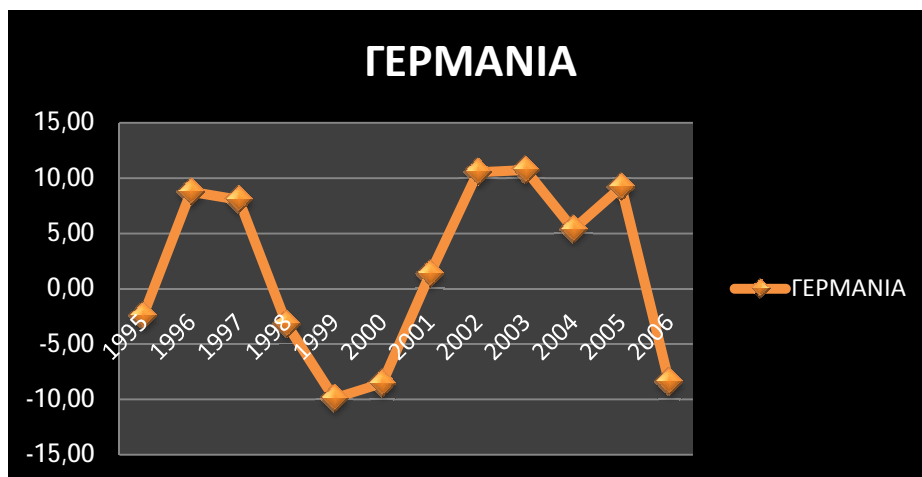

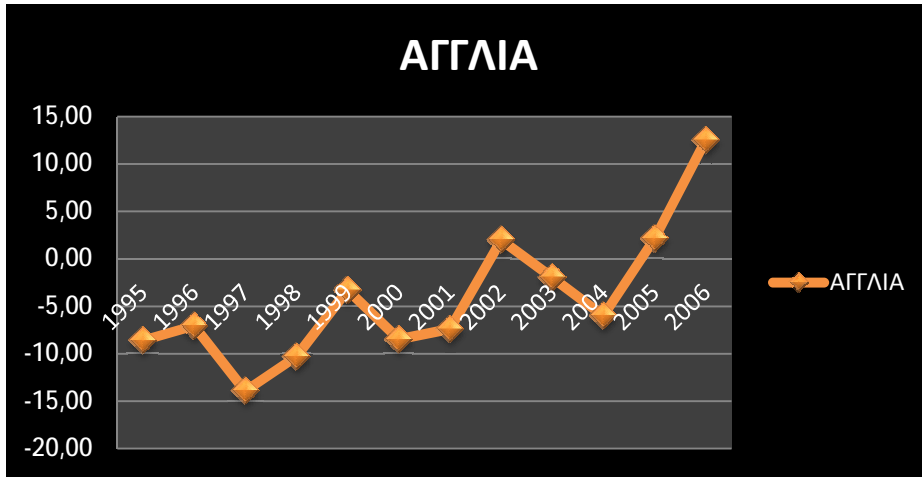

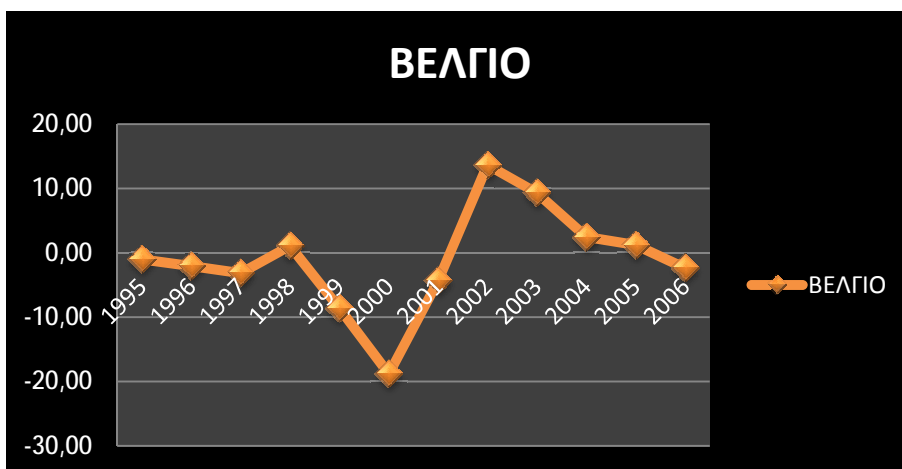
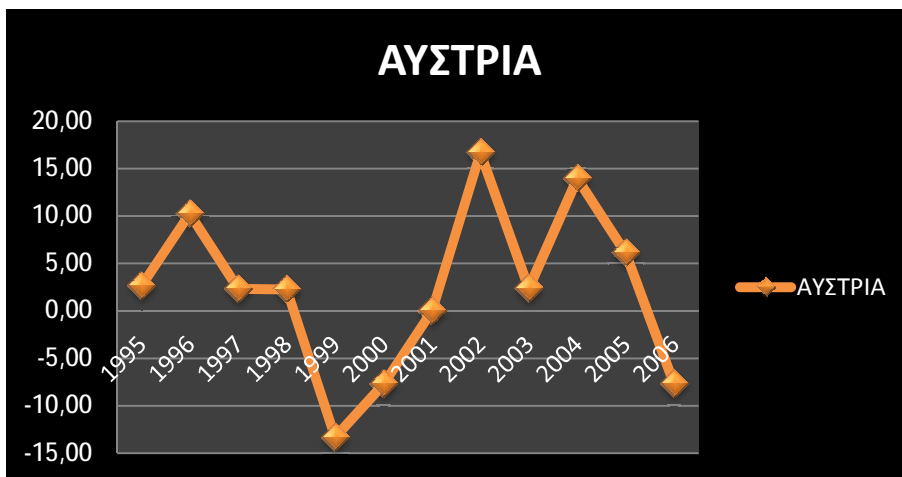

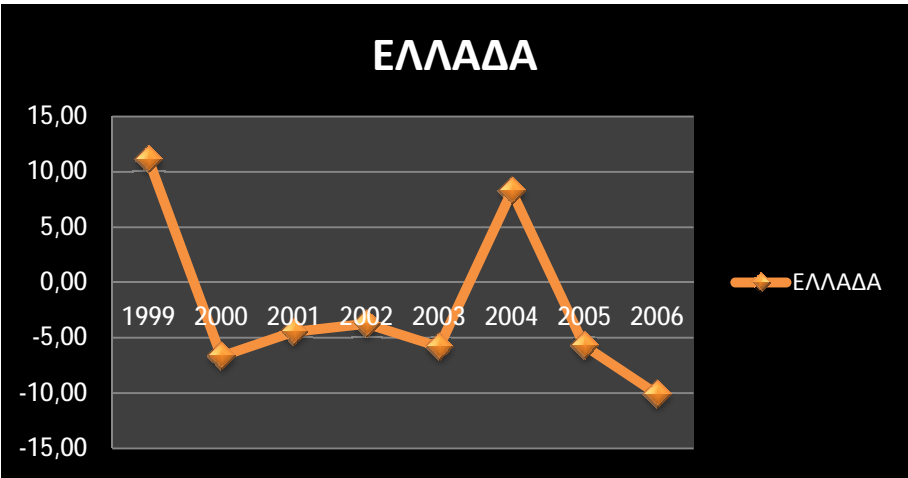
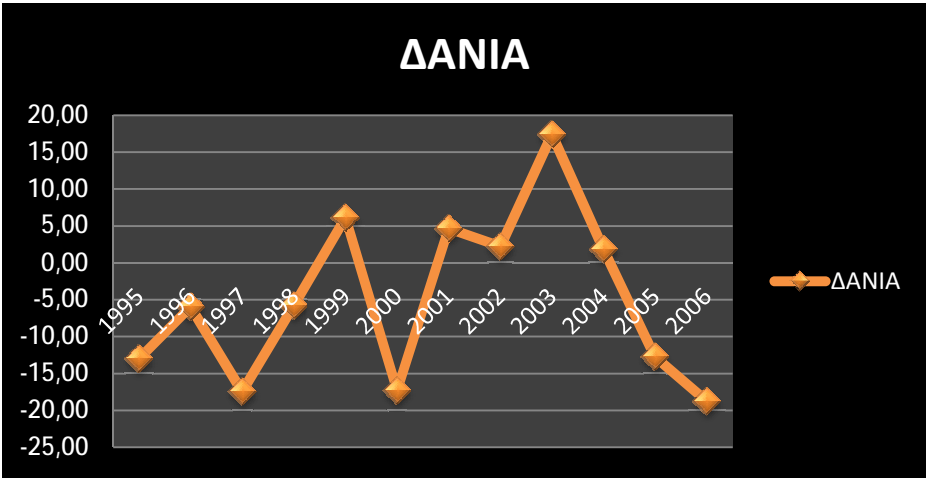
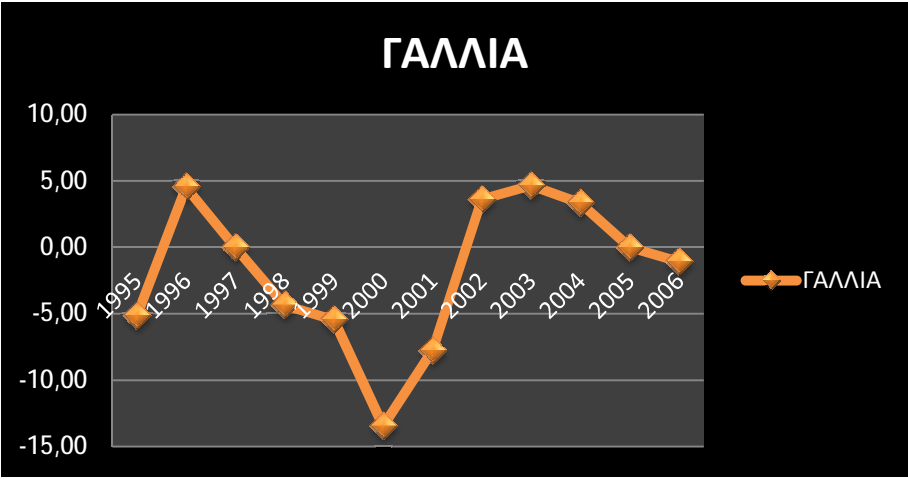
6.2 Ποσοστιαία μεταβολή ανεργίας

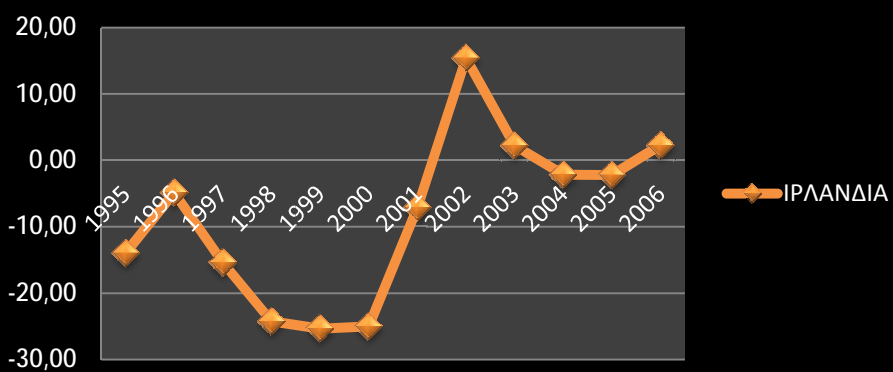

Υπόλοιπη Ευρώπη

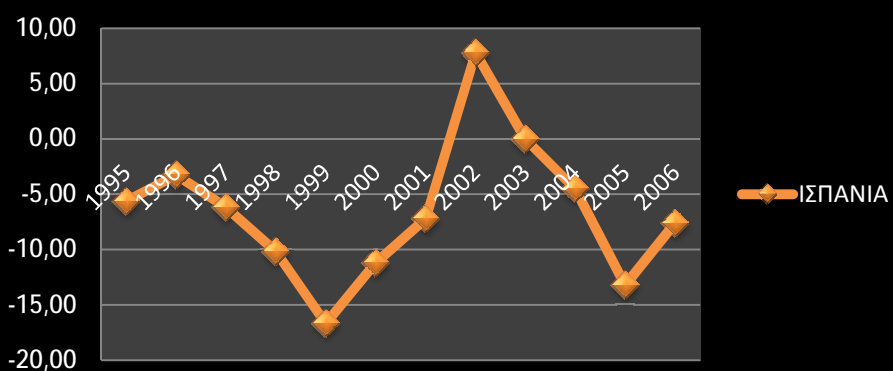

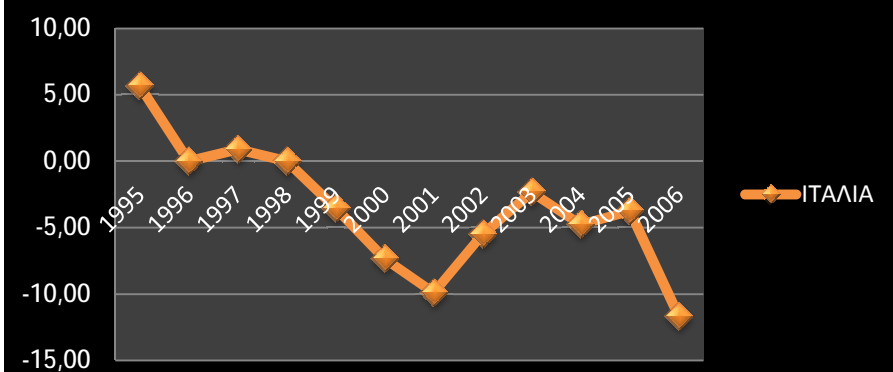
ΙΡΛΑΝΔΙΑ

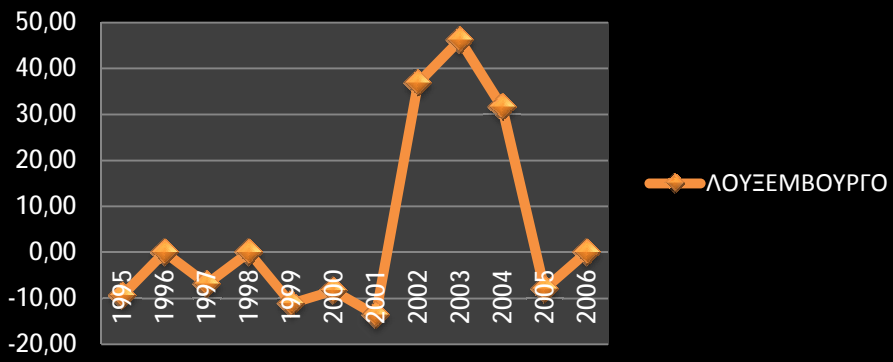
ΙΣΠΑΝΙΑ

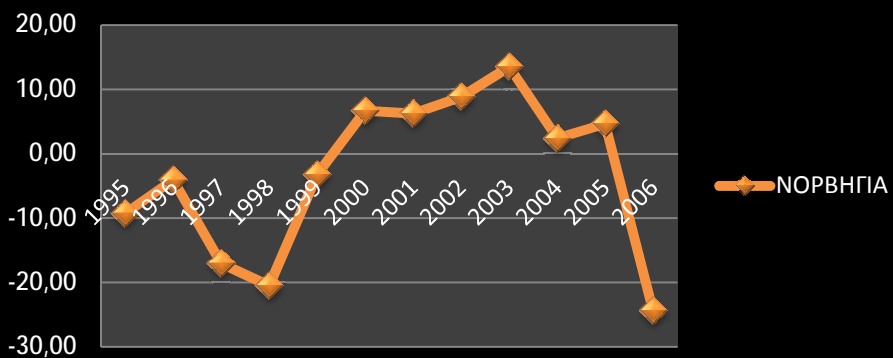
ΙΤΑΛΙΑ

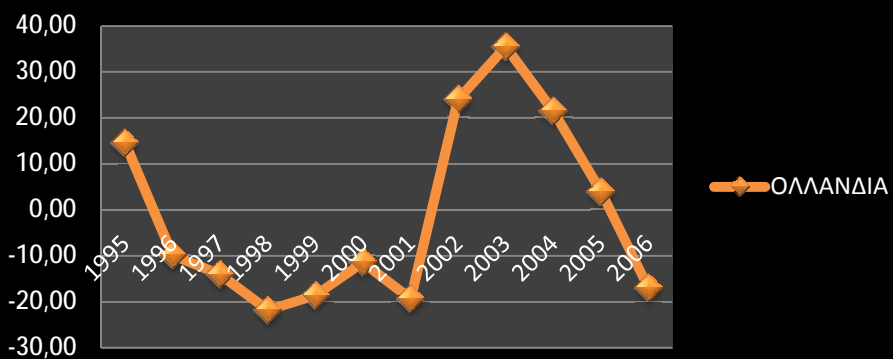
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

ΝΟΡΒΗΓΙΑ

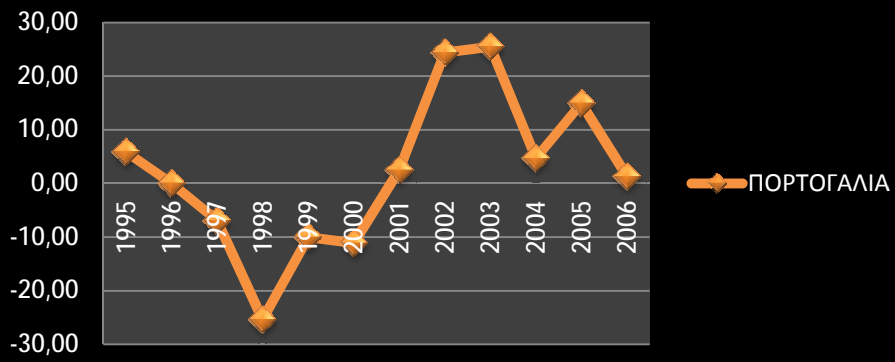

ΟΛΛΑΝΔΙΑ

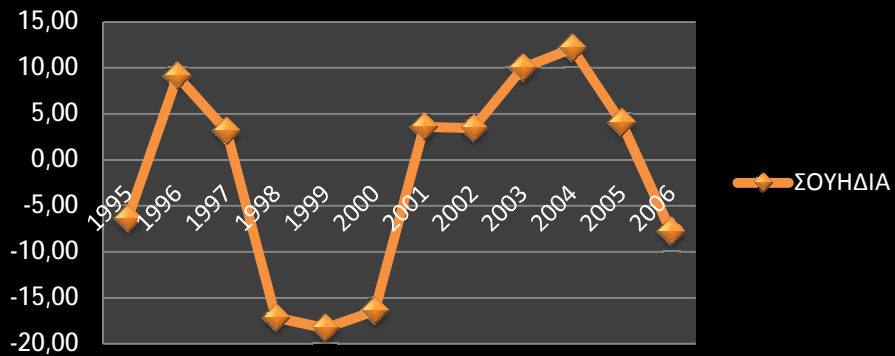

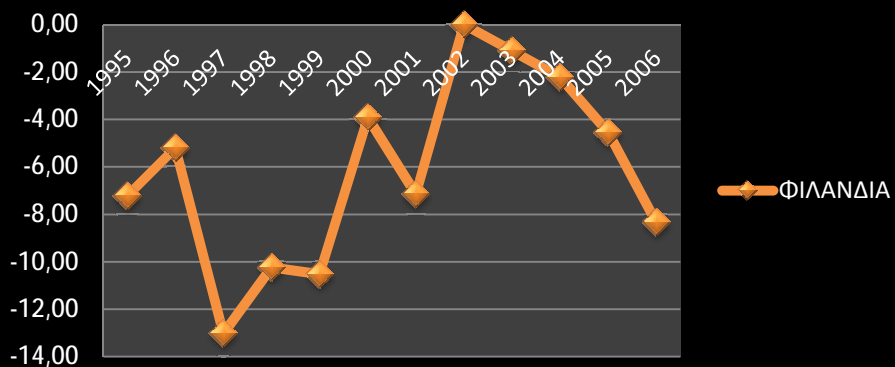
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

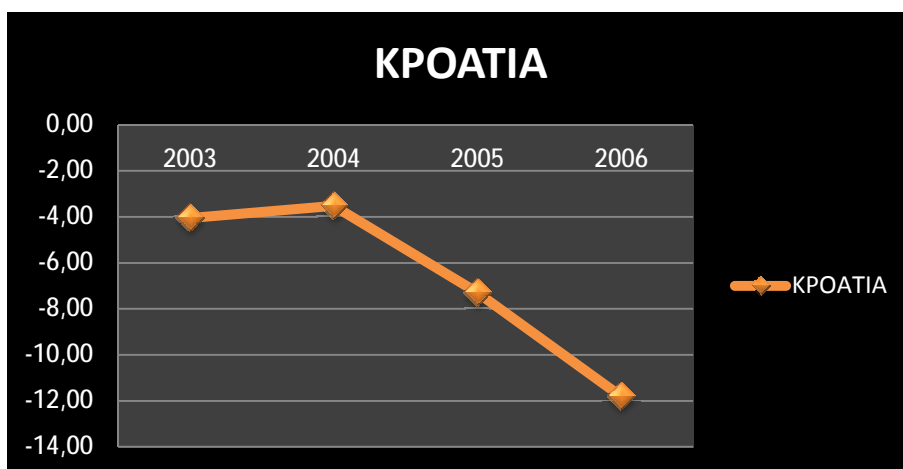
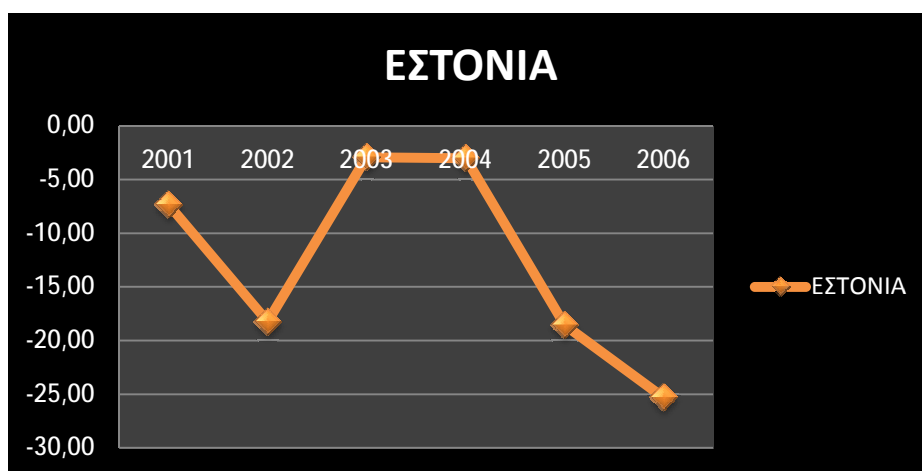
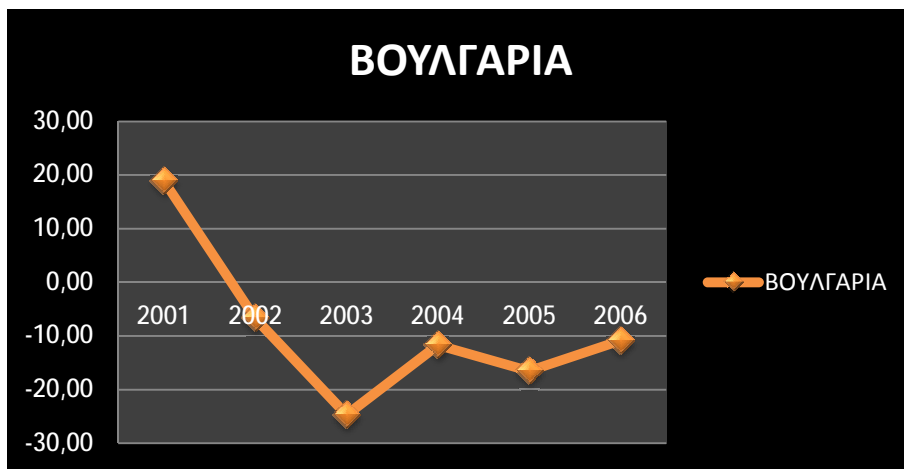
ΣΟΥΗΔΙΑ

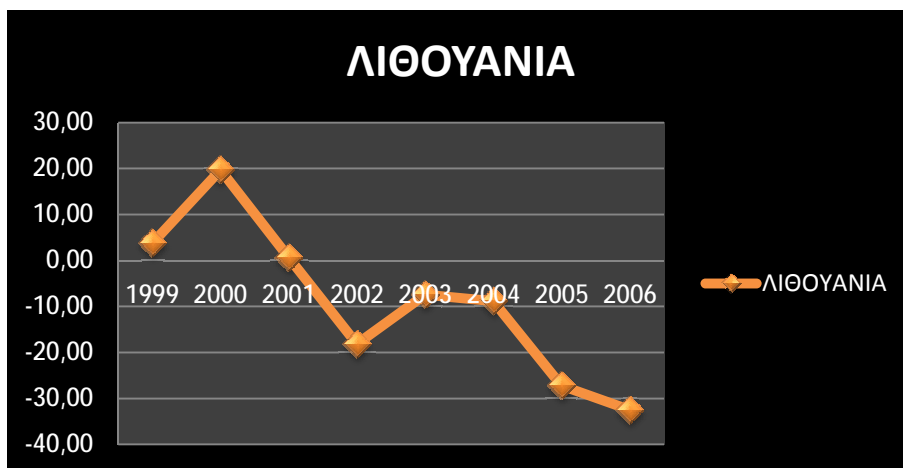
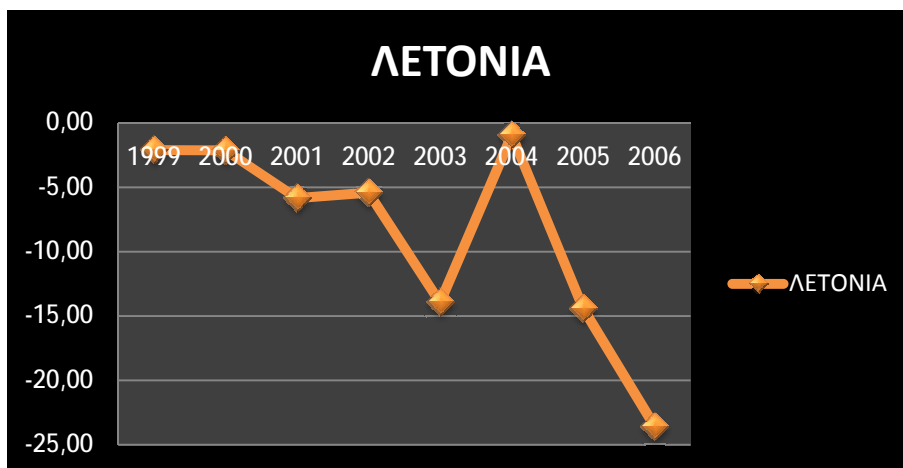

ΦΙΛΑΝΔΙΑ

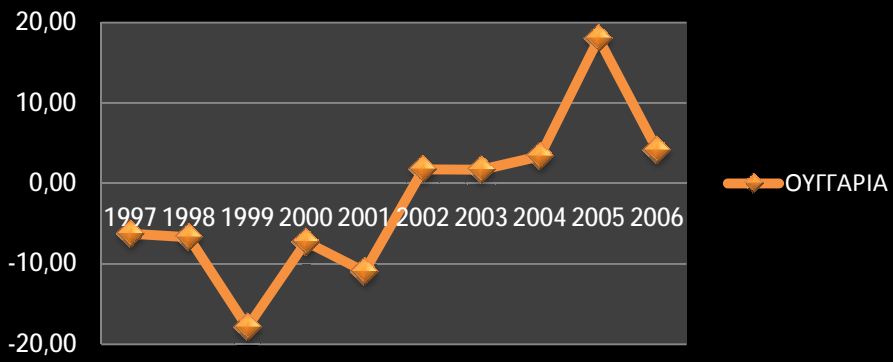

Κεντροανατολική Ευρώπη

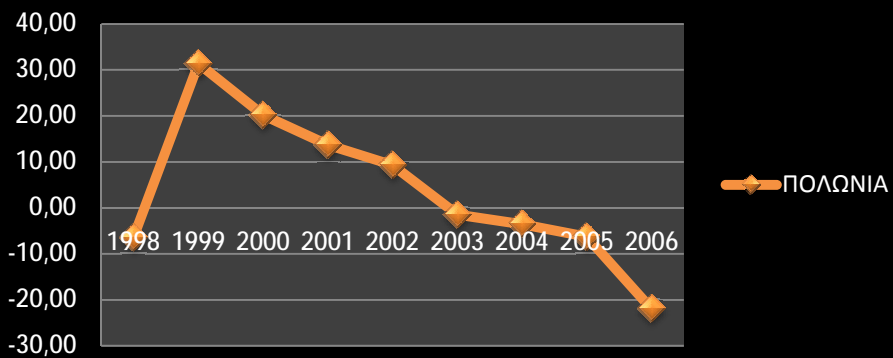

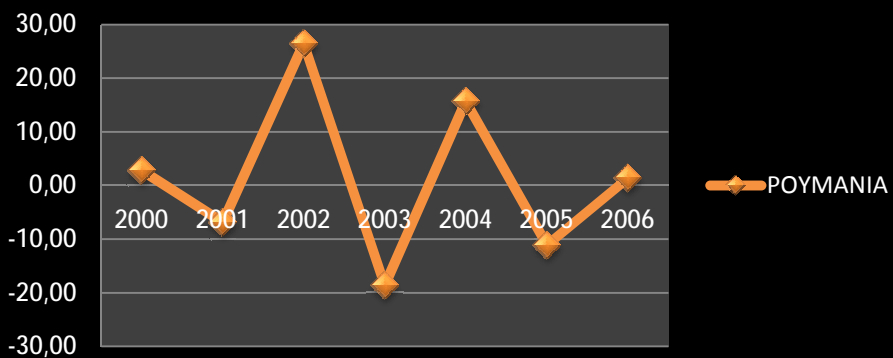
ΟΥΓΓΑΡΙΑ

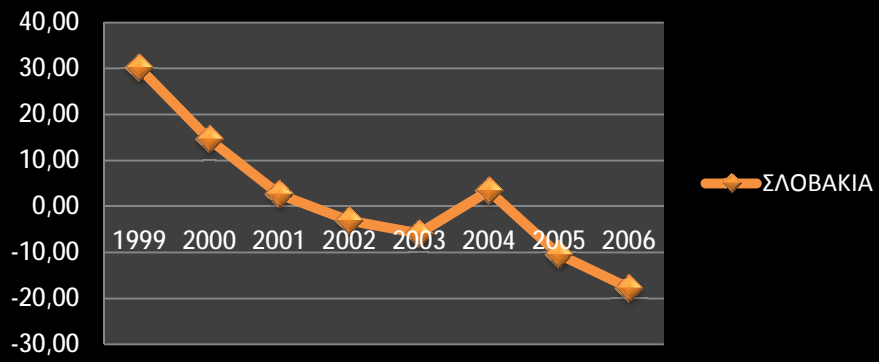
ΠΟΛΩΝΙΑ

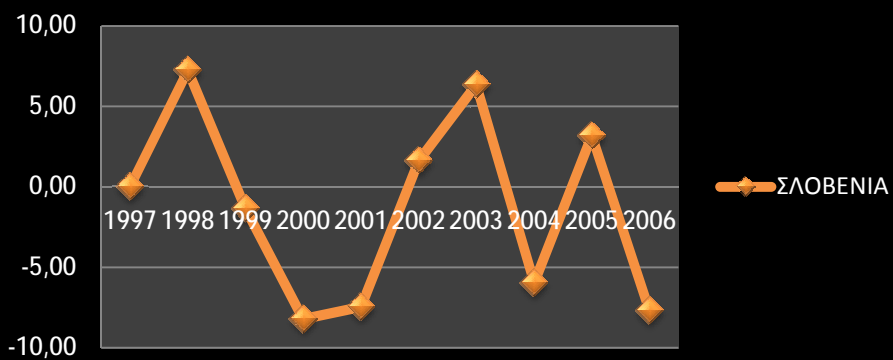
ΡΟΥΜΑΝΙΑ

ΣΛΟΒΑΚΙΑ

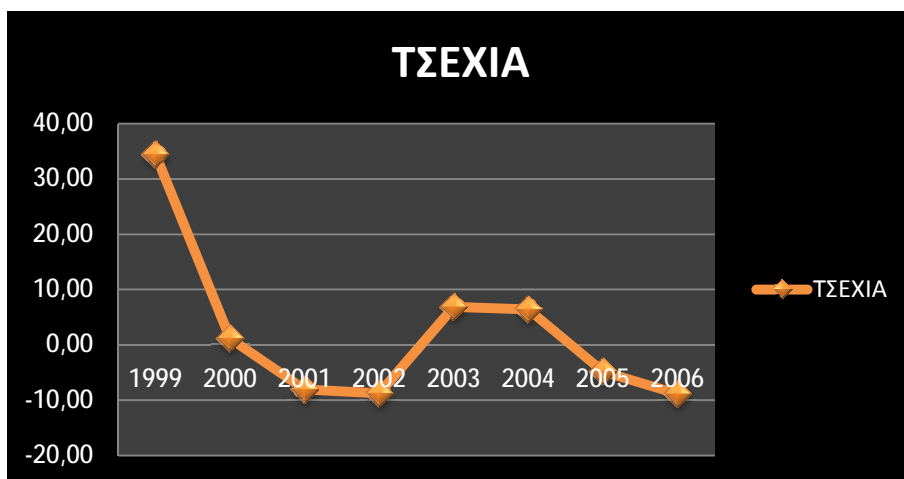

ΣΛΟΒΕΝΙΑ

ΤΟΥΡΚΙΑ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η μετανάστευση είναι ένα φαινόμενο που όσα χρόνια και αν περάσουν, όσο και αν αναπτύσσονται οι πολιτισμοί πάντα θα υπάρχει και θα μας απασχολεί. Η

παρούσα εργασία εστιάζει στους μακροοικονομικούς παράγοντες της μετανάστευσης της Ευρώπης.

Όπως προκύπτει από το βιβλιογραφικό υλικό η μετανάστευση γνώρισε εξάρσεις και διαφοροποιήσεις είδη μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο κυρίως για λόγους οικονομικούς, αφού οι λαοί μετακινούντουσαν από τόπο σε τόπο με σκοπό ευρέσεως εργασίας και ενός καλύτερου μέλλον.

Σύμφωνα με απογραφικά στοιχεία ανάλογα είναι τα αποτελέσματα και στην περίπτωση της Ελλάδος, αφού στην πλειοψηφία τους οι αλλοδαποί που διαμένουν στην χώρα μας είναι οικονομικοί μετανάστες. Οι οποίοι προσφέρουν χαμηλά αμειβόμενα ανειδίκευτη εργασία, αφού δεν πληρούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις, δίνοντας έτσι σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις να αντιμετωπίσουν τον αυξανόμενο ανταγωνισμό συμπιέζοντας το κόστος.

Γενικά στην Ελλάδα η μετανάστευση από και προς αυτήν δεν ήταν σταθερή αλλά με το πέρασμα του χρόνου παρατηρούνται σημαντικές αυξομειώσεις και διαφορές. Η μετανάστευση στην χώρα μας κυμαινόταν σε χαμηλά επίπεδα μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '90 και μετά έχουμε μια ραγδαία αύξηση που οφείλεται στο άνοιγμα των συνόρων μας με την Αλβανία αλλά και την διάλυση της Πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Πιο αναλυτικά από τα απογραφικά στοιχεία βλέπουμε ότι την δεκαετία του '90 ο αριθμός των μεταναστών που ήρθαν στην Ελλάδα πενταπλασιάστηκε σε σχέση με αυτά της προηγούμενης δεκαετίας και έφτασε κοντά στα 800.000 άτομα. Από αυτό το μεγαλύτερο ποσοστό είναι ηλικίας μεταξύ 15-34 για τους άντρες και αποτελεί το 27,3% και το αντίστοιχο για τις γυναίκες είναι ηλικίας μεταξύ 25-44 και αποτελεί το 20,2%. Αυτό όμως έχει ως αποτέλεσμα να συμβάλει αποφασιστικά στην μείωση της δημογραφικής γήρανσης του συνολικού πληθυσμού της χώρας μας. Εξάλλου αυτές οι ηλικίες είναι πιο παραγωγικές και αποδοτικές όσο αφορά στον όγκο εργασίας που παραγάγουν και μπορούν πιο εύκολα να ανταπεξέρχονται σε δύσκολες και αντίξοες εργασίες. Το μεγαλύτερο ποσοστό των αλλοδαπών εργάζεται στους 6 από τους 17 κλάδους της οικονομίας και ποιο συγκεκριμένα 1) κατασκευαστικός (31,4%) 2) οικιακό προσωπικό (17,7%) 3) βιομηχανίες (14,5%) 4) ξενοδοχεία και εστιατόρια (10,5%) 5) εμπόριο (8,2%) και 6) κτηνοτροφία και γεωργία (7,9%). Και γι αυτό το λόγο οι εργοδότες προτιμούν νέους για να ανταπεξέλθουν στην δύσκολη εργασία αλλά και το ότι οι αλλοδαποί εργαζόμενοι παίρνουν μικρότερα μεροκάματα σε σχέση

με αυτά των ντόπιων κ έτσι οι επιχειρηματίες μειώνουν το κόστος. Αντίθετα οι έλληνες εργάζονται σχεδόν ομοιόμορφα σε όλους τους κλάδους της οικονομίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογράφης που έγινε το 2001 το μεγαλύτερο ποσοστό του μεταναστευτικού πληθυσμού βρίσκεται στα δυο μεγάλα αστικά κέντρα δηλαδή της Αττικής με 47% και της Θεσσαλονίκης με 8,6% και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι μπορούν να βρουν πιο εύκολα εργασία. Ενώ σημαντικός αριθμός μεταναστών συγκεντρώνεται σε τουριστικές περιοχές όπως είναι η Κρήτη με ποσοστό 5,7% και στα Δωδεκάνησα με ποσοστό 2,3% αλλά και σε αγροτικές περιοχές της Θεσσαλίας με ποσοστό 4,5% λόγω του ότι μπορούν να εργαστούν σε διαφορές γεωργικές και κτηνοτροφικές εργασίες χωρίς να είναι ειδικευμένη. Τέλος παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο κομμάτι του ξένου πληθυσμού που βρίσκεται στην Ελλάδα προέρχεται από την Αλβανία με ποσοστό 55,7% και ακολούθου με πολύ μικρότερο ποσοστό γύρω στο 4,7% οι Βούλγαροι. Βλέπουμε δηλαδή ότι τα δυο αυτά κράτη που συνορεύουν με την Ελλάδα μας στέλνουν το 60,4% του συνολικού μεταναστευτικού κύματος και αυτό οφείλεται στην μορφολογία των ελληνικών συνόρων και στην δυσκολία φύλαξης τους που διευκολύνει την είσοδο παρανομών κυρίως μεταναστών αλλά και ότι πολύ από αυτούς έρχονται σε μια γειτονική χώρα με καλύτερη οικονομία και ευκαιρίες για τους ίδιους και τις οικογένειες τους ώστε να ζήσουν μια καλύτερη και πιο αξιοπρεπή ζωή.

Οι γενεσιουργές δυνάμεις που προκάλεσαν την γεωγραφική κινητικότητα των λαών είναι ποικίλεις και σαφέστατα οικονομικής φύσεως. Υπάρχουν κάποιες θεωρίες που αναφέρονται στις αιτίες μετανάστευσης που είναι οι Μαρξιστική-Λενινιστική προσέγγιση και η Νεοκλασική προσέγγιση. Η έλλειψη εργασίας είναι το πρώτο

κίνητρο που δημιούργησε κατά τον Μαρξ το λεγόμενο βιομηχανικό εφεδρικό στρατό και συγκεκριμένα την μετακίνηση από το χωριό και την γεωργία στην πόλη και στα εργοστάσια. Αυτή την θεωρία ανέπτυξε περισσότερο ο Λένιν τονίζοντας την αναγκαιότητα των ανθρώπων για καλύτερες συνθήκες εργασίας, σε ανεπτυγμένες τεχνολογικά χώρες, με καινούργιους κλάδους βιομηχανίας και οικονομική ανάπτυξη. Αντιθέτως η Νεοκλασική προσέγγιση της μετανάστευσης είναι πιο πρακτική, αναφέρετε στο νόμο της προσφοράς και της ζήτησης που επιτρέπει στους ανθρώπους να βελτιώσουν την οικονομική τους κατάσταση μετακινούμενοι εκεί όπου

η ζήτηση εργασίας τους επιτρέπει να έχουν καλύτερες αμοιβές και να εξασφαλίσουν υψηλότερο βιοτικό επίπεδο.

Πέραν της θεωρίας της μετανάστευσης υπάρχουν και ποιοι λόγοι που οδηγούν τους ανθρώπους στην μετανάστευση όπως, η φτώχεια που αντιμετωπίζουν στις χώρες τους, η αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής, η πολιτική καταπίεση και κοινωνικά φαινόμενα όπως η καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ποιο πρόσφατο όλων αυτών είναι το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης δηλαδή μιας οικονομίας που έχει γίνει ενοποιημένη, έχει μείωση τις αποστάσεις μεταξύ των χωρών και ο χρόνος ταξιδιού δεν είναι πλέον τόσο σημαντικό εμπόδιο μετανάστευσης.

Αντίκτυπο όλων των παραπάνω αιτιών μετανάστευσης παρουσίασαν και οι Ευρωπαϊκές χώρες. Όπου κάποιες από αυτές αποτέλεσαν χώρες αποστολής μεταναστών και άλλες χώρες υποδοχής. Συγκεκριμένα εμείς ασχοληθήκαμε με την περίπτωση της Γερμανίας και του Ηνωμένου Βασιλείου ως χώρες υποδοχής μεταναστών και χωρίσαμε την Ευρώπη σε δυο κατηγορίες την Κεντροανατολική και την Υπόλοιπη Ευρώπη ώστε να μελετήσουμε ευκολότερα σαν χώρες αποστολής μεταναστών στην Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Εν γένει, μετά την ολοκλήρωση και την μακροοικονομικής μας ανάλυσης, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι οι μεταβλητές όπως το επίπεδο του εισοδήματος των κατοίκων μιας χώρας, το επίπεδο της ανεργίας, του πληθωρισμού και γενικά η οικονομική της κατάσταση μιας χώρας είναι παράγοντας προσέλκυσης και απωθήσεις εργατικού δυναμικού. Παράγοντας απωθήσεις όπως διαπιστώσαμε και στην έρευνα είναι κυρίως στις Βαλκανικές χώρες αλλά και σε κάποιες χώρες της Δυτικής Ευρώπης, όπως η Πορτογαλία και η Ισπανία. Παράγοντες προσελκύσεως μπορεί να χαρακτηριστεί και στις περιπτώσεις των χωρών του Βορρά Νορβηγία, Φιλανδία, Λουξεμβούργο. Πέρα από την Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο που ήταν συγκριτικό μέσο για την κατανόηση της χρησιμότητας των μακροοικονομικών συντελεστών μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Αμίτσης Γ., 2001, Αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας, Αθήνα, Παπαζήσης.

Αμίτσης Γ. και Γ. Λαζαρίδη, 2001, «Οι πολιτικές ρύθμισης της μετανάστευσης στην Ελλάδα», στο Αμίτσης Γ. και Γ. Λαζαρίδη (επιμ.), Νομικές και κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα, Παπαζήσης, Αθήνα.

ΓΣΕΕ, 2005, “Παρατηρήσεις ΓΣΣΕ στο σχέδιο νόμου περί εισόδου, διαμονής και κοινωνικής ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια”.

Δημουλάς Κ., Παπαδοπούλου Δ., (επ. ευθ.), 2005, Μορφές Κοινωνικής Ένταξης και Ενσωμάτωσης των οικονομικών μεταναστών στην Περιφέρεια Αττικής,

ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, Αθήνα.

Δρεττάκης Μ., 2002, Εισροή Μεταναστών και Υπογεννητικότητα 1951-2000, Αθήνα.

Ε.Σ.Υ.Ε., Αποτελέσματα Απογραφών, www.statistics.gr

Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΣΕ-ΑΔΕΔΥ, 2004, Περιφέρεια Αττικής, Έρευνα για τις μορφές Κοινωνικής Ένταξης των Οικονομικών Μεταναστών στην

Περιφέρεια Αττικής (2003-2004), Αθήνα.

Καβουνίδη Τ., 2001, «Η μετανάστευση στην Ελλάδα και η γήρανση του πληθυσμού», στο Ηλ. Κικίλιας, Χ. Μπάγκαβος, Π. Τήνιος και Μ. Χλέτσος (επιμ.)

Δημογραφική Γήρανση, Αγορά Εργασίας & Κοινωνική Προστασία: Τάσεις Προκλήσεις & Πολιτικές, σελ 105-114. Αθήνα: Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας.

Κασιμάτη Κ. (επιμ.), 2003. Πολιτικές Μετανάστευσης και Στρατηγικής Ένταξης. Η περίπτωση των Αλβανών και Πολωνών μεταναστών, Gutenberg, ΚΕΚ-

ΜΟΚΟΠ, Αθήνα.

Κασιμάτη Κ., 1984 Μετανάστευση –Παλιννόστηση. Η προβληματική της δεύτερης Γενιάς, Αθήνα, ΕΚΚΕ

Καψάλης Α., 2007, “Αξιολόγηση των πρόσφατων εξελίξεων στην ελληνική

μεταναστευτική πολιτική”, Ενημέρωση, ΙΝΕ/ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ.

Καψάλης Α., 2005, “Ο Νόμος 3386/2005: το “νέο” θεσμικό πλαίσιο για τη μετανάστευση”, Ενημέρωση, ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ.

Καψάλης Α., 2004, Παρουσίαση των αποτελεσμάτων από την Διεξαγωγή συνεντεύξεων με μέλη της ομάδας στόχου των εργαζομένων μεταναστών στον κλάδο της οικοδομικής, Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal: Forum για την Ισότητα και την Κοινωνική Συνοχή-Υποέργο 13, Ενέργεια II: Διερεύνηση-Καταγραφή, επεξεργασία του προφίλ των προβλημάτων και των αναγκών των εργαζομένων μεταναστών, ΕΚΑ.

Λαμπριανίδης Λ. και Λυμπεράκη Α., 2001, Αλβανοί Μετανάστες στη Θεσσαλονίκη, Διαδρομές ευημερίας και παραδρομές δημόσιας εικόνας, Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής.

Μουσούρου Α., 1991, Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική, Αθήνα, Gutenberg.

Μουσούρου Α., 1993, Από τους Γκασταρμπαϊτέρ στο πνεύμα του Σέγκεν. Προβλήματα της σύγχρονης μετανάστευσης στην Ευρώπη, Αθήνα, Gutenberg.

Μουσούρου Α., 2003, Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, Αθήνα

Μπάγκαβος Χ., 2003, «Δημογραφικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση», στο Κασιμάτη Κ., (επιμ.) Πολιτικές Μεμετανάστευσης και Στρατηγικές Ένταξης. Η περίπτωση των Αλβανών και Πολωνών μεταναστών, Αθήνα: Gutenberg.

Μπάγκαβος Χ. και Δ. Παπαδοπούλου, 2006, (επιμ.), Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία, Αθήνα, Gutenberg.

Μπάγκαβος Χ., Παπαδοπούλου Δ., 2003, Μεταναστευτικές Τάσεις και Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική, σειρά μελέτες 15, εκδόσεις ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, Αθήνα.

ΟΚΕ, 2005, “Γνώμη της ΟΚΕ επί του σχεδίου νόμου περί εισόδου, διαμονής και κοινωνικής ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια”,

Γνώμη της ΟΚΕ

Παπαδοπούλου Δ., 2007, «Πρότυπα και τάσεις των ευρωπαϊκών πολιτικών

ένταξης των μεταναστών», επιλεγμένα δημοσιευμένα κείμενα από το 8ο Συνέδριο της Ελληνικής Γεωγραφικής Εταιρείας, ομάδα Εργασίας «Η Ανθρωπογεωγραφία της Μετανάστευσης και το ζήτημα της Ένταξης των Μεταναστών στις Κοινωνίες Υποδοχής», Υπεύθυνοι Κασίμης - Παπαδόπουλος, Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου, Τμήμα Γεωλογίας, 4-7 Οκτωβρίου 2007, Αθήνα (υπό έκδοση).

Παπαδοπούλου Δ., (επ. ευθ.), 2005, Μελέτη των στρατηγικών απασχόλησης για άτομα ευπαθών κοινωνικά ομάδων - άτομα κοινωνικά αποκλεισμένα, αμέα, γυναίκες, οικονομικοί μετανάστες, Αθήνα, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ.

Παπαδοπούλου Δ., (επ.), 2002, Από την Κοινωνική Ευπάθεια στον Κοινωνικό Αποκλεισμό: Διαδικασίες και Χαρακτηριστικά του Κοινωνικού Αποκλεισμού στο Νομό Κυκλάδων, Αθήνα, Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ.

Πουλόπουλου Η. Ε., 2007, Η Μεταναστευτική Πρόκληση, Αθήνα, Παπαζήση

Πουλόπουλου Η. Ε., 1986 Προβλήματα μετανάστευσης παλιννόστησης, Ινστιτούτο Μελέτης της Ελληνικής Οικονομίας, Αθήνα, ΕΔΗΜ

Ρομπόλης Σ., Μπάγκαβος Χ., και Ι. Χατζηβασιλόγλου, 2006, «Ο ρόλος της μετανάστευσης στις μεταβολές του εργατικού δυναμικού και στη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος στην Ελλάδα», στο Μπάγκαβος Χ. και Δ. Παπαδοπούλου (επιμ.), Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία, Αθήνα: Gutenberg.

Σκουριά, Κ., 2004, “Η μετανάστευση υπό το πρίσμα της διεύρυνσης της Ε.Ε: Ελλάδα και Βαλκάνια”, Μίμεο, ΕΣΔΔ.

Τσίμπος Κ., 2001, «Η σημασία της μετανάστευσης στην εκτίμηση του μεγέθους και την κατά ηλικία δομή του πληθυσμού της Ελλάδος», στο Ηλ. Κικίλιας,

Χ. Μπάγκαβος, Π. Τήνιος και Μ. Χλέτσος (επιμ.) Δημογραφική Γήρανση, Αγορά Εργασίας & Κοινωνική Προστασία: Τάσεις Προκλήσεις & Πολιτικές, Αθήνα:

Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας.

Τσίπα Π., 2002, Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ευρώπη και την Ευρωπαϊκή Ένωση, εργασία για την Εθνική Σχολή Δημόσια Διοίκηση, ΙΓ΄ Εκπαιδευτική Σειρά, Τμήμα Γενικής Διοίκησης.

Τσιτσελίκης Κ., Χριστοπούλος Δ., 1997, Το Μειονοτικό Φαινόμενο στην Ελλάδα, μία συμβολή των κοινωνικών επιστημών, Αθήνα, Κριτική.

Φακιολάς Ρ., 2002, «Η νομιμοποίηση των παράνομων μεταναστών στην Ελλάδα», Επετηρίδα Εργασίας 2002, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Φακιολάς Ρ., 1998, «Μετανάστευση», Επετηρίδα Εργασίας 1998, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Επιμέλεια Ξ. Πετρινώτη - Γ.Φ. Κουκουλές.

2. Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Bagavos, 2002, Focused Monitoring Report on Migration in the European Union: The Case of Greece, European Observatory on the Social Situation, Demography and Family and Austrian Institute for Family Matters, Vienna.

Bagavos, C., 2004, “Quantitative aspects of migration in Europe, with an emphasis on the EU-15”, in sdf-puzzle, European Observatory on the Social Situation, Demography and Family and Austrian Institute for Family Studies, <http://www.oif.ac.at/puzzle>.

Dewitte Ph. (sous la direction de), 2000, Immigration et Intégration, l'état des savoirs, Paris, éditions la découverte.

Drougas E., 1998, «Albanians in the Greek informal Economy», Journal of

European Commission, 2002, The Social Situation in the European Union, DG Employment & Social Affairs and Eurostat, Luxembourg.

Eurostat, 2006, “Non-national populations in the EU Member States”, Statistics in Focus, No 8/2006, Luxembourg.

Eurostat, Demographic Statistics, Ετήσιο, Luxembourg.

Eurostat, Migration Statistics, Ετήσιο, Luxembourg.

Eurostat, Labour Force Survey - Results, Ετήσιο, Luxembourg.

Karantinios D., 2001, Trends in Immigration: Greece, Report, European Commission DG Employment & Social Affairs.

Lazaridis G., 1996, «Immigration to Greece: a critical evaluation of Greek policy», New Community.

Lutz W. and S. Serbov 2003, “Can Immigration Compensate for Europe’s Low Fertility?”, European Demographic Research Papers, no1, Vienna Institute of Demography.

Papademetriou D., 2006, (ed.), Europe and Its Immigrants in the 21st Century: A New Deal or a Continuing Dialogue of the Deaf?, Washington: Migration Policy Institute and Luso-American Foundation.

Robolis S., 2002, SOPEMI Rapport pour la Grèce, Paris OCDE..

Tapinos G., and D. Delaunay, «Μπορούμε πράγματι να μιλάμε για παγκοσμιοποίηση των μεταναστευτικών ροών;», στο Μπάγκαβος Χ. και Δ. Παπαδοπούλου, 2006, (επιμ.), Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία, Αθήνα: Gutenberg.

Tsimbos, C., 2006. “The Impact of Migration on Growth and Ageing of the Population in a New Receiving Country: the Case of Greece”, International Migration

Verropoulou G., Bagavos C., and C. Tsimbos, 2007, “Migrant and non-migrant fertility in Greece: Results based on the 2001 population census”, Migration Letters, (www.migrationletters.com).

3. Ιστοσελίδες

www.forthnet.gr/templates/postingPrint.aspx?p=182856www.gsae.edu.gr/news.asp?id=69

www.labschool.pdx.edu/learner_portraits/theory.htm

www.anthropos.gr/show_mko.asp?id=314

www.cityofathens.gr/katoikoi/allodapoi-metanastes/ekpaideytika-programmata

www.chiosnews.com

www.europe.eurofound.eu.int

www.ericdigests.org/1998-2/social.htm

www.cal.org/caela/esl_resources/digests/Workplaceissues.html

www.antigone.gr/listpage/educational_material/061215.doc

www.emmedia.pspa.uoa.gr/downloads/education.pdf

www.ypepth.gr/el_ec_page787.htm

www.ideke.edu.gr/programs.asp?cat=2&pr=40

www.imepo.gr/documents/SkourtoulMEPO.pdf

www.ksm.gr/category/immigrants-education/

www.gsae.edu.gr/index.php/press/275--lr-l-r

www.chiosjobs.gr/diaviou_eemprog.asp

www.isbe.state.il.us/bilingual/pdfs/employimmigrants.pdf

www.ppp.uoa.gr/~vpavlop/index_files/pdf/ddpms%20lectures%202007.pdf

www.edam.gr/images/EDAM_DOCS/metaklisi-allodapou.doc

www.portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathextra_14_13/09/2007_20335

www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/europe/B3/03.html

www.integrationindex.eu

www.imepo.gr

[www.apodimos.com/arthra/05 may/](http://www.apodimos.com/arthra/05%20may/)

www.imepo.gr/ClientFiles/pdfs/SimberasmataSinedriou.pdf

www.news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_ell_1_08/11/2009_336525

www.greekinsight.com/article.php?id=29187

www.daskalos.wordpress.com

www.ethnos.gr

www.guardian.com

www.apodimos.com/arthra/05/May/H_SHMASIA_THS_METANASTEYSHS/index.htm